

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 40 • 9. januar
Sesjonen 2024–2025

Møte torsdag den 9. januar 2025 kl. 10

President: Svein Harberg

Dagsorden (nr. 40):

1. Innstilling fra Stortingets presidentskap om Endringer i karantenelova (informasjonsplikt, godtgjøring og reaksjonar m.m.) (Innst. 106 L (2024–2025), jf. Prop. 95 L (2023–2024))
2. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Haltbrekken og Ola Elvestuen om økonomisk støtte i forbindelse med søknader om vindkraftutbygging (Innst. 73 S (2024–2025), jf. Dokument 8:4 S (2024–2025))
3. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Sveinung Stensland, Anna Molberg, Sandra Bruflot og Turid Kristensen om landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd (Innst. 97 S (2024–2025), jf. Dokument 8:163 S (2023–2024))
4. Interpellasjon fra representanten Sveinung Stensland til næringsministeren:
«Digitale markedsplasser som Temu, Shein og Wish har raskt fått et stort fotfeste i Norge. Disse aktørene opererer på måter som skaper urettferdig konkurranse og truer både bærekraft og forbrukersikkerhet. Miljødirektoratet og EU dokumenterer at mange varer bryter med våre kjemikalie- og sikkerhetsstandarder. Plattformene unngår toll og driver aggressiv markedsføring, samtidig som Kongressen i USA advarer om risiko for tvangsarbeid i produksjonen. I motsetning til norske bedrifter slipper de kinesiske aktørene å følge åpenhetsloven. EU gransker nå Temu for mulige brudd på Digital Services Act, og det florerer med ulovlige kopier av norske produkter og design med lavere kvalitet og til lavere pris. Med 380 000 ansatte og som landets tredje største næring fortjener norsk varehandel rettferdige vilkår. Hvilke tiltak vil statsråden iverksette for å håndtere utfordringen?»
5. Interpellasjon fra representanten Nikolai Astrup til forsknings- og høyere utdanningsministeren:
«Hva er regjeringens strategi for utvikling og bruk av kvanteteknologi i Norge, hvilke initiativ mener statsråden at bør settes i gang fremover, hvordan vil statsråden involvere relevante deler av privat sektor, hvordan mener statsråden fordelingen av norsk innsats bør være på henholdsvis norsk, nordisk og europeisk nivå, hva mener statsråden Norges fortrinn og svakheter i møte med teknologien er, og hvilke kon-

krete tiltak har statsråden iverksatt for å sikre norsk infrastruktur og informasjon mot kvanteteknologiske fremskritt som kan knekke moderne kryptering?»

6. Interpellasjon fra representanten Sveinung Stensland til utviklingsministeren:
«Norge har i flere tiår investert stort i global helse. I dag spiller Norge en mindre rolle gjennom reduserte bevilgninger til multilateralt samarbeid og global helse. Tallene viser at fra 2013 til 2023 økte helsebistanden med 9,7 pst., samtidig økte den totale bistanden med 32,2 pst. Helse utgjør altså en betydelig mindre andel av vår bistand. Ifølge Stoltenberg-utvalgets rapport fra november 2024 bør Norge ta en tydeligere lederrolle innen global helse, gjennom både økte investeringer og reform av internasjonale helseorganisasjoner. Hva vil statsråden gjøre for å sikre at rapporten følges opp, slik at Norge igjen tar på seg ledertrøyen ved å prioritere global helse høyere som del av vår bistandspolitikk?»
7. Interpellasjon fra representanten Sveinung Stensland til helse- og omsorgsministeren:
«Legemiddelmangel er et vedvarende problem i store deler av verden. Sverige har styrket beredskapen gjennom selskapet APL, som driver bestillingsproduksjon, bygger legemiddellagre og skal opprettholde produksjon i en eventuell krise. Norge har arbeidet med en lignende modell gjennom lager av virkestoff og det er også tatt andre initiativ. Det er større rom for samarbeid mellom offentlige instanser og privat sektor for å bygge kompetanse og sikre tilgang til kritiske legemidler. Norge kan også koble seg på ulike initiativ i våre naboland. Hva gjør statsråden for å gjøre oss bedre rustet og mer selvhjulpne i en mer usikker verden og for å utvikle systemer som skal styrke vår legemiddelberedskap og slik sørge for at vi står bedre rustet ved en ny helsekrise eller pandemi?»
8. Referat

*Minnetale over tidligere stortingsrepresentant
Arne Alsåker Spilde*

Presidenten [10:00:07]: Ærede medrepresentanter!
Tidligere stortingsrepresentant Arne Alsåker Spilde døde 14. mars 2024, 86 år gammel.

Spilde representerte Høyre og Hordaland på Stortinget i tre perioder, fra 1981 til 1993. Han møtte også på Stortinget i periodene før og etter, som første vararepresentant, både fra 1977 til 1981 og fra 1993 til 1997.

Født og oppvokst på en gård i Ullensvang var det naturlig at yrkesveien også ble som gårdbruker. Faglig bal last fikk han fra Statens hagebruksskole på Hjeltnes, i tillegg til kurs ved Hærens samband og befalskurs. Ved siden av gården var han områdesjef i Heimevernet fra 1969 til 1981 og tilknyttet Statens Landbruksbank fra 1995 til 1999.

Han kom tidlig med i lokalpolitisk arbeid i Ullensvang og var på 1970-tallet medlem av Ullensvang kommunestyre og formannskap. Fra 1973 til 1976 var han formann for Ullensvang Høgre.

I fylkespolitikken var han medlem av styret i Hordaland Høyre fra 1977 til 1982, de to siste årene som første viseformann. Han ble en viktig og toneangivende politiker for Høyre i Hardanger, og for Hardanger i Høyre.

Han fikk også rikspolitiske oppgaver. Allerede før stortingsvalget i 1973 ble han oppnevnt som medlem av Høyres sentrale programkomité.

På Stortinget var han en kunnskapsrik talsmann for distriktene, spesielt opptatt av distriktenes muligheter og med et særlig engasjement for fjordene og fruktbygdene. I alle tre perioder som stortingsrepresentant var han medlem av landbrukskomiteen. De siste fire årene var han også leder av Stortingets landbrukskomité.

I all sin gjerning vant han respekt på tvers av partigrensene. De som var hans kolleger, husker ham som lun og omgjengelig, alltid med et hyggelig ord til medarbeidere og til dem som var nybegynnere på Stortinget.

Vi minnes Arne Alsåker Spilde i takknemlighet og respekt.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten [10:03:22]: Representanten Tobias Drevland Lund vil framsette et representantforslag.

Tobias Drevland Lund (R) [10:03:38]: På vegne av stortingsrepresentantene Seher Aydar, Mimir Kristjánsson og meg selv har jeg gleden av å framsette et representantforslag om et kriminalomsorgsløft til det beste for både innsatte og ansatte.

Presidenten [10:03:50]: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:04:02]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om Endringer i karantenelova (informasjonsplikt, godtgjøring og reaksjonar m.m.) (Innst. 106 L (2024–2025), jf. Prop. 95 L (2023–2024))

Presidenten [10:04:17]: Presidenten vil ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det ikke bli gitt anledning til replikker, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Fjerde visepresident Kari Henriksen [10:04:47]: På vegne av presidentskapet legger jeg i dag fram forslag til flere endringer i karanteneloven. Denne loven regulerer informasjonsplikt, karantene og saksforbud for politikere i regjeringsapparatet, samt for embetsmenn og ansatte i statsforvaltningen. Endringene som foreslås, gjelder primært regjeringspolitikere.

Det er viktig at overganger mellom politikk, offentlig forvaltning og næringsliv ikke fører til misbruk av informasjon, til at noen får særlige konkurransefordeler, eller til at det oppstår mistanke om det. Derfor trenger vi regler som sikrer dette. Samtidig er det slik at mobilitet mellom politikk, offentlig forvaltning og næringsliv er både positivt og ønskelig, men det er også viktig at reglene er velbegrunnet, rimelige og framstår som klare og forutsigbare, både for dem som reglene gjelder for, og for allmennheten.

Det som foreslås for Stortinget her i dag, er i tråd med forslagene i proposisjonen. Proposisjonen bygger i stor grad på forslagene fra karantenelovutvalget, som hadde bred representasjon fra partiene på Stortinget.

Forslagene fra utvalget var enstemmige, og det samme er forslagene fra presidentskapet som legges fram her i dag. Et mindretall i utvalget hadde på ett punkt et tilleggssforslag, som også fremmes av et mindretall i presidentskapet. Jeg kommer litt tilbake til det.

Presidentskapet er enig med departementet og karantenelovutvalget i at det vil være klargjørende med en formålsbestemmelse i karanteneloven, og at det kan ha en pedagogisk funksjon både for dem som loven gjelder for, og for allmennheten. Presidentskapet slutter seg til forslagene som gjelder endringer i reglene om informasjonsplikt, saksforbud, godtgjørelse og reaksjoner.

Det er klargjørende at forslaget til ny bestemmelse om informasjonsplikt angir at den inkluderer endringer i de sektorene eller bransjene vedkommende skal arbeide med, kontakt med myndighetene og organisatorisk plassering. Det gir også god mening å utvide informasjonsplikten noe i tid, slik at den omfatter alle overganger som skjer inntil 18 måneder etter fratredelse fra det politiske embetet eller stillingen. For reglene om saksforbud foreslås det i likhet med reglene om informasjonsplikt nyttige konkretiseringer av hva det går ut på.

Forslaget om at en regjeringspolitiker skal kunne ilegges saksforbud i inntil 18 måneder etter fratredelse uten at vedkommende samtidig ilegges karantene, er

ikke en utvidelse av den maksimale grensen for varighe-
ten av karantene og saksforbud samlet sett.

Det foreslås i dag å stramme inn regelverket noe når
det gjelder godtgjørelse ved etablering av næringsvirk-
somhet som gir grunnlag for å ilegge karantene. Det fo-
reslås også innstramminger når det gjelder reaksjoner
ved brudd på regelverket. Presidentskapet mener at
endringene styrker tilliten til at regelverket fungerer et-
ter hensikten.

Ett av medlemmene i presidentskapet foreslår at
godtgjørelsen ved karantene settes til 80 pst., i stedet for
full lønn tilsvarende det vedkommende hadde ved fra-
tredelsen, slik reglene er i dag. Flertallet i presidentska-
pet støtter ikke dette. Det skyldes for det første at nivået
på godtgjørelsen ikke var en del av karantenelovutval-
gets mandat. Vi mener i likhet med flertallet i utvalget at
dette spørsmålet reiser flere problemstillinger. Disse vil
kreve en mer omfattende utredning, noe som ikke er
vurdert nærmere i proposisjonen.

For det andre mener vi at dagens regler er godt be-
grunnet. Et vedtak om karantene er et ganske inngri-
pende tiltak. Vedkommende regjeringspolitikere er i ka-
ranteneprosessen forhindret fra å ha egen inntekt fra stil-
lingen, vervet eller næringsvirksomheten det er snakk
om. Da er det etter vårt syn ikke rimelig at det i karante-
neprosessen gjøres reduksjoner i den inntekt som ved-
kommende har hatt fram til karantene.

Jeg tilrår Stortinget å fatte vedtak i henhold til presi-
dentskapets innstilling.

Nils T. Bjørke hadde her teke over president-
plassen.

Femte visepresident Ingrid Fiskaa [10:09:20]: Eg
stiller meg bak tilrådinga frå presidentskapet om
endringar i karantenelova, slik dei er lagde fram.

Eg har altså eit tilleggssforslag når det gjeld godtgje-
ring for dei statsrådar, statssekretærar og politiske råd-
gjevarar som blir ilagde karantene. Forslaget er at dei då
får 80 pst. av godtgjeringa, i plassen for full løn som dei
hadde i det tidlegare virket sitt.

Det er for det fyrste ikkje eit urimeleg forslag, mei-
ner me. Det er ei rekkje ordningar for inntektssikring
som ikkje gjev full løn når ein går ut av ei stilling av ulike
årsaker, og 80 pst. av den godtgjeringa som statsrådar,
statssekretærar og politiske rådgjevarar har i dag, er
framleis ei solid godtgjering, slik SV ser det.

For det andre følgjer det her, i motsetjing til i fleire
andre inntektssikringsordningar, ikkje med krav om
innsats eller aktivitet.

For det tredje vil SV ikkje vera med på å skapa insen-
tiv til å søkja løysingar som f.eks. i PR-bransjen, som ofte
er den type verksemd me snakkar om her, og som SV
meiner heller ikkje er eit spesielt høgverdig virke i seg

sjølv. Poenget er å ikkje skapa insentiv til å søkja løysin-
gar som gjev, eller i alle fall kan gje, lange karantenepri-
odar med full løn og null krav til aktivitet. Ein bør ikkje
gjera det meir lukrativt å gå til profesjonell lobbyisme
for pengesterke aktørar enn det allereie er.

Eg tek med det opp forslaget.

Presidenten [10:11:23]: Då har femte visepresident
Ingrid Fiskaa teke opp det forslaget ho refererte til.

Marie Sneve Martinussen (R) [10:11:39]: Stans slø-
singen, har Fremskrittsparti-leider Sylvi Listhaug sagt på
inn- og utpust ganske lenge. Det er vanskelig å være
uenig i det, men da er jo spørsmålet hvorfor man ikke
har gjort det tidligere. I 2020 viste Aftenposten at på
fem år hadde Norge brukt 20 mill. kr på avgåtte regje-
ringspolitikere.

Fremskrittspartiets arbeidsminister Robert Eriks-
son gikk av og startet selskapet Løkka i livet. Han oppga
at han skulle drive rådgivning innen arbeid, og derfor
fikk han karantene og 630 000 kr utbetalt. I etterkant
viste det seg at selskapet var såkalt sovende. Fremskritt-
parti-statsråden hadde altså pådratt seg karantene og
klekkelig etterlønn helt uten å gjøre noe – før selskapet
ble lagt ned. Per Sandberg opprettet et konsultantselskap
og fikk karantene og 680 000 kr i etterlønn da han gikk
av som statsråd og nestleder i Fremskrittspartiet. Denne
gullkantede muligheten til å opprette nye firma og
cashe inn uten å jobbe gjøres det heldigvis noe med i
dag.

Også Fremskrittspartiets Tor Mikkelt Wara fikk
680 000 kr da han ble satt i karantene på vei ut den sam-
me svingdøren som han kom inn i regjering, nemlig
gjennom døren til PR-byrået First House. I First House-
partiet Fremskrittspartiet ser den svingdøren ut til å
spinne videre. Her skulle vi i Rødt gjerne sett ikke bare
karantene, men også en stopp i svingdøren mellom lob-
byvirksomhet i det skjulte og folkestyret.

Rødt støtter også forslaget fra mindretallet i karan-
tenelovutvalget, som foreslår en lavere inntektssikring
ved karantene enn den tidligere lønnen, f.eks. 80 pst. av
denne. Når man sitter i regjeringsapparatet, har man
millionlønn. Rødt vil kutte i politikerlønningene gene-
relt for å få ned avstanden mellom toppolitikere og folk
flest, men et av hovedargumentene for den høye lønnen
er jo ansvaret man har. Rødt mener at når man går av og
ikke har det ansvaret og ikke det arbeidet, er argumentet
for en så høy godtgjørelse borte, og da er det ingen grunn
til ikke å kunne redusere godtgjørelsen med en liten del.

Jeg mener derfor det er synd at partiene som går
fremst i å forsvarer den høye lønnen i seg selv, ikke også
støtter forslaget om å redusere lønnen når ansvaret man
har, forsvinner. Det er synd at når Arbeiderpartiets re-
presentant i karantenelovutvalget var enig med Rødt i

det, legger regjeringen likevel fram en sak der man ikke har med det forslaget. Jeg håper regjeringspartiene kan tenke seg om en ekstra gang, sånn at vi kan bruke det flertallet vi tross alt har her i Stortinget, til å få ned forskjellene mellom toppolitikere og folk flest.

Statsråd Karianne O. Tung [10:14:43]: Et velfungerende karanteneregelverk er viktig for at overganger mellom politikk, forvaltning og næringsliv ikke fører til misbruk av informasjon og til at noen får særlige konkurransefordeler, eller at det oppstår en mistanke om at dette skjer. Det er positivt og ønskelig med mobilitet, men hensynet til tillit må ivaretas i forbindelse med sånne overganger.

Proposisjonen følger opp enstemmige forslag fra karantenelovutvalget. Utvalget var, som tidligere nevnt, sammensatt av representanter fra partiene som var representert på Stortinget i stortingsperioden 2017–2021.

Endringene skal bidra til å gi et klarere og mer forutsigbart regelverk som bidrar til tillit til forvaltningen og det politiske systemet, og som gjør det mulig å iverksette effektive reaksjoner ved brudd på pliktene etter loven.

Informasjonsplikten er sentral for at formålene med karanteneloven blir realisert. Derfor skjerpes politikernes informasjonsplikt sånn at den også omfatter endringer i det nye arbeidet, og den utvides i tid, fra 12 til 18 måneder etter fratreden som politiker.

For tilliten til det politiske systemet og til karanteneregelverket er det viktig at karanteneloven ikke åpner for omgåelse, eller at det oppstår mistanke om det. Derfor er det fremmet forslag om at det ikke gis godtgjørelse for karantene når politikere oppretter egen næringsvirksomhet etter å ha tiltrådt som politiker, eller ved overgangen til virksomhet som ikke tidligere har vært i drift.

Effektive reaksjoner ved brudd på reglene er viktig for tilliten til systemet. Vi må kunne ha forventninger til politikere, embetsmenn og statsansatte som omfattes av karanteneloven. De har høye posisjoner i samfunnet. Det fremmes forslag om at godtgjørelsen kan stanses og kreves tilbakebetalt dersom karantenen brytes. Det foreslås også at det kan ilegges overtredelsesgebyr ved uaktsomme brudd på pliktene etter loven. I dag er det krav om at bruddet er forsettlig eller grovt uaktsomt.

Jeg er ellers glad for at et samlet presidentskap støtter forslagene som regjeringen har lagt fram.

Presidenten [10:17:01]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:17:08]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Haltbrekken og Ola Elvestuen om økonomisk støtte i

forbindelse med søknader om vindkraftutbygging (Innst. 73 S (2024–2025), jf. Dokument 8:4 S (2024–2025))

Presidenten [10:17:21]: Etter ynske frå energi- og miljøkomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Sigurd Kvammen Rafaelsen (A) [10:17:53] (ordfører for saken): Å sikre gode prosesser og lokal forankring i energispørsmål er noe komiteens medlemmer har vært opptatt av i denne stortingsperioden. Forslaget som nå ligger til behandling, er også et uttrykk for dette.

I behandlingen av saken er det kommet inn to skriftlige innspill, og vi har hatt det ute på skriftlig høring.

I tillegg til tilrådingen er det fremmet ett forslag fra komiteens mindretall.

Jeg vil takke komiteen for samarbeidet i saken, og jeg ser fram til debatten.

Ola Elvestuen (V) [10:18:48]: Dette er jo et forslag fra Venstre og SV. Det er en viktig sak, der det handler om å ha likebehandling av parter, altså grunneiere, rettighetshavere og andre berørte parter, ved kraftutbyggingssaker. I dag har vi et godt lovverk etter vassdragsreguleringsloven. Er det vannkraftutbygging, får grunneiere, rettighetshavere og andre berørte parter støtte til juridisk og sakkyndig bistand, men ved annen kraftutbygging – det som trekkes fram spesielt, er vindkraftutbygging, men dette kan også dreie seg om større anlegg for solenergi senere – har man ingen sånne rettigheter. Det dette forslaget går ut på, er at man i energiloven må få den samme muligheten, slik at berørte parter får støtte for å kunne drive en saksbehandling. De må også kunne få juridisk og sakkyndig bistand når konsesjons-søknader er levert inn, akkurat som ved vannkraftutbygginger.

Etter å ha vært på besøk på Nordkinnhalvøya var det for meg egentlig overraskende at denne forskjellen er der. Det handler om å få likebehandling i disse sakene. I svaret fra statsråden trekkes det fram – spesielt i forbindelse med reinbeitedistrikter, som er det ene eksemplet som er tatt opp her – at man kan få erstatning, men da etter at ekspropriasjonssak er gjennomført. Det kan man jo få. Man trekker også fram at man kan få støtte med 0,1 øre per kWh ved vindkraftutbygginger. Det er også noen støtteordninger via Norske Reindriftsamers

Landsforbund, og reinbeitedistrikter kan få støtte. Det som imidlertid er spesielt med noen av disse forslagene, og som statsråden trekker fram, er at betingelsen for å få erstatning er at kraftutbyggingene gjennomføres. Altså, hvis kraftutbyggingene ikke gjennomføres, blir rettighetshaverne stående med hele regningen selv. Jeg ser ingen grunn til at dette skal være annerledes for vindkraft og større solenergianlegg enn for vannkraftutbygging. Derfor bør dette gjennomføres. Det andre er jo disse vanlige støtteordningene, men da også kun rettet inn mot reindriften.

Jeg må si jeg er overrasket over at dette forslaget ikke ser ut til å få flertall. Dette er en helt betimelig likebehandling vi trenger å få på plass.

Jeg tar opp forslaget.

Presidenten [10:21:58]: Då har representanten Ola Elvestuen teke opp det forslaget han refererte til.

Geir Jørgensen (R) [10:22:13]: Jeg vil innledningsvis få lov til å berømme forslagsstillerne for et viktig og helt nødvendig forslag. Samtidig synes jeg det er beklagelig at vi faktisk er nødt til å stå her i denne salen og behandle et forslag som i grunnen skulle være ganske opplagt. Vi har nettopp hatt behandling av sannhets- og forsoningskommisjonens arbeid, og det å kvittere ut noe så enkelt som at de næringsutøverne – de samiske næringsutøverne i dette tilfellet – som blir berørt av regjeringens og storsamfunnets planer, blir gjort i stand til å medvirke på en ordentlig måte, skulle ha vært gjort for lenge siden.

Samtidig registrerer vi at både statsråden og regjeringen trosser sin egen faginstitusjon, NVE, som ved flere anledninger har vært tydelig på at dette er så tunge og krevende prosesser for næringsutøverne i reindriften å stå i at maktforholdene her er totalt skjeve.

Vi finner det svært kritikkverdig at man ikke har tatt inn over seg at disse næringsutøverne nå, i kraft av den samlede belastningen som er på deres næring, faktisk ikke er i stand til å kunne videreføre verken sin økonomiske virksomhet eller den tradisjonelle reindriften slik den har vært drevet. Vi som kjenner folk i reindriften, har hørt dette så mange ganger. En reineier fortalte meg at han bruker halve tiden sin på å tilpasse seg allerede eksisterende inngrep, og den andre halvparten av tiden sin bruker han på å kjempe imot nye og planlagte inngrep.

Hvis ikke vi som samfunn klarer å komme i inngrep med disse tingene på en annen måte enn i dag, er det som står i Hurdalsplattformen om at Norge skal være et foregangsland i kampen for urfolks rettigheter, bare et skuebrød. Dette er bare beklagelig.

Statsråd Terje Aasland [10:24:50]: La meg starte med å si at uavhengig av ulike forslag er det viktig at

konsesjonsprosessene for kraft- og strømmnett over hele landet blir behandlet på en god og trygg måte. Spesielt viktig er det selvfølgelig der tiltak kan påvirke samiske interesser, som reindrift. Da er også medvirkning fra reindriften en viktig del av konsesjonsprosessen, sånn som det er i dag. Konsesjonsprosessene må være gode og grundige for at man skal få tatt en vurdering av om det skal gis konsesjon eller ikke. Samtidig har jeg forståelse for at denne prosessen kan oppfattes omfattende og ressurskrevende for reindriftsutøverne. Regjeringen har derfor satt i verk en rekke tiltak overfor reindriften som skal forenkle og forbedre arbeidet med oppfølging av konsesjonssaker.

Aller først mener jeg det er positivt, og jeg mener egentlig det er forventet, at tiltakshaverne tar initiativ og legger til rette for aktiv deltakelse fra dem som berøres av kraftprosjekter, det være seg økonomisk eller på annen måte. Det har vi også framhevet tidligere. Det er i tiltakshavers interesse å samarbeide godt med alle involverte parter, bl.a. reindriften. Et godt samarbeid vil være det beste utgangspunktet og en nødvendighet, etter min vurdering, for en god konsekvensutredning, og det er helt sentralt at vi har gode konsekvensutredninger å bygge på.

Jeg forventer at tiltakshaverne er seg sitt ansvar bevisst, og at de legger til rette for at de berørte får mulighet til å bidra i prosessen. Jeg mener det likevel ikke er hensiktsmessig at det innføres en egen bestemmelse om utgiftsdekning for energiprojekter nå, slik representantene har foreslått i forslaget. Dersom formålet er å avhjelpe reindriften, mener jeg andre tiltak vil treffe bedre.

Det er først og fremst konsesjonsmyndighetene ved NVE og Energidepartementet som har ansvaret for å legge opp til en prosess som både er forsvarlig og effektiv, og som sikrer nødvendig medvirkning.

Når det gjelder reindriften, har regjeringen iverksatt tiltak som ikke krever endringer i energiloven. For eksempel la regjeringen i desember 2023 fram en tiltakspakke for reindrift og energi med formål om at reindriften skal bli bedre ivaretatt ved planlegging og utbygging av energi. I reindriftsavtalen for 2024–2025 er distrikts-tilskuddet økt for at reindriften skal få mer kapasitet til å medvirke i arealsaker. I tillegg er det satt av 5 mill. kr for å styrke Norske Reindriftsamers Landsforbunds rådgivningstjeneste i arealsaker. Regjeringen har også igangsatt tiltak som vil bedre oversikten over reindriften arealbruk, bl.a. gjennom oppdaterte arealbrukskart og distriktsplaner for reindriften og tiltak for å heve kommunenes planleggingskapasitet og reindriftskompetansen i det samiske reinbeiteområdet. Vi har i de nye statlige planretningslinjene for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging også tydeliggjort at reindriften skal ivaretas på en god måte, samtidig med hensynet til øvrig utvikling i samfunnet.

Presidenten [10:27:40]: Det vert replikkordskifte.

Geir Jørgensen (R) [10:28:08]: Som et bakteppe for dette forslaget ligger også de store planene om elektrifisering av gassanlegget på Melkøya, «kraftpakke Finnmark», som vi vet i stor grad vil berøre reinbeitedistrikten som opererer i områder som allerede har hatt veldig mange inngrep.

I Rødt har vi krevd å få en full stortingsbehandling av denne saken. Vi har blitt avvist av stortingsflertallet med henvisning til at utbygginger under 15 mrd. kr ikke skal til Stortinget, men vi begynner kanskje å bli usikre på om vi ikke allerede er i ferd med å nå dette beløpet på 15 mrd. kr.

Kan statsråden her garantere at totalrammen for dette prosjektet fortsatt er under 15 mrd. kr?

Statsråd Terje Aasland [10:29:06]: Det er Stortinget som fastsetter hva som skal til Stortinget, og hva som ikke skal til Stortinget. Det er en del av demokratiet, og der har demokratiet uttalt seg i Stortinget om den videre behandlingen av saken.

Så har jeg bare lyst til å understreke: Industri- og kraftløftet for Finnmark handler ikke ensidig om Melkøya, tvert om. Det handler om å bygge en infrastruktur for et fylke som kanskje har noe av den dårligste infrastrukturen i landet, for å legge til rette for en videreutvikling av næringslivet og muligheter for å oppgradere aktiviteten i samfunnet og sørge for at man, ikke minst i Øst-Finnmark-regionen, kanskje klarer å snu en veldig negativ befolkningsnedgang til noe mer positivt: oppgang. Gjennom det trenger en altså mer kraft og en bedre infrastruktur, og det er det industri- og kraftløftet for Finnmark handler om.

Geir Jørgensen (R) [10:30:02]: Jeg registrerer at statsråden sier at «kraftpakke Finnmark» og elektrifisering av Melkøya er en videreutvikling av næringslivet i Finnmark. Dette er, med all respekt, helt feil. Her står jo næring mot næring. Reindriften er også en næring, og i tillegg til å være en næring er den godt beskyttet av konvensjoner Norge har ratifisert, og som vi faktisk er nødt til å ha for å kunne kalle oss et sivilisert land i behandlingen av vårt eget urfolk.

Igjen må jeg spørre statsråden: Når vi vet hvordan slike store prosjekter og kostnadsutviklingen i dem er, kan statsråden forsikre Stortinget om at elektrifiseringen av Melkøya vil beløpe seg til under 15 mrd. kr?

Statsråd Terje Aasland [10:30:57]: Jeg forholder meg til vedtakene og de delegeringene Stortinget har gjort, og der er det sånn at kostnadsspørsmålet skal vurderes på det tidspunktet en søker om tillatelser. Det er ikke noe som er løpende. Hvis Stortinget ønsker det, må de endre regelverket. Jeg forholder meg til den dele-

geringen som er gjort, og det er også gjennomført for Melkøya. Det kommer vi til å følge opp.

Ola Elvestuen (V) [10:31:46]: Jeg kan også ha en lang diskusjon om Melkøya og uenighet om kraftløftet for Finnmark, men det er ikke det forslaget handler om. Det forslaget handler om, er å få en likebehandling av interessenter og grunneiere når det gjelder vannkraftutbygginger og andre utbygginger av fornybar energi, altså vindkraft, solenergi og annet. Dette er ikke isolert til vindkraft. Sånn sett berører det heller ikke – som jo er et grunnlag – den situasjonen som reineiere og reinbeitedistrikter nå står i i Finnmark.

Jeg la merke til at statsråden i sitt innlegg også var veldig opptatt av de ordningene som var inn mot reindriften. Men dette handler altså om å få en likebehandling av berørte parter, også ved framtidige prosjekter – det kan være vindkraft, det kan være solenergi – der grunneiere har interesser. Mitt spørsmål blir da: Hvorfor ønsker ikke statsråden denne likebehandlingen?

Statsråd Terje Aasland [10:32:47]: Som jeg sa: Når det gjelder konsesjonsprosessene, bør alle berørte parter involveres på en god måte.

Så har vi en helt eksplisitt lovgivning og en kostnadsdekning i vassdragsreguleringsloven, som kun gjelder store vannkraftverk og reguleringer av vassdrag. Energiloven har et helt annet spenn og omfatter alt fra små nettanlegg til store produksjonsanlegg. Søknader etter energiloven omfatter ikke bare kraftproduksjon, men også nettanlegg, og det er greit å vite litt om hvilke avklaringer som her eventuelt skal gjøres. En tilsvarende ordning etter energiloven ville derfor fått et mye større omfang, og det mener jeg ikke er riktig. I tillegg ønsker jeg også å påpeke at vassdragsreguleringsloven kun gir rett til å kreve utgifter dekket dersom det kommer inn konsesjonssøknad i saken.

Ola Elvestuen (V) [10:33:37]: Ja, jeg er klar over det, og det påpeker vi jo. Det er når konsesjonssakene kommer inn, at man får denne muligheten. Det ønsker vi ikke å ha noe annerledes på vindkraft eller på andre større kraftutbygginger.

Jeg forstår også at i energiloven må det gjøres et arbeid for innrammingen av hvordan støtten skal være, men derfra å avvise at man skal gå inn i det, synes jeg er vanskelig å forstå. Så mitt spørsmål blir da, igjen: Er statsråden likevel åpen for å gå inn i det arbeidet som trengs for å lage den innrammingen innenfor energiloven, sånn at vi kan få i hvert fall de samme rettighetene som interessenter har på større vannkraftutbygginger?

Statsråd Terje Aasland [10:34:27]: Nei. Jeg har avklart det gjennom min kommunikasjon med Stortin-

get, gjennom svar på de spørsmål som er stilt fra komiteen. Vi har den reguleringen og det omfanget vi har i vassdragsreguleringsloven, og jeg mener det ikke er riktig å utvide dette til å omfatte energianlegg etter energiloven i videre forstand. Det å sette grenser der ville helt klart også medført veldig, kanskje skeive avgrensninger. Jeg mener at den ordningen vi har i dag, er velfungerende. Den er bra, og den underbygger at man skal involveres, at det skal gjennomføres deltakelse fra ulike aktører, også i konsesjonsprosessene, uten at en dekker kostnadene på det mer enn det jeg har redegjort for i innlegget mitt.

Lars Haltbrekken (SV) [10:35:29]: I forslaget til statsbudsjett for 2025 har statsråden en evaluering av Fosen-saken. I den evalueringen skriver statsråden bl.a. at ressursforholdet i utbyggingssaker i reindriftsområder kan synes skjevt. Norges institusjon for menneskerettigheter har i et brev til statsråden sagt at det ikke bare synes skjevt, det er skjevt. Samtidig ser vi at staten ved Energidepartementet går inn som partshjelp for Equinor og Statnett i forbindelse med spørsmålet om utbygging av 420 kV-kraftlinje fra Skaidi til Hammerfest, mot reindriften. Ser ikke statsråden at han er med på å forsterke det skjeve forholdet som han selv påpeker i forslaget til statsbudsjett?

Statsråd Terje Aasland [10:36:33]: Nei, det er jeg overhodet ikke enig i. For det første er det ingen tvil om at reindriften som næring er belastet veldig mye med arealsaker. Det er det ingen tvil om, men det handler ikke bare om energisaker. Det handler om arealdisponeringer generelt, det handler om hytteutbygging, det handler om næringsutvikling, det handler om gang- og sykkelveier, det handler om veier, osv. Men i energisaker har vi faktisk tilført reindriften noe – både gjennom reindriftsavtalen og gjennom å avsette 0,1 pst. av det som produseres av vindkraft per kWh, en direkte støtte til reindriften – for å sørge for at man får en større økonomisk deltakelse og et større økonomisk bidrag for det som skjer av belastninger for reindriften.

Når det gjelder den partshjelpen vi har gått inn med, er det en totalt annen sak, og det handler egentlig om at staten også må inn og redegjøre for sitt konsesjonssyn og sin konsesjonsbegrunnelse i de sakene.

Lars Haltbrekken (SV) [10:37:41]: Dette må jeg med respekt å melde si at var et veldig rart svar, for veldig mange av de kompensasjonsordningene som statsråden refererer til, forutsetter jo at vindkraftverkene blir utbygd i reindriftens områder. Da får de kompensasjon. Men det vi diskuterer i dag, er om de skal få en kompensasjon for den jobben de pålegges å gjøre i forbindelse med behandlingen av disse søknadene. Da å

komme trekkende med kompensasjoner som de skal få hvis de godtar utbyggingen, er jo noe helt annet.

Men jeg har også et annet spørsmål: Den 11. oktober i fjor mottok statsråden et brev fra Norske Reindriftsamers Landsforbund hvor de bl.a. etterlyser større økonomisk hjelp i forbindelse med slike saker, og den 6. desember i fjor ble det sendt et brev fra Norges institusjon for menneskerettigheter til statsråden. Ingen av disse brevene er fortsatt besvart. Hvorfor (presidenten klubber) har statsråden gjort det til en vane ikke å svare på brev fra offentligheten om disse sakene?

Presidenten [10:38:51]: Tida er ute.

Statsråd Terje Aasland [10:38:54]: Jeg mener vi har fulgt opp ressurs situasjonen for reindriftsnæringen både gjennom reindriftsavtalen og gjennom å styrke Norske Reindriftsamers Landsforbunds rådgivningsfunksjon, som en viktig del i tilknytning til det. Jeg har ikke sagt at den tildelingen på 0,1 pst. fra vindkraftprosjektene går til det i forkant, men det er med på å avlaste en økonomisk belastning for reindriften og bidrar til noe bedre økonomi enn det som hadde vært uten.

Når en eventuelt kommer til et konsesjonstidspunkt eller kommer til ekspropriasjon, kan reindriften også rettmessig få dekket sine kostnader.

Une Bastholm (MDG) [10:39:50]: Det hadde vært interessant med en oversikt over hvor mye ressurser reindriften bruker på å ta stilling til sykkelveier og til vindkraftprosjekter i norsk historie. Den tror jeg vil være ganske tydelig.

Denne saken handler egentlig om den lille mann mot en sterk og mektig stat. Når det gjelder samiske rettigheter, har vi dessverre også en historie med at staten har drevet maktovergrep. Det er svak tillit nå – fortsatt – mellom spesifikt reindriftsfolk, men også det samiske samfunnet i Norge og staten, særlig i energisaker. Fosen-saken – som vi alle fortsatt husker godt, håper jeg – er et eksempel på at den store belastningen ikke bare begynner når meklingen begynner, eller når konsesjonsprosessen starter. Den emosjonelle belastningen og den økonomiske belastningen begynte flere tiår før, da det begynte å bli et press på det området for å bygge ut. Er statsråden bekymret for tilliten mellom det samiske samfunnet og energiministerens arbeid?

Statsråd Terje Aasland [10:41:01]: Ut fra den situasjonen vi har hatt – ikke bare Fosen-saken, men også den historiske biten knyttet til samiske interesser – er jeg veldig opptatt av at vi skal kunne ivareta dette på en bedre måte i framtiden enn det en har gjort i fortiden. Da mener jeg at både sannhets- og forsoningskommisjonen og det arbeidet som er gjort i Stortinget, er vik-

tig. Jeg mener også at lærdommen vi har trukket fra Fosen-saken, er viktig i den sammenhengen. At vi har fått til en avtale nå, betyr veldig mye for dem som er direkte berørt, i tilknytning til det. Vi har lært mye, og som jeg understreket i mitt innlegg, er det jo konsesjonsprosessen i seg selv, tiltakshavers arbeid og involvering av de ulike partene inkludert reindriften som er helt avgjørende for å få til de gode prosessene. Det legger vi opp til gjennom den konsesjonsprosessen som foreligger, samtidig som vi både gjennom statlige planretningslinjer og andre tiltak har framhevet betydningen av at reindriften interesser skal ivaretas på en god måte.

Presidenten [10:41:57]: Replikordskiftet er omme.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Lars Haltbrekken (SV) [10:42:20]: På sensommeren besøkte jeg sammen med representanten Ola Elvestuen reindriftsutøverne i Čorgaš reinbeitedistrikt. Det ble et sterkt møte. Ellinor Guttorm Utsi fra reindriften tok imot oss med stor gjestfrihet. Hun fortalte om fortvilelsen rundt de sju vindkraftsakene som nå er til behandling, og som de må forholde seg til – alt fordi regjeringen skal elektrifisere Melkøya istedenfor å pålegge Equinor å bygge et flytende gasskraftverk med karbonfangst og -lagring. Ellinor fortalte oss hvordan utbyggingene truer både beite- og kalvingsområder. Hun fortalte om den enorme jobben de er pålagt, men som de ikke har bedt om, for å berge sin egen og ungenes framtid. For Ellinor og de andre er det nettopp dette saken handler om. De burde fått økonomisk hjelp til denne jobben, som man kan få hvis det er snakk om større vannkraftutbygginger. Men det er ingen likhet for loven. Planlegges det vindkraftverk, stilles det ikke de samme kravene som når det planlegges vannkraftverk. I vassdragsreguleringsloven slås det fast at søkeren i rimelig utstrekning skal erstatte utgifter som bl.a. rettighetshavere har hatt til nødvendige juridisk og annen sakkyndig hjelp.

Det var møtet med Ellinor og Čorgaš som gjorde at vi, representanten Elvestuen og jeg, fremmet forslaget vi nå behandler. Vi trodde at et flertall i Stortinget ville sørge for likebehandling, likhet for utbyggere, likhet for dem som berøres, og likhet for loven. Vi tok feil. Jeg kan ikke forstå motstanden mot denne likheten fra de andre partiene, men det er kanskje fordi den ikke skal forstås. Den skal pakkes inn i tåke og ull, prat om dialog og samarbeid. Ekstra grelt blir det når regjeringspartiene i forslag til statsbudsjett skriver at det i forbindelse med Fosen-saken ble avdekt skjevhet i ressursforholdet i utbyggingssaker.

Ja, det er nettopp det som er situasjonen for Čorgaš og de andre reinbeitedistriktene, som de nå står midt oppi. Erkjennelsen fra departementet, ifølge Norges institusjon for menneskerettigheter, er et kjernepunkt i

lærdommen fra Fosen-saken. Men en lærdom blir lite nyttig om man ikke bruker den. Stortingsflertallet kunne ha strukket ut en hånd, reparert noen av skadene som staten er ansvarlig for gjennom Fosen-saken, og sagt: Det er klart dere har rett på den samme økonomiske støtten når det planlegges et vindkraftverk i deres område som man har når det planlegges et vannkraftverk – det er klart vi skal sørge for det. Dette kunne flertallet ha sagt, men de sier ikke det. Statsråden svarer i stedet at reindriften vil få kompensasjon dersom vindkraftverkene bygges ut – etter at skaden har skjedd og reindriften har mistet sine områder.

Jeg beklager å si det: Det er ikke bare det at regjeringen og flertallet på Stortinget ikke har lært av Fosen-saken, det virker rett og slett som om de ikke ønsker å lære.

Irene Ojala (PF) [10:45:38]: «Lytt til naturens stemme» var fire ord som jeg vokste opp med. Det lærte jeg som barn, og det har jeg tatt med meg videre i livet. Det er essensen i dagens debatt. Både Elvestuen, Jørgensen og Haltbrekken har vist til hva likebehandling er, og hvorfor det må etterspørres.

Det er et viktig forslag vi behandler i dag. Det er et forslag som vil bli utfordret allerede om to uker, når vi skal behandle Meld. St. 35 for 2023–2024, handlingsplan for naturmangfold. En fersk innstilling som jeg leste i natt, viser at et flertall, Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, legger fram et nytt prinsipp, prinsipp C, som skal gjøre det enklere for norske myndigheter å nedprioritere naturen til fordel for fornybar kraftproduksjon, kraftledninger, osv. Hvis prinsipp C får flertall om to uker, vil naturmangfold, primærnæringer og det økologiske mangfoldet i Norge som helhet gå en vanskelig tid i møte.

Sist høst behandlet vi her på Stortinget sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. Et tilnærmet samlet storting ba om unnskyldning for de maktovergrep dagens og tidligere storting aktivt har begått mot bl.a. den reindriftsamiske befolkningen. Svært mange av dem vi ba om unnskyldning til, bor i Finnmark – i det flerkulturelle Finnmark.

Hva er en unnskyldning verdt? Den 12. november var en dag med unnskyldninger av overgrep grunnet fornorskningsprosessen, men allerede to dager etter, den 14. november, ble det kjent at energiminister Terje Aasland gikk inn som partshjelp til Statnett og Equinor, som er motpart til reindriften i saken om bygging av 420-linjen fra Skaidi til Hammerfest. Det pågår altså i dag en rettsprosess mellom Statnett og Equinor på den ene siden og to reinbeitedistrikter på den andre siden om kraftledningene. Reindriften mener at Energidepartementets konsesjonsvedtak for linjebygging er ugyldig. Er det slik at Aaslands mål med å være partshjelp var å

vinne over reindriften, slik at linjebyggingen kan bli igangsatt? Staten har tatt pengemaktens side mot reindriften – er det slik? Det er utrolig at mens reindriftsutøverne må sette hus og hjem i pant for å føre en retts-sak mot staten, bruker energiministeren fritt fra folkets skatte kroner for å sikre en aktivitet som motparten og flertallet i Finnmark mener er økologisk ødeleggende.

Hva sier en slik statlig handling om Norge som rettsstat? En fersk meningsmåling utført av Sentio Research Norge for Amedia-avisene i Finnmark viste at hele 72 pst. av finnmarkingene sier nei til elektrifisering av Melkøya. Allikevel presses det på. Det er ganske utrolig at vi bor i en rettsstat og hevder at vi lytter til de svakeste. Det gjør vi nemlig ikke.

Jeg må bare si at av og til synes jeg det er svært utfordrende å være stortingsrepresentant, når jeg ser at vi faktisk overkjører den lille mann både innenfor klima og miljø, innenfor helse og innenfor alt det som er viktig for befolkningen i Norge.

Ola Elvestuen (V) [10:49:01]: Jeg vil også gjøre det helt klart fra Venstre: Vi er helt uenig i regjeringens vedtak når det gjelder Melkøya. Det vi trenger på Melkøya, er gasskraftverk med karbonfangst og lagring. Og vi er sterkt imot det kraftløftet for Finnmark som regjeringen kjører fram. Besøket i Čorgaš og på Nordkinnhalvøya, som Lars Haltbrekken viste til, viste også fram den situasjonen som reindriftnæringen der står i, hvor de nå forholder seg til sju forslag – er det vel – når det gjelder vindkraftutbygging. Så det er helt klart. Men det er ikke den uenigheten dette forslaget handler om. Den kampen om hva vi skal gjøre, vil vi fortsette for å stoppe både det som skjer på Melkøya, og de konsekvensene. Det skal vi jobbe imot, men det denne saken handler om, er en likebehandling.

Ved større vassdragsutbygginger, når det er konsekssonknader, får berørte parter mulighet og støtte til å stå i diskusjonen og søke juridisk hjelp, de får faglig støtte – dette får de støtte til å gjøre. Ved andre kraftutbygginger får de ikke det. Det er for meg helt uforståelig at stortingsflertallet ikke klarer å være enig i at vi må gå inn for at man kan få den samme muligheten til å føre sin egen sak når det er større vindkraftutbygginger det er snakk om, eller det er andre større prosjekter med fornybar energi det er snakk om.

Dette handler ikke om den politiske uenigheten vi har om de prosessene regjeringen kjører på Melkøya og i Finnmark. Dette handler om å gå inn i energiloven, akseptere at det er en reell forskjellsbehandling her, og så se på hvordan den innrammingen kan gjøres.

Jeg må si at det virkelig overrasker meg når statsråden bare konkluderer med at energiloven ivaretar dette på en god måte allerede i dag, for det gjør den jo ikke. Jeg

er faktisk helt sikker på at hadde vi i tidligere tider hatt større vindkraftutbygginger som den gangen også var under vurdering, større solenergianlegg som var under vurdering, ville vi fått det samme lovverket der som vi i dag har for vannkraftutbygginger, for da var det det som var aktuelt.

Den gangen hadde vi forutseende politikere. Nå trenger vi et forutseende storting som rydder opp i den urimeligheten og gir berørte parter den samme muligheten til å føre sin sak, og ikke betinger at de kun får erstatning hvis det faktisk blir en utbygging med erstatning. Da må de jo ta enda større risiko fordi de risikerer å bli sittende (presidenten klubber) med hele utgiften hvis de vinner fram og det ikke blir utbygging.

Presidenten [10:52:09]: Då er tida ute.

Lars Haltbrekken (SV) [10:52:24]: Hadde vi i dag vedtatt forslaget vi nå behandler, ville vi styrket de kreftene som jobber mot regjeringens planer om å elektrifisere Melkøya. Vi ville ha styrket naturvernkreftene og reindriften. Det er flere i denne salen som hevder at de er motstandere mot å elektrifisere Melkøya, men som ikke løfter en finger, ikke engang tar ordet i denne saken, for å sørge for at motkreftene styrkes.

Ved å innføre de samme kravene om økonomisk kompensasjon i forbindelse med vindkraftutbyggingen som i vannkraftutbyggingen, ved å innføre likhet for loven, ville vi ha styrket demokratiet og muligheten for deltakelse. Det er trist at flertallet ikke vil det.

Ett parti fortjener ekstra oppmerksomhet, og det er Fremskrittspartiet. I innstillingen kan vi lese:

«Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke at likest mulig rammevilkår for saksbehandling, uavhengig av energiform, bør etterstrebes. Disse medlemmer ønsker derfor å se dette i et mer helhetlig perspektiv, hvor flere energiformer hensyntas, og hvor man i større grad harmoniserer rammevilkår for forskjellige typer kraftproduksjon. På bakgrunn av at forslaget kun omhandler vindkraft, vil ikke disse medlemmer støtte forslaget.»

Fremskrittspartiet vil altså ha en harmoni i rammevilkår for ulike typer kraftproduksjon. Det er kanskje frekt, men jeg må spørre: Har representantene fra Fremskrittspartiet lest forslaget vårt? Det er nettopp likhet i behandling av alle typer kraftproduksjon vi og Venstre foreslår. Det er harmonien Fremskrittspartiet etterlyser, som vi foreslår. Når partiet ikke vil stemme for det de selv ønsker, må jeg nesten spørre: Hva i all verden vil de stemme for da? De vil ikke engang ta ordet i denne saken. Det er ganske avslørende. Fremskrittspartiet hevder å være motstandere av elektrifisering av Melkøya, men hvorfor vil de da svekke motstanderne av dette gjennom å godta at de pålegges enorme arbeidsoppga-

ver uten å få den økonomiske kompensasjonen de trenger, og som de ville ha fått dersom det var snakk om en vannkraftutbygging?

En sånn motstand mot elektrifisering av Melkøya blir bare i ord, ikke i gjerning. Jeg håper virkelig at Fremskrittspartiet tar ordet i debatten og forklarer hvorfor de ikke ønsker å stemme for noe de i innstillingen selv sier at de er for.

Sigurd Kvammen Rafaelsen (A) [10:55:33]: Mitt hjem er også på Čorgaš på Nordkyn i Kjøllefjord. Det er der jeg bor, og det er der reinbeitedistrikt 9 har vinterbeitet sitt. Man kjenner godt til de utfordringene reindriften står overfor når det gjelder klimaendringer, endring av beitegrunnet og det presset som kommer i forbindelse med ulike utbyggingssaker.

Selv om noe ikke er vedtatt, betyr ikke det at ikke noe blir gjort i lovs form. I praksis er det slik at gjennom at dette stortinget har vedtatt at vindkraftsaker nå skal behandles etter plan- og bygningsloven, er det kommunene som er i førersetet. Hvis man ikke forholder seg til det å legge til rette for gode prosesser, blir det heller ikke bygd vindkraft i kommunene.

Når man snakker om de ulike aktørene, skal man kjenne sin besøkelsestid, man skal bidra økonomisk, og man skal sikre at alle har mulighet til å delta. I Porsanger kommune har man et gebyr på 450 000 kr for å få lov til å starte en vindkraftbehandling. Hos andre inngår man avtaler med utbygger som skal sikre at utredninger ikke går ut over folk. Man gjør det før innslagspunktet i vassdragsloven, så man får i større grad dekt sine utgifter i vindkraftsaker enn i andre saker.

De som ikke klarer å forholde seg til at man må ta vare på berørte parter, får ikke bygd ut vindkraft. Det blir ikke bygd én vindmølle der kommunene sier nei, og der lokalbefolkningen sier nei, og der man ikke blir tatt hensyn til. Det er viktig å huske på at det har man styrket, man har ikke svekket noen på veien.

Jeg registrerer at man er imot kraftpakken. Jeg lurer da på om man er imot at man skal få et godt transmissjonsnett til Øst-Finnmark, og imot at man skal ha et likeverdig nett som gjør at bedrifter, folk og næringsliv har en trygg forsyningssikkerhet og har mulighet til å utvikle sitt næringsliv på samme måte som resten av landet. Det bekymrer meg at det uttales at man er imot.

Man styrker lokaldemokratiet i denne perioden. Man styrker den rettmessige kompensasjonen man får dersom det blir bygd ut. Man styrker også prosessene og gir bedre utredninger. Det er bra, og det styrker alle parter.

Hos oss på Nordkyn har man faktisk bygd ut vindkraft og samtidig hatt en økning i reinntallet. Det å få disse utredningene på plass, det å kunne ha et faktagrunn-

lag å diskutere, og det å ha muligheten til å delta er viktig for at vi skal få gode prosjekter.

Statsråd Terje Aasland [10:58:52]: Med saksordførers siste innlegg kunne jeg nesten ha frafalt ordet, for jeg synes han sa veldig mye viktig og riktig i denne sammenhengen. Det er tiltakshavernes plikt å legge opp til gode prosesser og å sørge for at en også på meldingsstadiet klarer å inkludere alle ulike berørte parter, inkludert reindriftnæringen i denne sammenhengen. Tiltakshaverne har også krav på seg til å vurdere hvordan de kan bidra til at de ulike interessene får komme med i prosessen så tidlig som mulig, også på meldingsstadiet, altså ikke slik det er etter vassdragsreguleringsloven, men egentlig tidligere inne i forhold til det.

I Meld. St. 28 for 2019–2020, Vindkraft på land, er det slått fast at dette også innebærer at tiltakshaver kan måtte sørge for at reindriften får bistand med den rådgivning konsesjonsmyndighetene finner nødvendig, og at dette også inkluderer eventuell kompensasjon for det.

Jeg tror alle i denne salen er opptatt av at vi skal ha gode konsesjonsprosesser, og at alle skal bli hørt og involvert i dem. Hvis tiltakshaver ikke klarer å få til det på en troverdig måte, klarer man heller ikke å legitimere sine muligheter for å få en konsesjon. De får verken kommunen eller myndighetene med seg hvis ikke dette er gjort på en tilstrekkelig god måte i forkant. Dette handler egentlig om dette systemet og det ansvaret som påhviler tiltakshaver.

Når vi nå skal utvikle veldig mange ulike former for energiproduksjon – småkraft, vindkraft, vindkraft på andre typer arealer, solkraft i ulike størrelser – ville det blitt et hav av ulike produksjonskilder som eventuelt skulle fått denne rettigheten, hvis jeg tolker forslagsstillerne rett. Det ville da bli svært krevende å fremme søknad om f.eks. et mindre solkraftanlegg, for da ville kanskje kostnadene og forholdene bli urettmessige.

Det er ingen tvil om at hvis en ender opp med en ekspropriasjonssak, får de som melder inn sine krav i forbindelse med det, anledning til å få dekket sine kostnader knyttet til det.

Det har blitt blandet veldig mye inn i denne debatten, og jeg tror hovedmotivasjonen for det er motstand mot å elektrifisere Melkøya og motstand mot kraft- og industriløftet for Finnmark. Vi hører også at en trekker inn dette med partshjelp. Som sagt: Når staten yter partshjelp, er det for å redegjøre for sitt grunnlag for å gi konsesjon, ikke for å støtte noen av partene.

Une Bastholm (MDG) [11:02:08]: Det er altså Venstre, SV, Rødt og Miljøpartiet De Grønne som fremmer forslaget til debatten og til votering i Stortinget i dag. For min del er grunnen til at jeg er med på forslaget, overhodet ikke Melkøya. Det handler om at vi er en

rettsstat, og at vi har et urfolk som ikke bare har interesser i arealer hvor energipolitikken nå legger opp til mer vindkraftutbygging framover, men de har også rettigheter. Da har staten et særlig ansvar for å sørge for at ikke bare staten synes den prosessen er god, men at særlig reineierne, som ellers er næringsdrivende og skulle holdt på med næringen sin, men må sette det til side for å forsvare arealet sitt eller være med og bidra inn i prosesser med forslag til ulike strekninger for kraftledninger eller ulike plasseringer av vindturbiner, også opplever at den prosessen har vært god og gitt mulighet til reell medvirkning.

Om man opplever at en prosess er god eller ikke, er avhengig av hvor man står. Når Norges institusjon for menneskerettigheter har påpekt at særlig Fosen-saken viste den store maktubalansen mellom reineierne og staten i denne typen saker, mener jeg det hadde vært både musikalsk og riktig av regjeringen i det minste å sørge for at man får en støtte til å kunne uttale seg om saken når det er søknader om f.eks. vindkraft, slik at man kan være med og bidra til løsninger som alle parter kan leve godt med, i vindkraftsaker som i vannkraftsaker. Jeg tror man undervurderer ikke bare utgiftene det gir for reineierne, men også den emosjonelle belastningen. Den begynner som sagt heller ikke ved meldeplikt, for reineierne vet ofte lenge før det at det er en interesse der. Det starter når det begynner å utøves et press mot deres område. Da begynner det stresset. Dette er jo familier.

Fosen-saken var også en veldig viktig påminner om at mens staten som part kan veksle ut hvem som sitter og forhandler – staten er jo institusjonen og på en måte makten – er det den samme familien som må stå i kamp etter kamp, år etter år. Når statsråden nå har høyere ambisjoner for vindkraftutbygging på land framover, er det utrolig viktig for tilliten at man følger opp med bedre rettigheter for dem som bør få uttale seg, for å bidra ikke bare til tillit, men også til løsninger som vil gi legitimitet til de prosjektene i framtiden. Kanskje vi framover kan få bedre prosjekter som ikke skaper konflikt, dersom man sørger for gode prosesser for alle parter, ikke bare for regjeringen.

Gro-Anita Mykjåland (Sp) [11:05:21]: Jeg har fulgt debatten, og én ting er klart: Vindkraft på land har skapt et stort engasjement i hele landet de siste årene, og det ser vi også i dag. Tidligere har vi sett at vindkraftutbygging og prosessen rundt i veldig mange tilfeller har skapt sterke og unødvendige konflikter, bl.a. fordi lokale interesser ikke har blitt lyttet til. Vindkraft på land har vært og vil fortsatt være en del av løsningen, men vi må lære av de erfaringene vi har gjort de siste årene.

Det er avgjørende at vi finner en god balanse mellom energibehovet vårt og hensynet til naturen og lokal-

samfunnene. Bærekraft og det å sørge for å gi tilbake til lokalsamfunnene er en viktig del av den framtidige kraftpolitikken. Derfor har vi i regjering gjennomført viktige tiltak for å realisere dette. Vi har sørget for at mer av verdiskapingen fra vindkraften tilfaller kommunene, for det er disse lokalsamfunnene som har gitt opp natur for å produsere kraft. Konesjon skal ikke gis i strid med kommunestyrevedtak, og vi har gitt kommunene mulighet gjennom plan- og bygningsloven til å sørge for at vindkraft ikke kan bygges i strid med deres ønske.

Vi anerkjenner at det kan være krevende for berørte aktører, som reindriftsutøvere, å involvere seg i beslutningsprosessene. Det er derfor viktig at det legges til rette for gode konsesjonsprosesser, og her har utbyggerne et særskilt ansvar. Gjennom å ha styrket den lokale medbestemmelsen kommer ikke utbyggerne noen vei utenom å involvere berørte grunneiere og kommunene. Der hvor det er inngått avtale med reindriften om kompenserende eller avbøtende tiltak, står det at det vil bli prioritert av NVE.

Vi må jobbe for en kraftpolitikk som bygger tillit i befolkningen. For Senterpartiet står respekten for lokal selvbestemmelse sterkt. Dersom vindkraftprosjektet ikke har lokal aksept, skal det ikke gjennomføres, og sånn må det også være i framtiden. Derfor mener Senterpartiet det er veldig viktig at vi sier tydelig nei til EUs fjerde energimarkedspakke. Det er ganske interessant å høre hvordan Venstre er opptatt av lokaldemokratiet og gode prosesser, samtidig som de ønsker å innføre fornybardirektivet, som setter krav til raskere konsesjonsbehandling.

Det vil være utrolig viktig framover at utbyggerne av vindkraft og andre kraftprosjekter i Norge tar hensyn til den nye lokalbestemmelsen som kommunene faktisk har. Hvis ikke lokale grunneiere og kommunene er positive, skal vi ikke fra statens side påtvinge framtidig vindkraftutbygging.

Presidenten [11:08:11]: Representanten Ola Elvestuen har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Ola Elvestuen (V) [11:08:27]: Nå ble det mye å si på ett minutt. Fornybardirektivet og andre direktiver styrker rettighetene også for nordmenn, og det vil styrke rettighetene særlig for lokale produsenter, så det trenger vi.

Diskusjonene her går jo mye på den store uenigheten Melkøya og kraftløft for Finnmark. Der er vi helt uenige. Det er en politisk kamp, den skal vi stå i. Men det er ikke sånn som statsråden sier, at dette forslaget er der fordi det skulle være den kampen. Vi kjenner jo hvor raskt man kan drive en lovendring igjennom i både departement og storting. Det kommer ikke raskt nok for

dette. Det dette er, og det denne kampen har ført til, er at vi har oppdaget denne urimeligheten i lovverket, dvs. at ved større vassdragsreguleringer får man en støtte som man ikke får med hensyn til de andre forslagene, når det er konsesjonssøknader der. Jeg forstår ikke hvorfor det skal være forskjellig.

Så kommer statsråden og sier at derfor vil vi nå ha opp mindre solcelleanlegg. Nei, det vil vi ikke. Vi sier en likebehandling, og hvis det er større vassdragsreguleringer, må man ha samme innretning også på de andre. Jeg forstår ikke hvorfor det skal være et problem å vedta.

Marius Arion Nilsen (FrP) [11:09:38]: Fremskrittspartiet stemmer imot dette forslaget, Vi har gitt vår begrunnelse i merknadene. Vi mener at dette må ses på i en større kontekst. All energipolitikk som får såpass vidtrekkende konsekvenser som dette, er vanskelig å drive over et forslag som kommer her fra SV og Venstre, og all den tid SV er et av de fremste talerørene for høyest mulige klimamål, som fordrer mest mulig energiutbygging, er dette et forslag vi har sunn skepsis til. Vi ønsker å se på dette på nytt, helhetlig, og se på ikke bare vindkraft. Det framstilles som om dette primært gjelder for Finnmark og for reinbeitedistriktene. Vi ønsker at dette skal gås gjennom på en grundig måte i regjering og i storting og i form av mer enn et Dokument 8-forslag.

Det sås tvil om Fremskrittspartiets holdning til Melkøya. Vi har vært så tydelige man kan være. Vi ønsker ikke å elektrifisere Melkøya, og vi ser ikke det kraftbehovet og det enorme behovet for vindkraftutbygging oppe i nord som det legges til rette for. Samtidig er vi for lokaldemokratiet. Dette er opp til lokaldemokratiske krefter å bestemme, og det har man jo fått til med den vetoretten som er blitt innført i vindkraftsaker.

Det er flere grunner til at vi stemmer imot dette, men i stor grad er det fordi vi ønsker å ha en helhetlig tilnærming til kraftforvaltning og kompensasjonsordninger.

Une Bastholm (MDG) [11:11:53]: Det er, synes jeg, riktig at tiltakshaver har et ansvar for å sørge for en god prosess, og det er veldig bra at mange kommuner også bidrar aktivt til det. Men det er jo helt feil at reineiere og samiske rettighetshavere er avhengig av at en vindkraftutbygger skal legge til rette for en god prosess for dem. Det prinsipielle her er jo hvem som har ansvar for å sørge for at den rettighetsbaserte medvirkningen til prosessen, som Norge er forpliktet til gjennom urfolkskonvensjonen, blir etterfulgt. Det er to forskjellige spørsmål.

Jeg satt og tenkte at det er slående og egentlig litt komisk at man har den rettigheten på vannkraft og ikke på vindkraft. Det har jo en historisk begrunnelse, for man har hatt en stor utbygging av vannkraft i noen tiår. Da

var det viktig. Nå er det vindkraften som blir viktig framover, og konflikten om de landarealene. Jeg mener at det absolutt bør forventes at selv om Arbeiderpartiet og regjeringspartiene stemmer ned forslaget her i dag, bør man gjøre et grundig arbeid for å sørge for at den rettigheten er ivaretatt framover. Det handler som sagt ikke bare om en økonomisk utgift, det handler også om en stor emosjonell belastning. Bare det i seg selv kunne vært grunnlag for å gi støtte i prosessene.

Fornybardirektivet hadde jeg også lyst til å nevne – representanten Ola Elvestuen var så vidt innom det. Fornybardirektivet prøver nettopp å rydde i dette og vil forplikte Norge til å skille mellom områder hvor det er lav konflikt, og hvor man kan ha en raskere prosess, og områder hvor det er stor konflikt på grunn av naturverdier, på grunn av f.eks. urfolks rettigheter, på grunn av andre konflikter, som man ikke har overalt. Det er det som, mener jeg, er en god grunn til å innarbeide fornybardirektivet i norsk lov, nemlig at man vil få raske prosesser der hvor det er lav konflikt, noe vi trenger. Vi trenger energiutbygging framover, i tillegg til mer energisparing og energieffektivisering osv., som jeg ofte snakker om, men vi ønsker ikke en raskere prosess i områder hvor det er stor konflikt og viktig å gjøre et grundigere arbeid.

Presidenten [11:14:17]: Representanten Lars Haltbrekken har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Lars Haltbrekken (SV) [11:14:28]: Utenfor denne sal og på godt trøndersk ville innlegget fra representanten fra Fremskrittspartiet blitt karakterisert som «toillprat». Fordi SV mener noe annet enn Fremskrittspartiet i andre saker, stemmer Fremskrittspartiet mot vårt forslag i denne saken. Skal Fremskrittspartiet stemme imot alle forslag fra SV da, på grunn av at vi mener noe annet enn Fremskrittspartiet i andre saker?

Det er ingen forslag fra Fremskrittspartiet her om å gjøre noe i retning av det representanten snakker om. Det hadde det ikke vært behov for heller, for det representanten fra Fremskrittspartiet ønsker seg, er foreslått av Venstre, SV, Miljøpartiet De Grønne og Rødt. Det er akkurat det Fremskrittspartiet sier at de er for, men som de stemmer imot. En kan bli fristet til å spørre (presidenten klubber) om det er Høyre som har fått dem til å gjøre akkurat det.

Presidenten [11:15:35]: Då er tida ute. Presidenten vil rå representanten til å bruka uttrykk som passar i stortingssalen.

Marius Arion Nilsen (FrP) [11:15:48]: Som hovedregel har man som oftest rett hvis man stemmer imot SVs forslag, men det er ikke det det går på her, det har

ingenting med det å gjøre. Det jeg tok for meg, var det faktum at politikken ikke henger på greip når man har klimamål, energibehov, linjebegreb og alt, men det er man for så vidt vant til.

Det jeg sier, er at vi synes svarene fra statsråden og regjeringen har vært tilfredsstillende nok til at vi ikke ønsker å gå inn i forslaget, men ønsker en grundig gjennomgang av hele feltet, på kompensasjonsordninger og på selve prosessene som legges til grunn. Det er grunnen til at vi stemmer mot det. Det vil jo kunne avhenge av saksfelt, energiformer, kompleksitet og alt, men vi er for at man skal ha et likest mulig regelverk, det er noe vi etterstreber, sånn at vi reduserer byråkrati og byråkratiske barrierer.

Vi stemmer altså imot dette forslaget i dag. Vi er dog fremdeles like innbitt motstander av å gjennomføre elektrifiseringen av LNG på Melkøya, i alle fall full elektrifisering. Det er en helt meningsløs sak, og vi har ei heller det store behovet for kraftutbygging som regjeringspartiene har. Her avviker vi selvfølgelig fullt og helt fra regjeringen, som har et enormt kraftbehov og vil komme til å ha behov for store mengder med kraftlinjer, men det er strengt tatt en annen sak.

Presidenten [11:17:38]: Presidenten vil påpeike at «ikke henger på greip» har vorte påtala mange gonger og ikkje er eit parlamentarisk uttrykk.

Sigurd Kvammen Rafaelsen (A) [11:17:58]: Det ser ut som om vi nå går mot slutten av denne debatten, og jeg vil takke for de rundene som har vært. Jeg opplever at det er et engasjement her fra alle når det gjelder å sikre gode prosesser, men man er litt uenig om veien dit.

Noe av det som er innført, er sameloven og konsultasjonsplikten. De er der nettopp for at de samiske interessene skal bli hørt, at rettighetshavere skal bli tatt vare på. Det forplikter kommunene til å gjøre den jobben. Det forplikter NVE til å gjøre den jobben. Det forplikter myndighetene til å påse at den jobben er blitt gjort. Det er en lærdom vi har tatt, fordi prosessene tidligere har vært for dårlige. Det er en plikt som er pålagt alle i alle arealspørsmål som berører samiske interesser. Det er også en plikt til å påse at de som ber om det, gis mulighet til å delta. Vi må heller ikke si at noe er verre enn det det er, når tilfellet er at vi faktisk har styrket noen prosesser.

Denne regjeringen har gitt historiske reindriftsoppgjør. Man har gitt historiske overføringer til Sametinget, som er med på å styrke kompetanse og styrke muligheten til deltakelse. Men dette handler selvfølgelig ikke bare om samiske spørsmål, dette handler også om kommuner. Kommunenes posisjon er soleklar – det blir ikke bygd en mølle der kommunene ikke vil, der kommunene sier nei. Da er det slik at hvis man ikke tar kommunene med på laget, hvis man ikke sørger for gode prosesser,

så sier kommunene nei. Det har man gjort gjennom innføring av plan- og bygningsloven. Man kan si nei én, to, tre ganger, og man kan sørge for at kommunenes interesser blir hørt.

Jeg vil takke for debatten og mange gode innspill. Så registrerer jeg at man fortsatt ikke klarer å avklare om man er for 420 kV-linjer til Øst-Finnmark og slik vil sørge for at man får et likeverdig transmisjonsnett også dit.

Irene Ojala (PF) [11:20:44]: Det er også slik, som jeg vil minne om, at av de 73 pst.-ene som stemmer nei til elektrifisering av Melkøya, bor en stor del av dem i Øst-Finnmark. Det tenker jeg vi er nødt til å ha i bakhodet.

Det er sagt flere ganger at dette handler om at reindriften skal få rett til økonomisk støtte til den jobben reinbeitedistriktene må gjøre i saker om søknad om vindkraftutbygging i områder som brukes til beiteland. For det er ikke tvil om at det reindriften påføres, er ekstra økonomisk og juridisk belastende når staten ønsker tilgangsrett til de områdene som de bruker.

En ung reindriftsutøver sa til meg i høst: Faren min brukte å si at hver gang han fikk en konvolutt i posten fra staten, varslet det om økonomisk ruin og juridisk ekstraarbeid som han ikke hadde kompetanse i. Ungdommen sa videre at faren hans hadde helt rett. – Den eneste kontakten staten vil ha med meg og min siida, er med tidsfrister på problemer som staten har påført oss. Og jeg taper ved endret bruk av reinbeiter og ved å bli påført økonomiske problemer. Jeg er strengt tatt kun en reindriftsutøver som jobber på fjellet med flokken, jeg er ikke jurist. De er jeg nødt til å leie inn.

Når Pasientfokus støtter representantforslaget, er det fordi det er viktig å ivareta den vanlige mann og kvinnes juridiske rettigheter i møte med statens behov, for vi lever faktisk i en rettsstat. Det forplikter. Det er også riktig ut fra urfolksrett, som vi har vedtatt her i denne sal. Og jeg tenker vi må være veldig forsiktige så vi ikke dummer oss ut på nytt og lager en ny Fosen-sak.

Vi er nok nødt til å speede litt opp når det gjelder kjernekraft, slik at vi ikke går den lange veien rundt og ødelegger så mye natur og naturmangfold at vi til slutt faktisk skaper kjempestore problemer for de generasjonene som kommer etter oss. Vi har forpliktelser, ikke bare for nåtiden, men vi har også forpliktelser for framtiden og de som kommer etter oss.

Presidenten [11:23:05]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [11:23:08]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Pettersen, Sveinung Stensland, Anna Molberg, Sandra Bruflot og Turid

Kristensen om landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd (Innst. 97 S (2024–2025), jf. Dokument 8:163 S (2023–2024))

Presidenten [11:23:27]: Etter ynske frå justiskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Ragnhild Male Hartviksen (A) [11:24:04] (ordfører for saken): I denne saken om et landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd, vil jeg som saksordfører først få takke komiteen for et godt samarbeid. Ikke minst vil jeg takke for engasjementet i saken fra organisasjoner og andre som har tatt kontakt, gjennom høring eller direkte.

Barns beste, også barns beste for barn som sliter, er et område som engasjerer mange, og det er jeg glad for. Det skal ikke være noen tvil om at økende ungdomskriminalitet er en utfordring som må tas på største alvor – det er alle i komiteen enige om – men hva som er riktig løsning, og hvordan dette skal løses, er det delte oppfatninger om. Imidlertid understreker en samlet komité at de kjenner til den hurtigarbeidende ekspertgruppen som regjeringen har satt ned, som utreder tiltak som kan settes i verk overfor unge som har begått gjentatt eller alvorlig kriminalitet. Ekspertgruppen skal ferdigstille sitt arbeid 1. mars i år.

I dag er det slik at barnevernets oppgaver følger barnevernsloven, og det understrekes av komiteen at disse er å gi hjelp, beskyttelse og omsorg, samt at barnevernet i samarbeid med andre sektorer har en rolle i det forebyggende arbeidet mot kriminalitet.

Jeg vil nå redegjøre for regjeringspartienes syn på saken.

Først vil vi understreke at barne- og ungdomskriminalitet og årsakene bak må tas på største alvor. For regjeringspartiene er nettopp det å ha en god forståelse for årsakene bak essensielt. Dette støttes også av høringsinstansene, som alle uttrykker en sterk skepsis til representantforslaget.

I tillegg til skepsisen som uttrykkes, vil jeg også trekke fram at Advokatforeningen i sitt innspillbrev kalte representantforslaget uklart, og at det reiste en rekke problemstillinger knyttet til barns rettigheter. Videre skrev de at forslaget om å etablere «et statlig institusjonstilbud med innhold som i ungdomsfengsler vil i praksis være et ungdomsfengsel».

Jeg viser – i likhet med Advokatforeningen – til barnekonvensjonen, som slår fast at frihetsberøvelse av barn kun skal benyttes som en siste utvei. I tillegg kommer barnevernslovens prinsipp om at opphold i barnevernsinstitusjon verken skal begrunnes i behov for straff eller være del av straff eller samfunnsvern.

Uten en god forståelse av årsakssammenhenger blir det vanskelig å treffe riktige tiltak. Vi ser derfor fram til ekspertgruppens arbeid i starten av mars. Likevel vet vi mye allerede, og det vil jeg komme litt nærmere tilbake til i et senere innlegg.

Sveinung Stensland (H) [11:26:57]: Når unge mennesker begår alvorlig kriminalitet, står vi overfor et kritisk veivalg. Det kan være fristende å bagatellisere hendelsen med at de jo bare er barn, men den holdningen gjør ungdommen en bjørnetjeneste og kan ha alvorlige følger både for lovbrysteren selv og for ofrene.

For det første sender vi et farlig signal til unge mennesker hvis lovbrudd ikke får konsekvenser. Vi lærer dem at handlinger eksisterer i et vakuum uten ansvar og uten virkning på andre. Det strider mot de grunnleggende verdiene vi ønsker å gi videre til neste generasjon. Samtidig må vi huske på ofrene. Når en ungdom begår et lovbrudd, står ofte et annet ungt menneske på motsatt side. Noen som har blitt frastjålet noe, truet eller skadet. Disse ofrene fortjener å bli sett og få oppleve at samfunnet tar deres opplevelser på alvor.

Konsekvenser betyr ikke nødvendigvis straff i tradisjonell forstand. Unge lovbrystere trenger først og fremst tett oppfølging, klare grenser og mulighet til å lære av sine feil. For noen kan dette innebære behandling eller opphold på institusjon hvor de får beskyttelse fra negative miljøer og hjelp til å endre kurs. Ved å gripe inn tidlig med riktige tiltak tilpasset den enkelte ungdom kan vi forebygge en kriminell løpebane. Dette handler ikke om hevn, men om å vise omsorg både for lovbrysteren og for samfunnet som helhet.

De siste årene har vi sett en alvorlig økning i ungdomskriminaliteten. Det er veldig få ungdommer som begår kriminalitet, men kriminaliteten som begås, blir råere og mer voldelig. Antallet ran går opp, og vold og trusler er et økende problem. Det er særlig bekymringsfullt at kriminaliteten øker blant barn som er under 15 år. Det er viktig at unge som begår kriminalitet, føler at de får en rask reaksjon fra storsamfunnet, også selv om ungdommen er under den kriminelle lavalderen. Det er ikke greit å rane andre enten man er 14 år eller 16 år.

Høyre foreslår i dag å opprette lukket institusjonstilbud for barn som har begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Institusjonstilbudet skal ha et tverrfaglig team som skal ivareta ungdommen og gjøre dem klare

for et liv utenfor en kriminell løpebane. Det er nødvendig at det er adgang til å bruke tvang for å kunne låse døren og ta fra de unge mobiltelefonen hvis det er nødvendig.

Dette forslaget er viktig av flere grunner. Det er viktig av hensyn til barnet og ungdommen. Det er ikke til barnets beste å være del av et kriminelt miljø eller å være på gaten for å begå mer kriminalitet. Det er viktig av hensyn til samfunnet. Samfunnet må vernes mot dem som utgjør en fare for både seg selv og andre. Særlig ungdom som begår alvorlig voldskriminalitet, må få bedre oppfølging enn i dag.

Dette er et av mange forslag for å håndtere den alvorlige og voksende ungdomskriminaliteten. Vi må forebygge bedre, ha tettere oppfølging av unge som er i risikozonen for å bli rekruttert inn i kriminalitet, åpne for økt bruk av fotlenker ved oppholdsforbud og styrke politiet, for å nevne noe.

Da skal jeg også ta opp et forslag.

Presidenten [11:29:54]: Representanten Sveinung Stensland har teke opp det forslaget han refererte til.

Else Marie Rødby (Sp) [11:30:12]: Kriminalitet begått av barn og ungdom er spesielt bekymringsfullt og må tas på største alvor, og det gjør regjeringen. Det er allerede, som det framgår av statsrådens svarbrev i saken, tatt grep og igangsatt flere tiltak for barn som begår alvorlig kriminalitet. Som nevnt av saksordføreren har justisministeren allerede nedsatt et ekspertutvalg for å se på nye tiltak og legge rammene rundt et bo- og rehabiliteringstilbud for denne gruppen, som nettopp er det forslagsstillerne i Høyre nå foreslår. Dette arbeidet er i stor grad et nybrottsarbeid og et arbeid som selvsagt kunne vært igangsatt for flere år siden, dersom forrige regjering hadde ønsket det.

Merete Havre, som sitter i ekspertutvalget, og som er professor i rettsvitenskap, påpekte nylig i en kronikk i Aftenposten at det at barn begår alvorlig kriminalitet, ikke er et nytt fenomen, og at dagens regelverk for barn i konflikt med loven har vært uholdbart i flere tiår – og uholdbart også på tidligere regjeringers vakt.

Da komiteen avholdt muntlig høring i saken før jul, ble det komplekse bildet knyttet til nettopp hvordan man skal innrette reaksjoner overfor barn som begår kriminalitet, beskrevet godt av dem som møtte der. Både det juridiske og det barnefaglige som tilsier etablering av et slikt tilbud som denne gruppen må ha, må gjøres grundig og må gjøres helhetlig. Det er både rettssikkerhetshensyn og menneskerettighetshensyn som skal ivaretas når man skal ramme inn et system for barn og straff. Når det gjelder det barnefaglige, havner barn i konflikt med loven ofte mellom to stoler, straffesporet og barnevernssporet, fordi de ikke kan straffes som

voksne, og fordi straff faller utenfor det som vi tenker er barnevernets formål og rolle.

Barn som havner i konflikt med loven, har falt utenfor alle fellesskap. I mange tilfeller er det fordi vi ikke har lykket med prosjektet vårt, som er å skape gode og trygge lokalsamfunn, forhindre barnefattigdom og forhindre utenforskap. Vi vet en del om de faktorene som ligger til grunn for ungdomskriminalitet.

Det som også er viktig å si, er at det er viktig for samfunnet at unge kriminelle stoppes. Det er viktig for folks rettsfølelse at den alvorlige kriminaliteten som noen barn og ungdommer utfører, får konsekvenser. Det er viktig også for folks trygghet, for lokalsamfunnenes trygghet og av preventive grunner. Det er lett å tenke seg at det ikke er åpenbare grunner til å stoppe med kriminalitet hvis det er konsekvensfritt.

Som nevnt: Ungdomskriminalitet er ikke noe nytt. Problemer knyttet til barn i konflikt med loven og rammene for konsekvenser og oppfølging for denne gruppen er heller ikke noe nytt. Det som er nytt, er at arbeidet med å få dette på plass er i gang. Det er det regjeringen nå gjør. Jeg er spent på resultatet av arbeidet med nasjonale trygghetshus. Konsekvensen av å begynne sin kriminelle karriere som barn er altfor stor og altfor alvorlig til at vi ikke kan få på plass et tilbud som stopper, følger opp og rehabiliterer barn og ungdom i konflikt med loven. Så jeg er veldig glad for at det arbeidet nå er i gang.

Kari Henriksen hadde her overtatt presidentplassen.

Helge André Njåstad (FrP) [11:33:17] (leiar i komiteen): Førre talar sa at ungdomskriminalitet ikkje er noko nytt. Det er riktig. Det har vore ungdomskriminalitet lenge. Det som er nytt, er at det er stigande, og at det er ei regjering som nedprioriterer politiet. Dei har ikkje løysinga, men set ned utval som dei kallar «hurtigarbeidande», som skal levera rapportar først langt ut i året. Det er vel tvilsamt om ein kan føreslå endringar baserte på dei rapportane i denne stortingsperioden, så det å kalla det hurtigarbeidande og at ein tek saka på alvor, er vel ei sterk overdriving frå regjeringsspartia si side.

Når det handlar om ungdomskriminalitet, veit me at han blir grovare og grovare, og at ungdomane blir yngre og yngre. Det er eit fåtal ungdomar som gjer denne kriminaliteten, men me er nøydd til å sørgja for at dei blir møtte med ein konsekvens, blir møtte med at ein set rammer, blir møtte med at ein skjermar dei frå å gjera ny kriminalitet.

Difor er Framstegspartiet veldig glad for at fleire parti no er einige med oss. Dette har me føreslått fleire gonger før. Då har det vorte nedstemt mot berre stem-

mene til Framstegspartiet. Så det at Høgre no snur og kjem Framstegspartiet i møte på dette fagfeltet, set me stor pris på. Det betyr at kanskje fleire parti kan vurdere å støtta dette, og det kanskje kan bli eit nytt fleirtal denne hausten som gjer at dette kan bli vedteken politikk: at ein kan skjerma barn, følgja opp barn og sørgja for at det blir sett grenser for dei.

Dette er viktig for rettssikkerheita til folk. Me snakkar altfor lite om offera, men dei barna som det blir utført kriminalitet mot, må òg ha rettssikkerheit, og må òg få sine menneskerettar ivaretekne. Me må sørgja for at dei ikkje møter igjen gjerningspersonen på skulen, på butikken, i nærmiljøet, rett etter at kriminaliteten er gjort. Det er veldig viktig at offera blir ivaretekne på ein betre måte. Difor er me glade for at Høgre no er vorte einige med oss om at dette er eit viktig tiltak.

Eg har sjølv besøkt eit liknande tilbod i Danmark. Danmark har lykkast betre enn oss med å gripa fatt i ungdomskriminaliteten. Dei har slike tilbod som dette, med gode team som sørgjer for å ivareta barna som er der. Dei skjermar dei frå å gjera ny kriminalitet, og dei klarer å få dei ut av den kriminelle løpebanen. Danmark har mange plassar, mens me i Noreg har veldig få plassar. Me har berre ti plassar i barnefengsel for dei mellom 15 og 18 år i Noreg i dag. Det er lite når ein samanliknar med kva Danmark har, som har over hundre tilsvarende plassar for dei frå 10 til 18 år.

Eg hadde difor håpt at fleire enn Høgre og Framstegspartiet støtta dette forslaget.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [11:36:25]: Jeg vil ta ke forslagsstillerne for å løfte en utfordring som angår oss alle: barn som begår alvorlige og gjentatte lovbrudd. Det er et problem som ikke bare skader samfunnet og andre barn, men også de unge som står bak disse handlingene. Ingen ønsker at barn skal havne på kant med loven, og vi har et felles ansvar for å forebygge og håndtere dette.

Vi er enig i at den økende ungdomskriminaliteten er en alvorlig utfordring. Det krever tiltak for barn, både over og under den kriminelle lavalder. Samtidig er det avgjørende at de tiltakene vi innfører, ikke går på bekostning av barns grunnleggende rettigheter. Det er på det området dette forslaget svikter, noe som kom tydelig fram i høringen.

Artikkel 37 i FNs barnekonvensjon er tydelig: Frihetsberøvelse av barn skal bare brukes som en siste utvei og kun for et kortest mulig tidsrom. Dette er et grunnleggende prinsipp som skal beskytte de mest sårbare blant oss. Likevel ser vi at forslaget om lukkede institusjoner kan utfordre disse prinsippene. Hvordan skal barns rettigheter og behov ivaretas i praksis? Hvilke garantier har vi for at slike tiltak ikke svekker rettssikkerheten deres?

Advokatforeningen har i sitt høringsinnspill uttrykt sterk skepsis til forslaget, som de omtaler som uklart og problematisk. De stiller spørsmål ved hvilke rettslige prosesser og sikkerhetsventiler som skal gjelde, og frykter at terskelen for å frihetsberøve barn kan bli senket. Dette er dypt bekymringsfullt. Frihetsberøvelse skal aldri bli en standardløsning, men beholdes de mest alvorlige tilfellene – og kun når alt annet har feilet.

I stedet for å opprette nye institusjoner bør vi heller styrke og tilpasse de eksisterende tilbudene. Barnevernsloven har allerede hjemler for å plassere barn i institusjon, og vårt fokus må være på å forbedre disse tilbudene, slik at de gir både støtte og struktur til barn som sliter. Vi må også sikre at hjelpen er i tråd med internasjonale konvensjoner, og at den tar hensyn til både rettigheter og behov.

Til slutt vil jeg understreke at barn som begår kriminalitet, ofte er barn som selv har opplevd omsorgssvikt, traumer eller andre utfordringer. Deres handlinger er et symptom på et større problem, og vår oppgave er ikke bare å beskytte samfunnet mot kriminalitet, men å hjelpe disse barna tilbake på rett spor, med verdighet, rettferdighet og respekt for deres rettigheter.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [11:39:30]: Det er ingen tvil om at vi må ta kriminalitet som er begått av ungdom, og årsakene til at de begår denne kriminaliteten, på stort alvor. Derfor må vi finne gode og treffende tiltak for å forebygge og forhindre at slik kriminalitet skjer, som ikke går på bekostning av barns rettigheter og det som er til barnets beste. Det gjør dessverre ikke dette forslaget.

Det som i dag er et hensiktsmessig skille mellom barnevernstiltak og strafferettslige tiltak, mener vi er bra og nyttig. Det er nemlig et skille mellom straff og behandling, beskyttelse og omsorg, og dette skillet er det gode grunner til at vi har. Dette skillet er begrunnet med at systemene skal ivareta ulike hensyn, og, som barnevernspedagogene er inne på i sitt høringsinnspill, at det kan rokke ved tilliten til barnevernet og det arbeidet de gjør.

Som flere har vært inne på her allerede, har vi de hjemlene som representantforslaget viser til, og som kan brukes i de tilfellene hvor barn f.eks. har begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet, men da av hensyn til barnet selv. Forskjellen på fokuset i forslaget og de hjemlene vi allerede har, er at forslaget fokuserer på samfunnsvernet og ikke på barnet selv.

Som Advokatforeningen skriver i sitt innspill, er det bekymringsfullt om dette i praksis ender opp med å være ungdomsfengsel, eller om det i praksis senker terskelen for å plassere barn i en fengselslignende institusjon. Det er også uklart hvilke prosessregler som skal iva-

reta barnas rettigheter og rettssikkerhet med dette forslaget, noe som mildt sagt også er svært uheldig.

Det som heller burde adresseres i denne sammenheng, er hvordan institusjonstilbudet i dag ivaretar barn og ungdom som trenger oppfølging fra barnevernet, gjennom institusjonstilbud. Man burde heller fokusere på å styrke disse institusjonene enn å lage en ny, lukket og fengselslignende institusjon, som ikke er til barnets beste.

Statsråd Emilie Mehl [11:42:08]: Vi har sett en utvikling hvor stadig yngre personer begår grov og gjentatt kriminalitet. De er til stor skade for seg selv og for sine omgivelser, og de skaper mye utrygghet i sine nærmiljø. Dette gjelder også de som er under den kriminelle lavalder. Noen ganger ser man at denne gruppen, altså de under 15 år, brukes som løpegutter for organiserte kriminelle nettverk, og det er en utvikling regjeringen har tatt grep for å håndtere, på flere måter. Blant annet har vi gjennom de siste to budsjettproposisjonene til Stortinget foreslått både Gjengpakke 1 og Gjengpakke 2, med omfattende tiltak i både politi, kriminalomsorg og domstoler og også forebygging i lokalsamfunnene der dette er en utfordring.

Når det gjelder gruppen under 15 år, satte Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering allerede i fjor i gang et arbeid med å etablere et tilbud for de barna som begår alvorlig kriminalitet, og som faller mellom to stoler, fordi de verken kan eller skal straffes som voksne, men heller ikke fullt ut kan ivaretas av barnevernet, slik som reglene er i dag. For oss er det viktig at vi klarer å fange opp dem som faller i dette gapet, og det er et nybrottsarbeid som ingen tidligere regjeringer har vurdert å gjøre.

Dette er en gruppe vi må behandle med varsomhet, for det er barn. Det er barn som skal ha livet foran seg – og ikke et kriminelt liv, men et godt og konstruktivt liv. Derfor satte vi tidlig i august ned en ekspertgruppe for å finne rammene for nye tiltak og for å vurdere et eventuelt nytt bo- og rehabiliteringstilbud. Den gruppen har jobbet godt, og etter planen skal de legge fram sin rapport 1. mars 2025. Gruppen ledes av tidligere justisminister fra Arbeiderpartiet, Knut Storberget.

Dette gjør vi bl.a. fordi det er rundt 200 svært aktive lovbrøyttere under 18 år som begår gjentatt kriminalitet og står for mye av økningen i ungdomskriminaliteten, og noen av disse er også under den kriminelle lavalderen.

Vi har, som nevnt, igangsatt en lang rekke tiltak, både for dem under 15 år og for dem mellom 15 og 18 år. Jeg nevnte budsjettpakkene våre, Gjengpakke 1 og Gjengpakke 2. For 2025 har vi bl.a. satt av over 400 mill. kr til målrettede tiltak for å forebygge barne- og ungdomskriminalitet. Det får virkning nå – vi er tidlig

i januar – og framover. Det er støtte til foreldre, det er tiltak på skolene, det er tiltak i lokalmiljøet, og det er flere ungdomsplasser i fengslene for gruppen mellom 15 og 18 år, sånn at ikke de som dømmes til fengselsstraff, må sone sammen med voksne – for å nevne noe.

Presidenten [11:44:59]: Det blir replikkordskifte.

Helge André Njåstad (FrP) [11:45:13]: Statsråden viste til ekspertgruppa, som skal koma med eit forslag 1. mars i år. Det eg lurar på, er: Kor raskt kan ein få på plass eit slikt tilbod? Er det mogleg å få behandla det i løpet av denne stortingsperioden? Dersom denne ekspertgruppa leverer noko 1. mars, kva tid kan regjeringa koma til Stortinget med konkrete forslag?

Statsråd Emilie Mehl [11:45:36]: Vi er innstilt på å jobbe så raskt som mulig. Så er det krevende å svare sikkert på før vi vet hva denne gruppen kommer til å foreslå. Dette er et område hvor det kan være veldig krevende rettslige og prinsipielle spørsmål rundt hvordan man skal behandle og møte barn som er under 15 år, som også har rettigheter etter barnekonvensjonen, som setter noen rammer for hva vi kan gjøre. Vi er i hvert fall innstilt på at dette må vi komme videre med så raskt som mulig.

Jeg vil også nevne at i budsjettet for 2025 har vi satt av midler til et pilotprosjekt for å nå gruppen barn under 18 år og se på hva vi kan gjøre også innenfor eksisterende regelverk, bl.a. under barnevernet.

Helge André Njåstad (FrP) [11:46:18]: Eg reknar med at regjeringa òg jobbar på eiga hand, i tillegg til ekspertgruppa, og at ein gjer seg tankar. Ofte blir det sagt at det er ulike internasjonale reglar som avgrensar oss, men Danmark er jo bundne av dei same reglane, så eg lurar på: Har regjeringa vore i Danmark og sett på dei tilsvarande tilboda som dei har etablert der, og er det noko ein har henta inspirasjon frå, for raskt å kunna setja i verk noko innanfor FN-reglane òg i Noreg?

Statsråd Emilie Mehl [11:46:49]: Jeg har vært både i Danmark og i Sverige og har tett dialog med mine kollegaer fra våre naboland om hvordan vi skal løse disse utfordringene, og jeg tror vi alle sammen kan lære en god del av hverandre. Den løsningen de har i Danmark, er absolutt interessant, men jeg ser også veldig fram til å få denne vurderingen fra ekspertgruppen.

Det er viktig også for oss, f.eks. når det gjelder barnevernet, at vi ikke ønsker å trekke barnevernets formål i tvil. Barnevernets formål skal være å være der for barn. Vi må likevel også se på hvordan vi kanskje kan finne en løsning der samfunnsvern i større grad kan ivaretas overfor dem under 15 år. Kanskje skal det ikke ligge under barnevernet og heller ikke under kriminalomsor-

gen, kanskje må man tenke helt nytt. Det er slike spørsmål vi har spilt inn til ekspertgruppen, og så må de gjøre en vurdering. Jeg ser fram til å få det resultatet.

Tor André Johnsen (FrP) [11:47:51]: Jeg er glad ministeren har vært i Danmark, og jeg er glad ministeren sier det er interessant det de gjør i Danmark. Det er et godt utgangspunkt. Jeg opplever at ministeren oppriktig og ærlig forstår de problemene vi sliter med, og vil gjøre noe med utviklingen innen ungdomsvold, som er helt uakseptabel. Men mener egentlig ministeren at de brutale, kyniske ungdommene som skader, raner, knivstikker og trakasserer uskyldig ungdom og andre barn, skal fortsette å gå løs på gata, og at terskelen skal være så høy som den er i dag, før de skal kunne låses inne? Skal de kunne fortsette å trakassere, skade og rane andre, lovlige borgere, så de ikke kan gå fritt på gata? Jeg forstår ikke hvorfor Senterpartiet er mot forslaget som nå er fremmet om lukkede institusjonstilbud, som egentlig er en modell basert på det som er vanlig i Danmark.

Statsråd Emilie Mehl [11:48:50]: Som jeg sa, annonserer vi allerede i fjor at vi ønsker å se på nye løsninger for denne gruppen, bl.a. en ny type institusjonstilbud. Vi har bedt en ekspertgruppe om å utrede en modell som vi til nå har kalt Nasjonale Trygghetshus. Det skal de gjøre innen 1. mars, og det er en viktig del av arbeidet med å utvikle et eventuelt sånt tilbud. Så må vi jo se vurderingen fra denne ekspertgruppen, men det er utrolig krevende når barna er under 15 år. Etter straffeloven skal de da ikke straffes. Når de er mellom 15 og 18 år, kan de straffes, men det er heller ikke hensiktsmessig å sette dem i et vanlig voksenfengsel uten noe mer oppfølging. Vi ønsker jo ultimat sett å forhindre at de ender opp med å begå ny kriminalitet, så vi er nødt til å fange dem opp på en måte som gjør at vi klarer å verne samfunnet tilstrekkelig, men at vi også klarer å følge opp disse til dels veldig unge menneskene på en god måte, sånn at de kommer seg ut av kriminaliteten.

Tor André Johnsen (FrP) [11:49:51]: Det er veldig gledelig å høre ministeren si at de ser på nye løsninger. Det er et godt utgangspunkt. Jeg er også glad for at regjeringen og ministeren innser at det å ha bare ti plasser på ungdomsenheter, som vi har i dag, er for lite. Mener i så fall ministeren at terskelen skal senkes for å kunne sørge for at de under 18 år låses inne, så de ikke går fritt på gata og fortsetter å kunne skade og ødelegge livet til andre under 18 år – slik at disse kan fortsette å kunne gå fritt på gata uten å bli ranet, knivstukket og til og med drapstruet?

Statsråd Emilie Mehl [11:50:36]: Senterpartiet og Arbeiderpartiet har gjort lovendringer for at man skal

kunne fengse barn som får ungdomsstraff. Det var ikke mulig da Fremskrittspartiet satt i regjering. Det betyr at terskelen har blitt lavere, for før var det ikke mulig å gi ungdomsstraff, og det var også frivillig for barn å motta den straffen. Ungdomsstraff innebar ikke å sitte i fengsel. Det var sånn under Fremskrittspartiet, men under Senterpartiet og Arbeiderpartiet er det altså mulig å dømme disse barna til fengsel.

Presidenten [11:51:08]: Da er replikkordskiftet over.

De talerne som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Tor André Johnsen (FrP) [11:51:24]: Det vi dessverre kan lese i nyhetene nesten daglig nå, om ungdomsvold og ungdomskriminalitet, var tidligere et storbyfenomen, et typisk Oslo-fenomen. I dag kan vi lese i nesten hvilken som helst avis – samme hvor i landet det er, til og med på små steder – at vi har uakseptabelt mange situasjoner med brutal og kynisk ungdomsvold: knivsticking, ran, trakassering og til og med drap. Det er brutale tilstander hvor barn helt ned i 12–13-årsalderen blir fysisk og psykisk skadet for resten av livet. Da har vi politikere et ansvar – også politikerne på venstresiden – for å sørge for at disse ungdommene som går rundt og ødelegger livet til andre ungdommer, ikke fortsetter å gå løs på gaten. Det skuffer og provoserer meg virkelig at de ikke tar forslaget fra Høyre mer på alvor, og at det tydeligvis ikke er flere enn Fremskrittspartiet som støtter forslaget, slik det ser ut i dag.

De gjengene vi snakker om her, som løper rundt og trakasserer og ødelegger livet til andre ungdommer, er brutale, kyniske og bevisste – de vet hva de gjør. Det nytter ikke bare å skylde på at de er sårbare, for den måten de jakter på, i flokk, er faktisk mer dyrisk og brutalt enn det vi ser i dyreverdenen. Slik kan vi ikke ha det. Dette må vi sette en stopper for. Det nytter ikke å bare koseprate med disse kyniske kriminelle.

Jeg er veldig glad for at Høyre endelig har våknet. Det skulle kanskje en del medieoppslag til, eller litt mer studier om hvordan situasjonen er i Danmark, men heldigvis har Høyre våknet. Det er jeg veldig glad for. Jeg er veldig glad for forslaget fra Høyre, og det lover også veldig bra for det som forhåpentligvis blir et nytt regjeringssamarbeid senere i år. Da kan vi få gjort litt mer med denne negative utviklingen, som er helt uakseptabel.

Det virker som om det fokuseres på barns rettigheter og barns behov bare når det gjelder de kriminelle. Både SV og Venstre har vært inne på at vi må ta vare på rettighetene til disse barna, og så glemmer de fullstendig offeret. Det er veldig overraskende og veldig skuffende. Det nytter ikke å fortsette å bare koseprate med disse ky-

niske kriminelle som løper rundt med kniv og driver med ran og knivstikking, og som ødelegger andre folks liv. Det må få en konsekvens, og i ytterste konsekvens må de låses inne.

Det var noen som nevnte at ungdomskriminalitet ikke er noe nytt. Nei, det er ikke noe nytt at man har kriminelle, og det er heller ikke noe nytt at også personer under 18 år er kriminelle. Det som er nytt, er nivået på ungdomskriminaliteten – intensiteten, brutaliteten og hvor kynisk det er, hvor voldelig det har blitt, og hvor utbredt det har blitt rundt i hele landet.

Dette er et veldig bra forslag fra Høyre, og vi kommer selvfølgelig til å støtte det. Jeg håper at flere enn oss også er med og støtter det.

Mahmoud Farahmand (H) [11:54:36]: Ungdomskriminaliteten har økt betydelig på denne regjeringens vakt. Vi ser en urovekkende trend hvor ungdomskriminalitet og gruppevold blir stadig mer brutal. Unge kriminelle opererer ofte i nettverk der vold og trusler brukes aktivt og systematisk for å skape frykt og etablere kontroll over bestemte områder. I et sivilisert samfunn kan vi ikke tolerere dette. Som samfunn må vi vise beslutsomhet i møte med denne utviklingen.

Ran, vold og trusler fra unge kriminelle skaper ikke bare fysiske skader, men også langvarige psykologiske traumer hos ofrene. Det er ikke lenger et problem kun i storbyene, slik det ble nevnt av forrige taler. Selv i byer som Skien og Porsgrunn ser vi at barn og unge advares mot å ferdes i sentrum etter mørkets frambrudd. Det er alvorlig. Den grunnleggende følelsen av trygghet blir revet bort. Det kan vi ikke akseptere. Samfunnet har en plikt til å beskytte disse ofrene gjennom handlekraftig og konsekvent håndheving av loven. Vi kan ikke lenger lene oss på en myk linje der unge lovbrøytene gang på gang slipper unna med stadig mer alvorlige kriminelle handlinger og møtes med milde reaksjoner.

Dette sender et farlig signal om at kriminelle handlinger ikke får konsekvenser, og aller verst er det for ofrene som opplever denne unnfallenheten. Når unge kriminelle møtes kun med unnskyldning, forståelse og dialog framfor oppfølging og straff – slik vi har hørt fra talerstolen i dag – undergraver vi respekten for loven og rettsstaten og ivaretar ikke vår plikt overfor ofrene. En effektiv bekjempelse av ungdomskriminalitet krever også tettere samarbeid mellom politi, rettsvesen og kriminalomsorg, slik det er blitt nevnt, men andre virkemidler må også til.

Gjentatte lovbrudd må føre til progressivt strengere reaksjoner, og samfunnet må vise at det finnes en grense for hvor mange sjanser en ung lovbrøyt skal få før det får alvorlige konsekvenser. Bare gjennom en tydelig og konsekvent håndheving av loven kan vi gjenopprette

tryggheten i samfunnet vårt og vise at kriminelle handlinger får alvorlige konsekvenser, uansett gjerningspersonens alder og begrunnelse for handlingen.

Det handler om å få tilbake kontroll over gatene og nabolagene våre og sikre at lovlydige borgere kan leve sitt liv uten frykt for trakassering, overgrep og voldsutøvelse. Derfor er etablering av et statlig, landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd, viktig. Ja, det handler om å få dem rehabilitert og tilbake til samfunnet – der er jeg helt enig med SV – men det handler også om å vise klare konsekvenser.

Avslutningsvis må jeg si at ofrenes mulighet, rettigheter og behov for beskyttelse alltid må komme først, også i denne saken.

Ragnhild Male Hartviksen (A) [11:57:32]: I mitt forrige innlegg viste jeg til at en god forståelse av årsaksammenhenger var viktig for å kunne treffe riktige tiltak. Det er nemlig slik at all erfaring med barn og unge som sliter, og som viser det med negative handlinger og adferdsuttrykk, viser at de over tid har slitt på ulike livsarenaer. Det viktigste arbeidet må derfor være på det forebyggende området. Da blir det viktig med tidlig intervensjon og tiltak i barnets nærmiljø og hjem samt tidlig utredning og behandling der det er mistanke om nevropsykologiske utfordringer. Hvis man må sette inn hjelp først når adferdsuttrykket er etablert, må man sikre at hjelpen inneholder analytiske fremgangsmåter basert på tillit og samarbeid med barnet, for å sikre at hjelpen gir langvarige resultater og endring. Dette står i sterk kontrast til å overkjøre – bestemme for og ikke med – og overta ansvaret for den unge på vegne av den unge. Et barn som blir bestemt over og overkjørt, blir også fritatt ansvaret for sine handlinger, og erfaringen sier at adferden da gjerne eskalerer i alvor og hyppighet framfor å avta.

Straff og trussel om straff har vi en lang historie på at ikke nytter, men historien viser oss at dette gjennom tidene har blitt sett ulikt på. Straff ble faktisk regnet som en av de viktigste pedagogiske virkemidlene for innlæring av ny kunnskap og ny adferd. Så viktig var straff som virkemiddel at Oslo katedralskole, ofte kalt Katta, med røtter tilbake til 1100-tallet, faktisk har to torturedskaper i sitt skolevåpen. Det historiske skolevåpenet benyttes fortsatt i dag og er bl.a. synlig på skolens nettside og fysiske bygg, men skolen har selvfølgelig, i takt med historien, endret sitt syn på hva slags pedagogikk som virker, og det med veldig gode resultater. Det er en lærdom vi også må ta med oss inn på dette feltet, for det er viktig med gode resultater når vi skal jobbe med adferdsendring.

Barns beste er ofte samfunnets beste, og det er derfor det er så viktig å se på årsakene bak adferden framfor

å straffe adferdsuttrykket. Det er ikke det samme som at negativ adferd ikke skal rammes inn eller få konsekvenser. Tvert imot er det helt sentralt med konsekvenser og innramming i adferdsendring. Til og med i den opprinnelige oppdragelsesretningen fri barneoppdragelse står det å lære av konsekvenser svært sentralt, selv om en del foreldre bare bruker halve teorien.

Det får være nok pedagogikk for i dag. Poenget med å nevne dette er å tilbakevise kritikken om at regjeringspartiene ikke er handlekraftige. Tvert imot – vi er handlekraftige, og vi vet at lettvinne løsninger og utdaterte, historiske pedagogiske virkemidler ikke virker.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [12:00:42]: Det er tydelig at vi har gått inn i et valgår, for grensen for sprøyt og karakteristikk som kommer, særlig fra Fremskrittspartiet, i denne saken, når jo nye høyder. Jeg vil ta sterkt avstand fra at man sammenligner barn som begår kriminalitet, med dyr. Det mener jeg fosterer en retorikk som handler mer om at du skal gi opp disse barna, enn faktisk å ta ansvar som samfunn, som politikere, og sørge for å rehabilitere disse menneskene til et liv uten kriminalitet.

Når man hører på Fremskrittspartiet, er det ganske tydelig at bare man er tøff i retorikken og hard i virkemidlene, da kommer man til et samfunn uten kriminalitet. Hadde det vært så enkelt, tror jeg alle hadde vært enig med Fremskrittspartiet. Hvis man imidlertid ser på fakta, er det ikke sann at de landene som har den absolutt strengeste kriminalitetspolitikken, har mindre kriminalitet.

Vi gjør veldig mye som er bra, og som funker i Norge, men det er klart at vi må gjøre mer, og ta ansvar for og ta på alvor de utfordringene vi ser i samfunnet. Det er en av grunnene til at SV nå, senest i budsjettforhandlingene med regjeringen, sørger for at vi ruller ut et hurtigspor i domstolene for ungdomskriminelle flere steder i landet, nettopp fordi reaksjoner må komme raskt. Straff er ferskvare. Vi må sørge for at rehabiliteringen starter så raskt som mulig, sann at disse ungdommene ikke begår ny kriminalitet. Det har flere på Stortinget stått sammen og presset på for, og SV har også presset på i forhandlingene. Dette er et viktig og riktig tiltak.

Så kommer det påstander fra Fremskrittspartiet om at venstresiden kun bryr seg om de kriminelle og ikke ofrene – en påstand som de gjentar titt og ofte. Jeg husker at noe av det første som skjedde på Stortinget i min periode som justispolitiker, var at Fremskrittspartiet sørget for flertall og presset på at vi skulle kutte i volds-offererstatningsordningen for dem som er ofre for kriminalitet, for å spare penger. Ja, da skulle vi ta fra ofrene for kriminalitet. Hvis det er å ta ofrene på alvor, skjønner jeg ingenting.

Det er flere grunner til at man har vært så kritisk til dette forslaget. Og det er jo ikke bare SV som er kritisk til det, det fikk regelrett slakt i høringen for å være dårlig begrunnet og ikke være konkret på hva man egentlig vil. Man kommer med noen vage formuleringer om nytt behov for institusjon, uten at man sier noe som helst om prosessregler, hvordan dette skal være, og hvordan det skiller seg fra andre hjemler. Dette er et rimelig uferdig forslag som nok handler mer om å markere seg politisk enn faktisk å komme med tiltak som vil løse de utfordringene vi som samfunn står i.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [12:03:51]: Jeg hadde også behov for å adressere noen av de påstandene som har kommet opp i denne debatten, for her framstilles det nærmest som at det ikke får konsekvenser når barn og ungdom begår kriminalitet, og det gjør det jo vitterlig. En ungdom som begår kriminalitet, og som er over den kriminelle lavalder, får en straff, enten det er gjennom ungdomsstraff, ungdomsoppfølging eller fengselsstraff, og så er det de barna og ungdommene som trenger hjelp fra barnevernet. Dette gjelder også de som er under den kriminelle lavalder. Vi har allerede en rekke hjemler som ramses opp i dette representantforslaget, hvor man kan bli plassert på en institusjon, også ved gjentatt eller alvorlig kriminalitet.

Det vi snakker om, er altså ikke at det ikke skal få en konsekvens, det vi snakker om, er at det skal opprettes et nytt potensielt fengselsliknende institusjonstilbud, hvor vi egentlig ikke vet i hvilke tilfeller ungdommene og barna skal plasseres der, for det vises jo bare til de hjemlene vi allerede har, og det institusjonstilbudet vi allerede har, så vi vet ikke når det er aktuelt. Skal det bare være mer lukket og mer fengselsliknende? Det kommer ikke fram, det er umulig å vite. Vi vet ikke, som nevnt, hvilke prosessregler som skal regulere det for å ivareta barns rettssikkerhet og deres rettigheter. Er det barnevernloven, er det straffeprosessloven? Vi vet ikke. Det er da vi kan begynne å snakke om manglende respekt for rettsstaten, som representanten fra Høyre trekker fram i sitt innlegg.

Så må jeg bare si at jeg tar sterkt avstand fra at barn som begår kriminalitet, sammenlignes med dyr. Det framstilles som at dette oppstår i et vakuum, og det gjør det ikke. Det er ikke sann at et barn våkner opp en dag og tenker at i dag skal jeg gå ut og begå kriminalitet. Det skjer i en sammenheng av fryktelig mange ting, ofte veldig negative, som har skjedd i et barns liv.

Det vi må gjøre, er at vi må sette i verk treffende og gode tiltak som kan forhindre at barn begår kriminalitet, og som kan følge dem opp på en god måte, også i de tilfellene hvor det allerede har skjedd. Det er ikke dette forslaget med på å gjøre.

Carl I. Hagen (FrP) [12:06:27]: I debatten er det mange som har snakket om behovet for forebygging og forebyggingstiltak for å hindre og begrense at ungdom begynner på en kriminell løpebane. Det er usedvanlig viktig, og jeg slutter meg til behovet for forebygging, men det er også et klart behov for å vite om det er noe som er felles, som felles bakgrunn, for dem som havner i ungdomskriminalitet. Er det et tverrsnitt av norsk ungdom, eller er det f.eks. slik, som en del påstår, at en del ungdomskriminelle har en høyere prosent av foreldre eller besteforeldre med bakgrunn fra andre land, andre kulturer og andre religioner? Vi må vite om vi har et ungdomsproblem som skal løses, eller om vi har et integreringsproblem og integreringsutfordringer som bør adresseres. Dette er det veldig vanskelig å vite ut fra det som hevdes fra politiet. Jeg har tidligere stilt Justisdepartementet et spørsmål om å få en oversikt over bakgrunnen til de ungdomskriminelle, og særlig de gjengangerkriminelle, for å kunne se på om vi må rette inn tiltak mot spesielle grupper, eller om vi må sette inn tiltak mot ungdom generelt.

Jeg vil gjerne spørre justisministeren om hun kunne tenke seg å opplyse om vi kan få rede på om det er noen felles trekk i bakgrunnen til de ungdomskriminelle, og om det er noen tiltak som skal settes inn, f.eks. på integreringsområdet, mot spesielle familier med ulik landbakgrunn og religiøs bakgrunn, eller om det altså er et tverrsnitt, slik at det er et ungdomsproblem som ikke har noe med integrering å gjøre.

Slike kunnskaper vil selvsagt være helt avgjørende for det forebyggingsarbeidet man iverksetter, og da må det kanskje være mer målrettet enn det det hittil har vært. Det hevdes også at det skyldes trangboddhet, fattigdom og annet, noe som godt kan være en årsak som ligger der, men vi trenger altså kunnskap om bakgrunnen, særlig til de mest aktive ungdomskriminelle og gjengene, for å kunne vite hvor tiltakene skal settes inn.

Vil justisministeren være behjelpelig med å sørge for at den kunnskapen blir brakt på det rene?

Sveinung Stensland (H) [12:09:40]: Jeg vil først få takke representanten Hagen for å få denne debatten over på et mer sobert nivå. Man har kommet med noen veldig harde påstander mot hverandre i denne debatten, som egentlig handler om: Hva kan vi gjøre for å sikre at barn som er på vei inn i en kriminell løpebane, ikke går den veien og forblir der?

Jeg kunne sagt mye om påstandene fra Fremskrittspartiet, fra mine tidligere kollegaer i justiskomiteen. Jeg deler ikke den virkelighetsoppfatningen at dette er noe de har foreslått før, for det vi foreslår, er noe helt nytt, nemlig et nytt barnevernstiltak. Vi har satt av penger i våre alternative budsjetter til dette, og bakgrunnen for

vårt forslag er en dialog jeg hadde som justispolitisk talsperson, tidlig i min karriere der, med Oslo-politiet.

Det er nemlig slik at hvis et barn i strafferettslig forstand gjør noe kriminelt, er det barnevernet som skal ta over ansvaret for det. Utfordringen er at det finnes ikke kapasitet til å ta imot dem. Vi skal ikke bygge ungdomsfengsel eller barnefengsel, vi skal bygge et nytt institusjonstilbud innen barnevernet, slik at en har kapasitet til å ivareta disse barna. Dette har Høyre hatt flere utspill om, bl.a. partilederen vår og byrådsleder kandidaten vår rett før valget i 2021.

Så kom det noen påstander fra justisministeren som jeg også stusser litt på. I mars 2021, etter at Fremskrittspartiet hadde hatt sju, åtte eller ni justisministre – jeg husker ikke tallet – tok vår regjering tak i det. Vi nedsatte et barnevernsutvalg i mars 2021. I punkt 6 i mandatet står det at en skal

«utrede ulike sektorers ansvar, regelverk og tilbud i saker hvor barn har alvorlige og sammensatte behov i skjæringspunktet mellom barneverns-, helse- og justissektoren».

Og videre i neste punkt står det at en skal vurdere hvordan «institusjonstilbud for barn med særlig omfattende oppfølgingsbehov bør innrettes».

Dette sto i vårt mandat: I mandatet fra desember 2021 står ikke det like eksplisitt. Dette var altså noe vår regjering tok tak i, så det stemmer ikke at ingen annen regjering har sett på det, bare for å rydde opp i det. Dette viser jo at det er noe som har vært jobbet med.

Så venter vi også på en utredning som kommer. Jeg skjønner at dette er krevende også rent juridisk, men vi er faktisk nødt til å gjøre noe. Det er faktisk nødt til å være slik at et barn som gjør noe galt, ikke blir sluppet fri på grunn av manglende kapasitet i barnevernet. Høyre er ikke på jakt etter barnefengsel, men vi er på jakt etter noe som kan ivareta denne gruppen unge lovbrøyttere, som dessverre er et økende problem.

Mahmoud Farahmand (H) [12:12:33]: Dette skal egentlig være en kort merknad. Jeg skulle si at det er lett å stå her og diskutere og snakke om lettvinte løsninger, men jeg tror nok den mest lettvinte løsningen er å sette ned et utvalg. Det å forklare en konduktør på Vestfoldbanen som har fått juling for tredje gang, at vi har satt ned et utvalg, hjelper ikke ham så mye. Det skaper ikke så mye trygghet hos ham. Det gjør det heller ikke hos de ungdommene som knivstikkes ute i gaten, eller fraranes jakker eller Vipps-ranes.

Jeg må si at formålet med straff selvfølgelig er atferdsendring – det er det man ønsker. Det er allmennpreventive hensyn og avskrekking. Det er det som er formålet.

Jeg synes representanten Hagen var inne på noe vesentlig her. Vi har fått tall, og vi har data på at innvan-

drer ungdom er overrepresentert. Det er helt korrekt. Mitt spørsmål er alltid når det gjelder innvandrerungdommer: Hvorfor er det slik at av to ungdommer fra samme kår ender én av dem i en kriminell løpebane og ikke den andre? Mye av det går tilbake til oppdragelse og foreldre. Det er der det ligger. Jeg tenker at vi må være helt ærlig på nettopp det.

Vi må skille mellom bekjempelse og forebygging. I denne debatten snakker vi egentlig om bekjempelse. Det er det man ønsker med å straffe kriminelle ungdommer. Forebygging er en annen del av dette. Ja, kriminalitetsbekjempelse har et forebyggende aspekt, men i seg selv er ikke bekjempelse en forebyggende aktivitet.

Statsråd Emilie Mehl [12:14:09]: Til de to siste innleggene fra Høyre-representanter: Den negative utviklingen innen ungdomskriminalitet startet omtrent i 2016. Da hadde altså Høyre fem år igjen av sin regjeringsperiode. Man satte ned barnevernsutvalget, som det akkurat ble vist til. Da de kom, sa de at den gruppen som vi snakker om nå, de kriminelle barna under 15 år, har vi ikke klart å finne en løsning for, så det må justis og helse sammen ta tak i. Det er det Senterpartiet og Arbeiderpartiet nå har gjort.

Hvis Høyre hadde vært litt mer offensive mens de faktisk hadde makten, hadde vi kanskje hatt en litt annen utvikling, for da vi kom til, måtte vi altså etablere nye ungdomsplasser i fengsler, vi måtte endre loven knyttet til ungdomsstraff for å skjerpe den inn. Vi måtte bemanne opp, vi økte opptaket til Politihøgskolen for å kunne ansette flere politifolk. Det hadde Høyre og Fremskrittspartiet kuttet. I det hele tatt har vi tatt en lang rekke grep for å møte disse utfordringene.

Nå har vi en ekspertgruppe som er hurtigarbeiden- de, og som skal levere sitt produkt 1. mars. Det ser jeg veldig fram til. Jeg er også takknemlig for at de har vært villig til å ta på seg denne jobben og gjøre den på en skikkelig måte, men også innenfor ganske korte tidsfrister, fordi vi mener at det haster.

Presidenten [12:15:25]: Representanten Sveinung Stensland har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Sveinung Stensland (H) [12:15:40]: Jeg reagerer litt på utsagnet fra Mehl om at hvis Høyre hadde vært litt mer offensive, kunne vi ha gjort mer på dette feltet – eller hvordan det nå ble formulert. Jeg minner om at den første aktive handlingen statsråd Mehl gjorde som statsråd, var å trekke en handlingsplan som handlet om vold og ungdomskriminalitet. Det var det første denne regjeringen gjorde på dette feltet, og så ventet en nesten tre år før en la frem den lovproposisjonen som kom i 2023, som handler om ungdomsstraff. Det skjedde in-

genting før det. Det ble fremmet en rekke Dokument 8-forslag fra både Fremskrittspartiet og Høyre. Vi var ganske samstemte. Fremskrittspartiet er opptatt av å snakke om at de er mye mer samstemte enn oss, men vi var ganske samstemte i den saken. Regjeringspartiene stemte ned absolutt alt. Så denne historiefortellingen er ikke korrekt.

Statsråd Emilie Mehl [12:16:46]: Høyre hadde ikke lagt fram en handlingsplan som vi trakk, men de hadde lagt fram en stortingsmelding, som vi trakk fordi den var helt innholdsløs, helt overordnet. Det vi trengte, var lovendringer når det gjaldt straff, vi trengte flere plasser i ungdomsfengsel. Vi har allerede fått flere plasser i ungdomsfengsel, og nå bygger vi videre på det, både i 2025 og i 2026. Vi har tatt veldig mange grep. Det er ikke sånn at vi kom inn i regjeringskontorene og overtok masse som lå der til oss fra Høyre. Høyre hadde konsentrert seg om å sentralisere politiet, de hadde fokusert på store reformer. Ungdomskriminalitet var nevnt, men det var betydelige behov for å prioritere justis-, trygghets- og sikkerhetsfeltet, også når det gjaldt ungdoms- og gjengkriminalitet.

Det vil komme mer. Vi har bl.a. hatt ute på høring regler om nye lovendringer for f.eks. å kunne innndra mer kriminelt utbytte. Det er også viktig for å kunne strupe disse gjengene, de organiserte kriminelle nettverkene, som ofte er i bakkant og rekrutterer barn og unge under 18 år inn i kriminalitet. I 2025 har vi lagt fram Gjengpakke 2, med satsinger innenfor barne- og ungdomskriminalitet og forebygging, som jeg har sagt, men også for å styrke Økokrim, styrke innsatsen mot bedragerier, styrke politiet generelt og styrke Kripos. Vi må i det hele tatt jobbe bredt, og det har vært en av Arbeiderpartiet og Senterpartiets aller høyeste prioriteter i regjering.

Helge André Njåstad (FrP) [12:18:38]: Det var statsråden si historiefortelling som fekk meg til å ta ordet igjen. Det høyrest nesten ut som at denne regjeringen har satsa på politiet. Det er vel ingen i politiet som kjenner seg igjen i at det har vore noko satsing, derimot har dei opplevd at det har vore knappheit på ressursar, og at det har vore ein jojo-budsjetteringspolitikk i desse tre åra. Det har vore ein krevjande situasjon for politileiarar både å driva med nedbemanning og å leggja bort saker fordi dei har lite kapasitet. Historiefortellinga om at ein har gjort så mykje i denne perioden, er det vel berre Senterpartiet og Arbeidarpartiet i regjering som har tru på. Det er ingen i politiet og ingen i det norske folk som opplever at denne regjeringen har gjort særleg mykje for å kjempa mot kriminaliteten, som har stige på denne regjeringa si vakt.

Det er ikkje slik at situasjonen var lik då Høgre og Framstegspartiet var i regjering, at det var like mykje kri-

minalitet då. Statistikken har utvikla seg i feil retning på denne regjeringa si vakt. Det er difor det norske folket ønskjer seg eit regjeringsskifte i løpet av året, for å få meir satsing på førebygging, meir satsing på å kjempa mot kriminalitet og fleire verktøy i den kassa, som gjer at ein kan seia at det har ein konsekvens å vera kriminell. I dagens situasjon er det slik at det nærmast ikkje får ein konsekvens. Viss ein er under 15 år, får ein klapp på skuldra og oppfølging og ikkje nokon konsekvens som blir følbar og merkbar. Det er inga rettssikkerheit for dei barna som det blir gjort kriminalitet mot, dei møter gjerningspersonen igjen på gata rett etterpå. Slik kan det ikkje vera.

I tillegg hadde representanten Hagen eit veldig godt spørsmål om bakgrunnen for dei mest kriminelle ungdomane, dei ca. 200 som er gjengangarar. Kva er kjenneteiknet på dei? Korleis kan ein sørgja for å førebyggja og kjempa mot at dei held fram sin kriminelle løpebane? Han hadde eit veldig tydeleg og klart spørsmål, som eg håpte at statsråden ville svara på då ho teikna seg to gonger etter innlegget hans, men eg registrerer at det ikkje vart svara på. Det er eit veldig tilbørleg spørsmål om det er ei integreringsutfordring eller ei ungdomskriminalitetsutfordring me står overfor når det gjeld desse gjengangarane. Eg håpar statsråden kan belysa litt meir om det er nokre kjenneteikn, noko med bakgrunnen deira, slik at me lettare kan vera målretta og setja inn tiltak mot dei som er gjengangarar, for me ønskjer å få dei ut av den kriminelle løpebanen og sørgja for at dei ikkje blir gjengangarar. Då må me ha ein open debatt om kven dei er, og om korleis me kan sørgja for at dei bryt den kriminelle løpebanen. Eg registrerer at ein førebels ikkje har hatt ønske om å svara på det.

Statsråd Emilie Mehl [12:21:33]: Da vi sto her i forrige stortingsperiode og Senterpartiet og Arbeiderpartiet var i opposisjon, var begge våre partier veldig kritisk til hvordan Høyre og Fremskrittspartiet styrte politiet. Det hadde vært avbyråkratiserings- og effektiviseringskutt over mange år, noe som gikk hardt ut over bemanningen, også ute i politidistriktene. Det hadde også vært en omfattende politireform som ikke var finansiert fullt ut, og som førte til byråkratisering uten at man klarte å få nok penger til å ansette politifolk ute i distriktene.

I tillegg gikk Fremskrittspartiet i statsbudsjettet for 2020 – det er fem år siden – inn for å barbere utdanningen til politiet. Man barberte utdanningen på Politihøgskolen i Oslo og kuttet antallet politistudenter til 400. Da sa daværende justisminister noe sånt som at vi må beregne hvor mange politifolk vi trenger i 2025, allerede nå, og derfor kan vi ikke ha flere studieplasser på Politihøgskolen.

Samtidig satt Senterpartiet og Arbeiderpartiet i opposisjon og sa at vi var kritiske til det kuttet, for vi mente at vi trengte flere politifolk. Da vi kom i regjering, var noe av det aller første vi gjorde, å øke opptaket til Politihøgskolen igjen, slik at vi – tre år etter det; det tar jo tre år å utdanne noen i politiet – kunne ansette flere politifolk. Det gjør vi nå. Vi ser at tallene for dem som har gått ut av Politihøgskolen i fjor, er veldig høye når det gjelder hvor mange av dem som har jobb. Det er bra, for de personene trenger vi ute i innsats i samfunnet.

Det har også vært veldig krevende økonomiske tider for hele Norge, for folk hjemme med sin egen lommebok, for etater, for politiet og for kriminalomsorgen, men vi har klart å få ned inflasjonen og styrt trygt gjennom økonomisk krevende tider. Jeg ble oppfordret senest i fjor vår til å fryse opptaket til Politihøgskolen i et år, altså fjerne et helt kull. Jeg er veldig glad for at jeg ikke hørte på det rådet, for de politifolkene trenger vi ute i innsats i samfunnet når de er ferdigutdannet.

Til spørsmålet om hva som fører til at ungdom havner i kriminalitet: Vi ser at det er noen nasjonaliteter som er overrepresentert på statistikken. Da er Senterpartiet og Arbeiderpartiets svar at integrering er så viktig for å forhindre kriminalitet, mens Fremskrittspartiets svar er å kutte mange milliarder kroner i integrering. Hadde Fremskrittspartiet styrt statsbudsjettet for det året vi er inne i nå, hadde vi altså brukt mange milliarder mindre på integrering, og jeg tror det hadde ført til mer kriminalitet. Det er svært, svært uheldig.

Det som ofte fører til kriminalitet, er gjerne sosiale forskjeller, utenforskap og at man får parallellsamfunn fordi vi ikke klarer å integrere godt nok. Senterpartiet og Arbeiderpartiet har i tillegg strammet betydelig inn på innvandringen, bl.a. med den laveste kvoten for overføringsflyktninger på mange år – mye lavere enn det Fremskrittspartiet hadde. De hadde 3 000, nå har vi 500.

Presidenten [12:24:38]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:24:42]

Interpellasjon fra representanten Sveinung Stensland til næringsministeren:

«Digitale markedsplasser som Temu, Shein og Wish har raskt fått et stort fotfeste i Norge. Disse aktørene opererer på måter som skaper urettferdig konkurranse og truer både bærekraft og forbrukersikkerhet. Miljødirektoratet og EU dokumenterer at mange varer bryter med våre kjemikalie- og sikkerhetsstandarder. Plattformene unngår toll og driver aggressiv markedsføring, samtidig som Kongressen i USA advarer om risiko for tvangsarbeid i produksjonen. I motsetning til norske bedrifter slip-

per de kinesiske aktørene å følge åpenhetsloven. EU gransker nå Temu for mulige brudd på Digital Services Act, og det florerer med ulovlige kopier av norske produkter og design med lavere kvalitet og til lavere pris. Med 380 000 ansatte og som landets tredje største næring fortjener norsk varehandel rettferdige vilkår.

Hvilke tiltak vil statsråden iverksette for å håndtere utfordringen?»

Sveinung Stensland (H) [12:25:53]: Tenk deg at to av tre produkter du kjøper på nett, er utrygge. Dette er ikke et skremmescenario, men et funn fra undersøkelser i Europa. Når vi handler på store internasjonale nettmarkedsplasser som Temu og andre, tar vi en risiko med tanke på både helse, miljø og sikkerhet. Hele 95 pst. av produktene som selges på disse plattformene, bryter EUs kjemikaliereregler. Ni av ti funn av ulovlige kjemikalier i produkter kommer fra land utenfor Europa. Når det gjelder leketøy, er tallene like skremmende. 95 pst. av leketøy fra Temu bryter EUs sikkerhetsregler, ifølge en annen undersøkelse.

Disse nettmarkedsplassene opererer i en gråsone. De har ikke samme ansvar som vanlige importører for å sikre at produkter er trygge og følger europeiske regler. Dette skaper ikke bare en helserisiko for forbrukerne, men også en urettferdig konkurransesituasjon for seriøse europeiske bedrifter. Situasjonen er ikke holdbar. Det er ingen ansvarlig representant for denne omsetningen som har produktansvar. Nettmarkedsplassene må få samme ansvar som importører og tollmyndigheter, og tollmyndighetene må få bedre verktøy for å stoppe ulovlige produkter ved grensen. Dette handler ikke bare om forbrukersikkerhet, det handler om å beskytte europeisk industri og europeiske arbeidsplasser mot urettferdig konkurranse fra aktører som ikke følger spillereglene.

Hver dag klikker tusenvis av nordmenn seg inn på nettbutikker som Temu, Shein og AliExpress. De lokker med priser som virker for gode til å være sanne, og det er akkurat det de er, for bak disse lokkende prisene skjuler det seg en ubehagelig sannhet. Varene er ofte billige fordi de produseres med kjemikalier som er forbudt i Norge, eller under forhold som bryter med grunnleggende miljø- og arbeidsrettigheter. Mens norske bedrifter følger strenge regler for bærekraft og kjemikaliebruk, får disse kinesiske gigantene operere nærmest fritt i vårt marked. De slipper til og med å betale toll på tekstilvarer opp til 3 000 kr, mens våre egne butikker må betale over 10 pst. toll på sine importvarer.

Dette er ikke bare urettferdig konkurranse, det undergraver hele den grønne omstillingen vi kjemper for i vår del av verden. Vi risikerer å eksportere våre klimagassutslipp og miljøproblemer til land med svakere re-

gulering, mens vi samtidig setter våre egne arbeidsplasser i fare. På toppen av dette ser vi at tilgangen på flyfrakt går ned, fordi billige varer fyller opp den globale flyfrakt-kapasiteten. Hvor bærekraftig er egentlig det?

Tiden er overmoden for handling. Vi trenger strengere kontroll og like spilleregler for alle som vil selge varer i det norske markedet, uansett hvor i verden de kommer fra.

Digitale markedsplasser har raskt fått fotfeste i Norge. Disse aktørene opererer på måter som skaper urettferdig konkurranse og truer både bærekraft og forbrukersikkerhet. Miljødirektoratet og EU dokumenterer at mange varer bryter med våre kjemikalie- og sikkerhetsstandarder. Vi har også eksempler på at de heller ikke bryr seg om åndsverkloven, om patentrettigheter og andre ting.

Jeg har lyst til å nevne et eksempel fra min hjemkommune: Garnbutikken Garnius, Norges største forhandler på nett av strikkekarn, har egne designere som lager mønster. De selger garnpakker, som er en god forretningsmodell, og de har mange arbeidsplasser i Norge, basert på norskprodusert garn, bl.a. De opplevde i høst at deres produkter var til salgs, ferdig strikket fra Kina i en helt annen kvalitet, billigere enn de garnpakkene de selv selger. Når dette blir påtalt gjennom diverse medieoppslag, fjerner da Temu eklatant dette fra sin nettside – men slik holder de på. Dette undergraver alle modeller og alle rammer vi har for trygg handel i verden, og dette er noe vi må ta tak i.

De unngår altså toll, de driver med aggressiv markedsføring, samtidig som Kongressen i USA advarer om risiko for tvangsarbeid i produksjonen. Så jeg lurer egentlig på hvilke tiltak statsråden vil iverksette for å håndtere denne utfordringen.

Statsråd Cecilie Myrseth [12:30:03]: Først vil jeg takke interpellanten for nok en aktuell problemstilling som tas opp her, og også ønske godt nytt år, siden det er første gang vi ses i salen.

Plattformen som Temu, Shein og Wish har raskt tatt av, og det har uten tvil flere problematiske sider ved seg. Det er også dårlig for klimaet. Hver dag går det tilsvarende 100 lastefly fra Temu og Shein til hele verden. Det er dårlig for miljøet og for forbrukerne. Varene kan altså inneholde ulovlige og giftige stoffer, og varene kan være produsert under dårlige arbeidsforhold, så jeg vil anbefale veldig sterkt at folk tar bevisste valg også om hvor man kjøper klærne sine fra.

Når det gjelder denne typen utfordringer, er også samarbeidet med andre land veldig viktig, for handel med andre land er grunnleggende for verdiskapingen i norsk økonomi og også for velferden i samfunnet. Det er avgjørende at norsk næringsliv har tilgang til viktige

markeder, og at norske bedrifter kan konkurrere i internasjonale markeder på mest mulig like vilkår. Arbeidsplassene våre er avhengig av det. Norge er også avhengig av import. Importen har bidratt til velstandsvekst ved å skape bedre utvalg, økt konkurranse og lavere priser for alle.

Deltakelsen i det indre markedet og samarbeidet med EU er sentralt for å håndtere disse raske endringene i handelsnæringen, bl.a. økt handel over digitale plattformer. Regjeringen jobber også for å innføre EUs nye regelverk om digitale tjenester, også kalt DSA. Regelverket skal sikre et tryggere internett for forbrukerne, beskytte grunnleggende rettigheter og bidra til en åpen og rettferdig plattformøkonomi. Pliktene gjelder også for digitale tjenester fra tredjeland som tilbys til brukere i EØS. Her har også kommisjonen pekt på Temu som en av de veldig store plattformene som er underlagt den strengeste reguleringen i DSA, og med brudd på DSA kan plattformer i denne kategorien ilegges bøter på inntil 6 pst. av årlig global omsetning.

Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet forbereder nå innlemmelsen av DSA i EØS-avtalen og nasjonal gjennomføring av forordningen, for de problemstillinger som tas opp her, er det mange departementer som bærer ansvaret for, som regjeringen som helhet selvfølgelig tar på alvor.

Den nye loven om bærekraftige produkter og verdikjeder gjør at vi kan gjennomføre EØS-regelverket om at produktene bl.a. skal vare lenger, repareres enklere, skape mindre avfall og redusere utslipp av klimagasser og annen forurensning. Det vil også gjelde produkter som plasseres på markedet i EU/EØS gjennom nettsider som Temu. De offisielle miljømerkene Svanen og EU Ecolabel er virkemidler som gjør det enklere for forbrukerne å ta gode miljøvalg. Regjeringen har også gitt ekstra midler til Stiftelsen Miljømerking i Norge for å synliggjøre Svanen som verktøy for en mer sirkulær og bærekraftig økonomi.

I Norge har vi strenge krav til produktsikkerhet, som er regulert bl.a. i produktkontrolloven. Den nye forordningen om sikkerhet for forbrukerprodukter har nylig trådt i kraft i EU. Formålet er å sikre et høyt sikkerhetsnivå for forbrukerprodukter, og regelverket skal bl.a. ivareta utfordringene med ny teknologi og veksten i nettsalget. Forordningen er ikke tatt inn i EØS-avtalen og er ikke gjennomført i norsk rett, men det pågår nå et arbeid knyttet til det.

Åpenhetsloven skal fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i forbindelse med produksjon av varer og levering av tjenester. Loven gjelder for større norske virksomheter og større utenlandske virksomheter dersom de tilbyr varer og tjenester i Norge, og dersom de er

skattepliktige i Norge, og det er jo ofte ikke tilfellet for utenlandske plattformer som Temu, Shein og Wish. Men Barne- og familiedepartementet vil også se nærmere på hvordan EUs nylig vedtatte aktsomhetsdirektiv kan innarbeides i norsk rett.

Regjeringen er opptatt av å skape gode rammevilkår for næringslivet og at konkurransen mellom virksomheter foregår på like vilkår. Vi ønsker handel velkommen. Vi vil ha det i Norge, på tvers av landegrenser, men vi er opptatt av det skal skje på like vilkår, og at lover og regler skal følges.

Sveinung Stensland (H) [12:35:23]: Det er bra at statsråden peker på en del problematiske sider, som jeg jo også gjorde i mitt innledende innlegg, om klima, miljø og ulovlige og farlige stoffer, og også dette med dårlige arbeidsforhold for dem som produserer disse. Det er strengt tatt en utfordring også når det gjelder andre varer som importeres fra enkelte land, men her har man en handelsplattform der det er fri flyt.

Statsråden er helt på linje med meg – og sikkert med hele Høyre – når det gjelder at handelen med andre land er grunnleggende for verdiskapingen i det hele tatt og for at Norge eksisterer som en rik og bærekraftig nasjon. Men denne handelen er også avhengig av et sett regler, og litt av mitt poeng er at her har vi noen som «bypasser» ganske mange av disse reglene, som gjør at de unngår en del krav som andre, som vil drive lovlydig i vår del av verden, må forholde seg til.

EU har mye bra på gang her, men mitt utgangspunkt er om vi gjør noe mer enn å vente på EU. Jeg synes det er bra at statsråden stoler på EU. Jeg er jo glad i EU og vil gjerne at vi melder oss inn i EU, så det kan vi fort gjøre, men jeg skulle gjerne hørt litt mer om hva statsråden mener om hvordan vi skal gjennomføre dette med produktansvar for produkter som selges gjennom slike plattformer. Det er ingen å ta tak i hvis produktansvar kommer til anvendelse, fordi dette er videreformidling av andres produkter.

Når det gjelder toll: Hvordan skal det følges opp? Vi har nå en situasjon der en blir oversvømt av enkeltforsendelser. Det er én og én pakke til én og én kunde, framfor normal regulær import, som jo er større kvanta via andre aktører. Når det gjelder patentrettigheter, som vi har sett flere tilfeller av – jeg nevnte Garnius i Hauge-sund: Hvordan skal vi angripe dette når aktører bare overser det? Det samme gjelder andre brudd på åndsverksloven.

Jeg mener at åpenhetsloven er en fornuftig lov, men den legger store begrensninger, og det er en ganske kostbar lov å innføre for en del virksomheter. Vi ser at konsulentbransjen lever godt med egne åpenhetslovteam, eller ESG – er det det det heter? Jeg husker ikke, men det

er i hvert fall team som jobber med dette. Vi kan ikke ha det slik at det vi gjør for å få en bedre verden, ender opp med å bli en konkurranseulempe for dem som driver virksomhet i vår del av verden. Dette er noe jeg egentlig forventer at regjeringen ser litt mer nøye på, at ikke økte kostnader gjennom bedre produktkvalitet, bedre produktsikkerhet og mindre klimaavtrykk blir en konkurransefordel for dem som ikke bryr seg i det hele tatt om hvordan dette ser ut i framtiden.

Statsråd Cecilie Myrseth [12:38:28]: Interpellanten tar opp veldig mange viktige og riktige utfordringer, problemstillinger og dilemmaer. Her er det ingen kvikkfix hvor det finnes én ting – og så har vi fikset alt som er utfordrende. Det man alltid må gjøre når man står overfor komplekse utfordringer, er også å vurdere konsekvensene av grep man tar.

Jeg vil avvise at vi er handlingslammet, eller ikke tar tak i disse utfordringene. Vi er i gang med mye av det arbeidet jeg nevnte i mitt hovedinnlegg. Her sitter vi ikke og venter og ser; vi jobber jo også med implementering av et viktig regelverk.

Digitale markedsplasser må altså følge gjeldende regelverk, og det er viktig at det slås ned på aktører som bryter loven. Det styrker forbrukernes posisjon også i møte med digitaliseringen. Norge deltar også i felleseuropeiske initiativer om Temu, Shein og Wish, og fra 2023 har Norge hatt en samordnet innsats både for markedstilsyn og for å harmonisere regelverk. Det bidrar til et styrket markedstilsyn som legger bedre til rette for at produkter som er tilgjengelige i Norge, oppfyller kravene i relevante regelverk.

Miljødirektoratet gjør f.eks. stikkprøvekontroller av varer som selges i nettbutikker og på plattformer, og ser om de er i tråd med regelverket for helse- og miljøfarlige stoffer, uavhengig av om de er lokalisert i eller utenfor EØS-området.

Så det pågår mye regelverksutvikling i EU som vil gjøre oss bedre rustet til å håndtere utfordringene med digitale markedsplasser. Derfor jobber vi også så tett med andre land og med EU for å følge opp det. Så følger vi selvfølgelig med på utviklingen, vi jobber med tiltak, og vi er også åpne for nye grep for å møte de utfordringene som representanten Stensland klokt trekker fram.

Rasmus Hansson (MDG) [12:40:47]: Takk til representanten Stensland for at han tar opp en veldig viktig og konkret sak for både norsk varehandel, norsk miljø og framfor alt for norske forbrukere.

Det vi tydeligvis alle er helt enige om, er at Temu og Shein er alt vi ikke vil ha. Det er produkter som er laget med ekstremt stor risiko for tvangsarbeid. Det er produkter som er laget med giftige og miljøfarlige stoffer, og som inneholder giftige, miljøfarlige og helsefarlige stof-

fer når kundene kjøper dem i Norge. Og det er produkter som er en del av en bruk-og-kast-kultur, en spydspiss i en bruk-og-kast-kultur som alle partier på Stortinget er mer eller mindre enige om at vi må komme oss forbi.

Disse selskapene har i rasende fart fått 15 pst. av markedet for norsk netthandel, og de vokser fortsatt i rasende fart. De har to konkurransefordeler. Den ene er tollfritak, som gjør at de i tillegg til at de produserer på uforsvarlig billige måter, kan underby alle norske konkurrenter som holder seg til norske og internasjonale regler. Den andre fordel er altså at Temu, Shein o.l. ikke bryr seg om de reglene vi har laget for marked og produkter her i Norge for å beskytte forbrukere, våre egne produsenter og miljø.

Spørsmålet er hva vi gjør med dette, og når. Det er fint med statsrådens redegjørelse om en rekke prosesser og tiltak som er i gang, men Temu og Shein jobber nå i den farten de har jobbet, og vokser i den farten de har gjort, på bekostning av alt det vi har snakket om her i Norge. Skal vi vente til disse prosessene har kommet i mål – med et resultat vi er mer eller mindre sikre på hva kommer til å bli – eller skal vi foreta oss noe som norske forbrukere og norsk varehandel venter, nemlig å få stoppet Temu, Shein o.l. før de gjør for stor skade på det norske markedet og på norske forbrukere.

Miljøpartiet De Grønne kommer til å legge fram et forslag på Stortinget om et midlertidig forbud mot Temu og Shein, og så vil statsråden selvfølgelig påpeke at det er fryktelig innviklet og det hele, men av og til har vi som politikere en forpliktelse til å levere resultatet først, og så får vi gjøre jobben med å rake kastanjene ut av glørne med de eventuelle følgeproblemene som dette måtte få, etterpå. Norske forbrukere og norsk næringsliv trenger ikke å få vite at det foregår veldig mange prosesser veldig mange steder som man ikke vet resultatet av, og som man ikke vet når kommer. Vi trenger å få stoppet Temu og Shein.

Det betyr at jeg håper det blir en seriøs behandling av det forslaget vi kommer til å legge fram her på Stortinget. Det setter saken på spissen: Gjør vi noe, og når kommer resultatet? Eller henviser vi til prosesser med et ukjent resultat og et ukjent tidspunkt for når det kommer, mens Temu og Shein fortsetter å vokse på bekostning av norsk næringsliv, norske forbrukere og norsk miljø?

Solveig Vitanza (A) [12:45:06]: Jeg vil gjerne få takke Stensland for å komme med en god interpellasjon. Dette er nemlig en kamp jeg står i i det daglige. Jeg har to tenåringsdøtre, så jeg argumenterer for dette daglig. Hadde de fått bestemme, hadde jeg fått en pakke fra Temu annenhver dag, vil jeg tro.

Jeg er helt enig med næringsministeren i hvordan vi skal gjøre dette med tanke på regelverksutviklingen. Der

må vi forholde oss til norske rammer og at vi skal ha import og eksport som gagnar hele Norges næringsliv. Det har vært gode argumenter her for hvor skadelig dette er for internasjonale arbeidsforhold. Det er jo kampsak nummer én for Arbeiderpartiet å sikre at alle får grunnleggende gode arbeidsforhold.

En av de kanskje største utfordringene er miljøkonsekvensene. Det ene er selvfølgelig miljøgiftene og helsefarene og slikt som kommer av de materialene som blir brukt, men det er først og fremst bruk-og-kast-mentaliteten som er den største miljøutfordringen, fordi det fører til at vi handler inn så store kvanta av helt unødvendige ting, og det er så billig at det ikke gjør noe om det som kommer fram, ikke passer eller er feil størrelse. Fordi det var så billig, spiller det ingen rolle. Det er miljøutfordring nummer én.

Det er det jeg mener kanskje er noe vi alle har ansvar for å gjøre noe med. Regjeringen har ansvar for regelverksutviklingen og slikt, men vi må gjøre noe med den kulturen som er i dag, den kulturen mine barn vokser opp med, der bruk og kast tydeligvis er helt greit, der de gjennom kanaler blir påvirket av alt mulig som er nyttig og unyttig å ha. Jeg er veldig glad for at vi i Norge har vært pådrivere i forbindelse med utformingen av EU-regelverket med tanke på at reklame mot barn og unge skal være ulovlig, men de blir allikevel påvirket gjennom influensere, TikTok, osv., som vi ikke kan regulere på samme måte. Så jeg håper alle politikere og hele samfunnet for øvrig kjenner sin besøkestid og bidrar til å endre litt på denne kulturen, at vi både i utdanning og på alle andre plattformer legger vekt på at vi må tenke på miljøet først og fremst, ikke bare når det gjelder akkurat hvilket produkt vi velger, men at bruk-og-kast-mentaliteten må vekk.

Sveinung Stensland (H) [12:48:06]: Takk til alle som har vært med i debatten. Det er tydelig at dette engasjerer noen få, men det engasjerer de få ganske mye.

Så er det nok sånn at det ligger i menneskets natur, i alle fall i en nordmanns natur, alltid å oppsøke et godt tilbud. Jeg har ikke noe imot at folk får billigere varer, bedre tjenester og en enklere hverdag. Jeg har ikke noe imot at det finnes elektroniske handelsplattformer som har direkteimport – det er ikke det det handler om. Men som statsråden sier, er det viktig at det slås ned på aktører som bryter loven, og mitt poeng er hvordan vi gjør nettopp det. Hvordan slår vi ned på dem som bryter loven?

Representanten Rasmus Hansson sier, som jeg uansett hadde tenkt å si, at 15 pst. av netthandelen er på de omtalte plattformene. I utgangspunktet har jeg ingenting imot at nye aktører lykkes og har nye forretningsmodeller som treffer markedet og får kunder. Det er bra

med nye måter å gjøre ting på, men det er jo ikke et fremskritt når det baserer seg på at en bryter reglene, som alle andre er nødt til å følge. Det forutsetter jo at de følger de samme reglene hvis det skal være bra, og et fritt marked krever nettopp en tydelig regulering. En har ikke et fritt marked hvis det ikke er en viss regulering av konkurransen.

Jeg noterer at Miljøpartiet De Grønne varsler et forslag om forbud mot disse handelsplattformene. Jeg er langt fra sikker på at det vil få flertall med vår støtte, men jeg ser frem til å få det forslaget og få en diskusjon rundt det. Vi er nødt til å gjøre noe med dette.

Et tilleggsmoment: Jeg leste i Klassekampen, var det vel, rett før jul, at nå er det så vanskelig å få tak i transportfly for blomsterbransjen at det hver dag destrueres tonnevis med blomster i Kenya fordi de ikke får tak i flyfrakt. Det sier noe om hvor fort dette har kommet opp. Det er stor forskjell på varer som sendes med fly én til én – dette er ikke business til business, dette er rett til sluttforbruker – og varer som kommer i større kvanta, med mer effektive transportformer.

Jeg vil takke for debatten, og jeg håper at statsråden lykkes, sammen med EU, i å få en rask regulering av dette.

Statsråd Cecilie Myrseth [12:50:56]: Hadde politikk bare vært å knipse med fingrene, og så hadde vi fått fikset alt som er krevende, hadde jeg også jublet, men så enkelt er det dessverre ikke. Ting er som regel mer kompliserte. Derfor er det viktig, når vi skal tak i store utfordringer som vi kommer ut for – det kommer nye hele tiden – at vi er sikre på at de tiltakene vi gjennomfører, ikke har utilsiktede konsekvenser.

Jeg er glad for at vi diskuterer dette, for det er utrolig viktig på så mange punkter. Når det gjelder sirkulærøkonomi og det å bruke og kjøpe mer brukte gjenstander, og ikke minst det å ta vare på avfallet vårt, har denne regjeringen også levert. Vi hadde i vår en diskusjon her om en ny brukthandellov, som vi nå har fått, som gjør det enklere å kjøpe brukt. Fra 1. januar innførte vi også nye regler som gjør at man ikke kan drive og kaste tekstil i restavfallet. Det skal leveres til egne returpunkt, noe som er viktig.

Når vi diskuterer handel, har jeg behov for å si at vi er i en særdeles krevende tid, også i verden for øvrig, når det gjelder handel. Å ivareta den regelstyrte handelen i verden, er ekstremt viktig. Våre handelspartnere og våre handelsavtaler er utrolig viktige, ikke minst for norske arbeidsplasser, og det jobber vi mye med.

Handelsnæringen er av veldig stor betydning for norsk økonomi og verdiskaping. Næringen sysselsetter 366 000 personer og bidrar med rundt 10 pst. av verdiskapingen i Norge. Selv om norske forbrukere handler klart mest i norske, fysiske butikker, er det helt riktig at

netthandelen er i vekst, og vi er nødt til å jobbe med regelverk for å sikre at det skjer på skikkelige måter, og slik at vi vet hva som kommer inn i landet vårt, og at det er i tråd med de regelverkene vi har. Jeg tar de problemstillingene som reises her, i en viktig interpellasjon, på det største alvor, og vi jobber selvfølgelig med saken. Dette er ikke noe vi sitter og venter på; vi jobber med ulike regelverk, som jeg har vist til tidligere. Det er viktig at vi tar stilling til ulike problemstillinger som kommer opp – også med tanke på forbrukerne – i møte med digitaliseringen. Det å sikre gode forbrukerrettigheter og ikke minst håndhevingssystemer er viktig for at man skal kunne føle seg trygg i en kjøpsituasjon.

Jeg ser fram til flere diskusjoner. Jeg hører også nye forslag til hvordan man kan løse dette, og vi skal gjøre det vi kan, ut fra vår posisjon, og vi skal gjøre det sammen med dem vi står nærmest, som jo er EU.

Presidenten [12:53:59]: Da er debatten i sak nr. 4 avsluttet.

Sak nr. 5 [12:54:00]

Interpellasjon fra representanten Nikolai Astrup til forsknings- og høyere utdanningsministeren:

«Hva er regjeringens strategi for utvikling og bruk av kvanteteknologi i Norge, hvilke initiativ mener statsråden at bør settes i gang fremover, hvordan vil statsråden involvere relevante deler av privat sektor, hvordan mener statsråden fordelingen av norsk innsats bør være på henholdsvis norsk, nordisk og europeisk nivå, hva mener statsråden Norges fortrinn og svakheter i møte med teknologien er, og hvilke konkrete tiltak har statsråden iverksatt for å sikre norsk infrastruktur og informasjon mot kvanteteknologiske fremskritt som kan knekke moderne kryptering?»

Nikolai Astrup (H) [12:54:53]: Kvanteteknologi kan representere et paradigmeskifte innen databeregning, kommunikasjon og sensorteknologi. Teknologien utnytter kvantefysiske fenomener som sammenfiltring og superposisjon. Som sikkert alle i salen er klar over, innebærer det siste at noe kan være både av eller på eller null eller én på samme tid. Det gjør at kvantemaskiner i teorien er eksponentielt raskere enn klassiske maskiner og enkelt kan løse problemer som før var for komplekse og omfattende. Dette åpner for gjennombrudd innen alt fra materialvitenskap og legemiddelutvikling til finansielle analyser og klimamodellering, for å nevne noen eksempler.

Det kan også ha katastrofale følger, der krypteringen av moderne digital kommunikasjon knekkes. Informasjon vi trodde var privat eller sikker, enten det er en e-postmelding, passordet til nettbanken eller personli-

ge helseopplysninger på nett, kan plutselig bli offentlig eller tuklet med. Nasjonal sikkerhetsmyndighet har tidligere advart om at dagens koder vil bli knekket, og de har vist til at mange antar at kvantemaskiner vil kunne gjøre det innen 2030.

Selv om teknologien ikke er moden, er konsekvensen av å trå feil og ikke henge med så store for personvernet og samfunnet for øvrig at vi er nødt til å være føre var. Det er fint at regjeringen over tid skal bevilge 70 mill. kr til forskning på kvanteteknologi, men bekymringene mine strekker seg ut over forskningen. Norge har mye penger, men vi har ikke uendelig med folk og kompetanse. Det gjelder særlig på dette området. Skal vi sikre innovasjon og trygghet, er vi avhengig av å bruke kompetansen rett og samarbeide godt med naboer og allierte.

Det er positivt at det er inngått forskningssamarbeid om kvanteteknologi mellom nordiske kunnskapsinstitusjoner, der Norge også er med. Norge deltar også i Digital Europe-programmet, som vil kunne gi oss tilgang til verktøy og ressurser som vi ikke har selv. Likevel mangler Norge en retning på arbeidet med kvanteteknologi. På hvilke områder ser vi at kvanteteknologi vil være spesielt relevant for oss? Hvilke bransjer og industrier vil få nye muligheter gjennom bruk av kvanteteknologi? Hvilke fortrinn har vi her hjemme, og hvor bør vi søke samarbeid over landegrensene? Ikke minst: Hvilke trusler og utfordringer vil kvanteteknologi by på? Dette er noen av spørsmålene vi bør stille oss i tiden fremover, og som etter min mening bør meisles ut i en nasjonal strategi for kvanteteknologi

Allerede henger vi etter våre naboland. Danmark vedtok sin nasjonale strategi for kvanteteknologi i 2023. Sverige og Finland følger nå på, og vi kan forvente at det kommer noe derfra i løpet av våren, eller i det minste i løpet av året. Norge verken kan eller bør satse på alt, men vi må være våre fortrinn og svakheter bevisst og ta mulighetene og truslene teknologiutviklingen fører med seg, på alvor.

Derfor lurar jeg på hvilke tiltak statsråden og regjeringen har iverksatt for å sikre norsk infrastruktur og informasjon mot kvanteteknologiske fremskritt som truer personvern og kritisk infrastruktur, hvilke fortrinn og svakheter statsråden mener Norge har i møte med teknologien, og hvordan fordelingen av norsk innsats på dette feltet bør være. Hva er det vi kan gjøre alene, hvor bør vi samarbeide med våre skandinaviske partnere, og hva må vi gjøre sammen med EU? Jeg ser frem til statsrådens svar.

Statsråd Oddmund Hoel [12:58:48]: Takk til interpellanten for spørsmålet. Eg set pris på interessa for eit svært viktig tema. Kvanteteknologi er eit felt i rask ut-

vikling både nasjonalt og internasjonalt. Teknologien utnytter naturfenomen som gjeld på atomnivået for subatomære partiklar som elektron og foton, og teknologien vil få innverknad på bl.a. medisin, energi, navigasjon, finans, sikkerheit og mykje meir.

Regjeringa har i langtidsplanen for forskning og høgare utdanning peikt ut kvanteteknologi som eit særleg viktig felt innanfor den teknologiske forskinga, saman med kunstig intelligens. Regjeringa har gjennom statsbudsjettet sørgt for å styrkje forskinga på kvanteteknologi slik at den årlege løyvinga blir 70 mill. kr permanent høgare enn dagens innsats, og då må me òg ta med at det har vore ein viss innsats fram til i dag.

Kvanteteknologi er ein fleirbruksteknologi med sivile og militære bruksområde. Pengane kjem difor, talande nok, frå både Kunnskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet som ei felles satsing. Forskingsrådet er no i gang med å utforme utlysingane som vil kome ut over i 2025, for å setje pengane i arbeid.

Min strategi no er å byggje opp kunnskap og kompetanse på dei tre hovudområda i kvanteteknologien, som er kvanterekning og simulering, kvantekommunikasjon og kvantemåling. Eg vil ha hovudvekta på matematisk, naturvitenskapelig og teknologisk forskning, men den nye satsinga kan òg finansiere forskning om konsekvensane av kvanteteknologien, og då spesielt betydninga for stats- og samfunnssikkerheit.

Dette er òg ei satsing på kunnskapsberedskapen i Noreg. Me må sikre at me har kompetansen me treng for å handtere norske sikkerheitsbehov og styrkje forsvarsevna vår, og gjere næringslivet budd på at ei ny teknologisk verkelegheit og eit nytt konkurranselandskap vil melde seg. No byggjer me infrastrukturen me treng for å hengje med i den teknologiske utviklinga.

Store aktørar i næringslivet som Equinor, Kongsberg Gruppen, Det Norske Veritas, fleire finansverksemdar og Statkraft følgjer med på feltet. Dei byggjer nettverk med fagmiljø i påvente av at forskinga skal kunne bli omsett i nye løysingar og produkt. Regjeringa er heilt sentral i den nettverksbygginga me ser.

Spørsmåla frå interpellanten er omfattande, men la meg seie noko om norsk innsats i lys av nordisk og europeisk nivå og dessutan noko om fortrinn og svakheiter her hos oss.

Internasjonalt investerer både statar og næringsliv store ressursar i forskning og kommersialisering i kvanteteknologi. I Finland, Sverige og Danmark er det stor og målretta aktivitet, kanskje med Danmark i førarsetet, ikkje berre i Norden, men også i Europa. Her i landet har aktiviteten over mange år vore mindre enn i nabolanda våre. Me har likevel det fortrinnet at norske forskingsmiljø er svært internasjonalt orienterte og har lange tradisjonar for samarbeid. Den store suksessen som norske

forskarar har i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont Europa, er eit godt døme på det, og det vil bidra til at me kan byggje opp nødvendig kunnskap og kompetanse relativt raskt.

Fleire norske forskingsinstitusjonar og faggrupper er alt aktive nasjonalt og internasjonalt. Det er òg dialog mellom departementa i dei nordiske landa, og me arbeider no for å få på plass ei erklæring om nordisk samarbeid på kvantefeltet. Erklæringa skal omfatte både forskning og næringsutvikling, og det skal omfatte både eit offentleg og privat engasjement. Det nordiske samarbeidet vil sørge for ei tidleg involvering av næringslivet i forskinga, noko som er heilt avgjerande for innovasjonen på feltet. Samarbeidet vil òg bidra til at eit framtidig næringsliv kan ta del i det som kan få ei høg økonomisk oppside.

Til slutt om spørsmålet frå interpellanten om kvanteteknologiske framsteg som på sikt kan knekke moderne kryptering: Det er urovekkjande. Her vil eg vise til at Nasjonalt tryggingssystemet følgjer med på utviklinga av kvanterekning og jobbar med kvantesikker kryptering. Gjennom forsvarsbudsjettet er det no i bruk ca. 2,2 mrd. kr for å utvikle det.

Svein Harberg hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Nikolai Astrup (H) [13:04:07]: Takk til statsråden for svar. Jeg tror vi kan være enige om at dette er et område som Norge må følge med på. Det kommer til å bli viktig, og det kommer til å få stor effekt på samfunnsutviklingen i tiden framover. Jeg er i og for seg glad for å høre at bak de 70 mill. kr statsråden snakker om når det gjelder forskning på kvanteteknologi, skjuler det seg 2,2 mrd. kr over forsvarsbudsjettet. Det var i og for seg mer beroligende enn det jeg hadde trodd før jeg gikk inn i denne debatten, for det er ikke noen tvil om at det er helt avgjørende for landets og rikets sikkerhet at Forsvaret er på ballen i disse spørsmålene.

Samtidig er jeg ikke helt beroliget av statsrådens svar. Det er som sagt fint at det gis midler til forskning, men det i seg selv innebærer ikke at man har satt en retning for arbeidet eller gitt styringssignaler for hvordan Norge skal innrette innsatsen vår alene, i skandinavisk fellesskap, i EU og med andre samarbeidspartnere.

I Norge har vi miljøer som jobber med kvanteteknologi fra ulike innganger. Tidligere i uken hadde jeg gleden av å lære mer om hvordan kollektivselskapet Ruter nå løser driftsoppgaver raskere og billigere med spesialiserte kvantemaskiner, og også hvilke kvanteområder Kongsberg Digital mener Norge har fortrinn på – fortrinn som kan brukes innenfor andre kvanteteknologiområder og dermed sikre Norge en større rolle i den globale verdikjeden og blant kunnskapsmiljøene på feltet.

I regjeringens nye digitaliseringsstrategi anerkjennes det at kvanteteknologi kan by på utfordringer for nasjonal og digital sikkerhet, og at forskningen på området bør styrkes. Det mangler likevel en tydelig retning, og av en digitaliseringsstrategi på vel 100 sider, som skal stå seg til 2030, er kvanteteknologi bare viet ett lite avsnitt. Det står litt i kontrast til innlegget som statsråden akkurat holdt om hvor viktig dette kommer til å bli for Norge. Jeg er bekymret for at vi risikerer å stå på sidelinjen når kvanteteknologi får sitt ChatGPT-øyeblikk. Utfordringen med det er at da vil det allerede være for sent.

Så jeg mener det er viktig at vi blir mer konkrete enn det statsråden la opp til om hva vi kan gjøre, skal gjøre og bør gjøre, alene og sammen med Sverige, Danmark og Finland, og hva vi må lene oss på EU for å få til. Jeg imøteser ytterligere svar på det.

Statsråd Oddmund Hoel [13:07:26]: Det var godt å høyre at interpellanten til ein viss grad blei roa, for det er det all grunn til. Det eg trur det går an å vere einige om, er at det er uheldig at den norske satsinga på kvanteteknologisk forskning ikkje er komen lenger enn ho har. Det trur eg me er fleire som skal ta eit felles ansvar for. Interpellanten har vel ein viss kjennskap til arbeidet med digitaliseringssatsing frå førre regjering. Men no er me der me er. No får me pengar i arbeid, no skal me satse tungt framover, og me skal gje den satsinga ei tydeleg retning. Det er det Forskningsrådet i første omgang har fått eit oppdrag frå oss om å gjere no, i samband med dei pengane som skal lysast ut.

Me er i ein fase der me har behov for å kartleggje kva som faktisk er styrkane og svakheitene til den norske kvanteteknologiske forskinga i dag, og me har behov for å sjå den i samanheng med kva som er styrkane og svakheitene til våre nordiske samarbeidsland på dette feltet. Me konstaterer at Danmark, som er sterkast på dette i Norden – kanskje sterkast i Europa – kom med ein strategi i fjor. Sverige og Finland, som er betydeleg sterkare enn oss, er no i ferd med å lage sine strategiar. Eg tenkjer at det vil vere naturleg at me no, i denne fasen, vurderer kva ein norsk strategi for kvanteteknologi kan gje oss. Eg tenkjer at det er ganske sjølvsagt at me gjer det no.

Det me samtidig har vore bevisste på, er frykta for at viss me på eit for tidleg tidspunkt går i gang med eit strategiarbeid som i for stor grad låser oss i ei bestemt retning, vil det føre til at det kjem ein del ting i blindsona, fordi me per i dag rett og slett ikkje har god nok oversikt over kvar me bør satse og bli best.

Det er mykje som er usikkert når det gjeld kva kvanteteknologien vil by på for oss, av både moglegheiter og risikoar framover, men det er openbert at me må leggje eit føre-var-prinsipp til grunn her. Spesielt innanfor kryptering, som kanskje er det området innanfor dette feltet der

dei største pengane blir brukte av norske styresmakter i dag, er det veldig urovekkjande utsikter. På andre områder, som medisinsk forskning, er det store, store moglegheiter. Så dette er eit felt me omsider no går tungt inn i, og me kjem nok òg til å diskutere dette meir i denne salen framover.

Elise Waagen (A) [13:10:36]: Som det har vært sagt her tidligere i debatten, kan kvanteteknologien gi oss uante muligheter og påvirke oss stort i framtiden. Rektor ved Oslomet oppsummerte det sånn:

«Akkurat som kunstig intelligens er i ferd med å gjennomsyre hverdagen vår, vil kvanteteknologi gjøre det samme om noen år.»

Kvantemaskiner kan hjelpe oss med nye typer materialer og medisiner, det kan forbedre finanstjenester, olje- og kjemikalieindustrien, og teknologien er helt sentral for radarer, navigasjon og databehandling.

Jeg er helt enig: Her må Norge henge med. Det er viktig for vår kunnskapsberedskap og vårt totalforsvar. Nettopp derfor mener jeg det er på sin plass, og en viktig og riktig prioritering som vi nå har gjort i regjering, at vi har satt av 70 mill. kr til en innsats på kvanteteknologi i inneværende år – 30 mill. kr over Kunnskapsdepartementet og 40 mill. kr over Forsvarsdepartementet.

Som for alle nye forskningsatsinger tar det tid å trappe opp aktiviteten. I likhet med statsråden tror jeg vi er mange som skulle ønske at vi lå et hestehode foran, men vi er der vi er, og nå er vi på ballen.

I våre naboland er det nå stor og målrettet satsing på kvanteteknologi. For kort tid siden var utdanningskomiteen på reise til Danmark, og vi fikk et lite innblikk i det arbeidet som gjøres. Det er rett og slett imponerende. Men på dette området, som på flere andre forskningsområder, har våre naboland en betydelig høyere andel forskning finansiert av privat sektor. Vi har høyere offentlig finansiert FoU enn Sverige og Finland, men sammen med næringslivet og privat sektor må vi øke innsatsen skal vi være konkurransedyktige. Det er et fellesskapsprosjekt hvor vi sammen er nødt til å gjøre endringer og fjerne hindringer som står i veien for at næringslivet ikke bidrar mer. Vi må bli bedre til raskere å ta i bruk forskning og kunnskap. Det vil styrke oss og næringslivet. Dette er ikke et veldedighetsprosjekt fra næringslivets side. Man har alt å tjene på det. Det er i egen interesse.

I går kunne vi høre Wallenberg fra scenen på NHOs årskonferanse, og i Sverige har Wallenberg-stiftelsene gitt 1,4 mrd. kr til senter i Göteborg for å bli ledende på kvanteteknologi. 1,4 mrd. kr er en betydelig sum og innsats fra privat sektor. Det er en svimlende sum, ca. like mye som da Høyre i regjering innførte ABE-kutt, i de årene de satt. Det er en betydelig sum.

Danmark er i samme situasjon og har betydelige private ressurser gjennom sine forskningsfond. Dette viser at vi her og på flere andre områder er nødt til å spille mer på lag, offentlig og privat, for å få mer ut av hver eneste krone.

Norge skal ikke finne alle svarene på kvanteteknologi alene. Vi er nødt til å spille hverandre gode, og kanskje vi her finner våre nisjer, som vi kan bli best på. Sammen med Norden og Europa er vi nødt til å utfylle hverandre. Derfor mener jeg det er bra at Danmarks utenriksministerium har tatt initiativ til å utforme en nordisk samarbeidserklæring om nettopp kvanteteknologi. Det er positivt.

Jeg har tillit til at regjeringen utformer en strategi for kvanteteknologi når tiden er moden. I mellomtiden mener jeg at vi – samtlige partier – bør lete med lys og lykte etter tiltak som gjør at vi får privat sektor på banen for næringslivet, og får økt FoU-andelen. Det vil vi og samfunnet og også vår konkurransekraft tjene på.

Kari-Anne Jønnes (H) [13:15:02]: Takk til interpellanten for at han reiser et viktig spørsmål. Jeg tror ikke det er noen grunn til å lene seg tilbake og ta det med ro. Det er bra at det er enighet i denne salen om veldig mange viktige punkter. For ikke lenge siden dukket det jo opp en teknologi – KI, kunstig intelligens – som endret hverdagen vår nærmest over natten. Plutselig fikk vi en enorm mulighet, men også en trussel, uten at vi hadde blitt enige om noen premisser i forkant. Vi må ikke gjøre samme feil igjen, for nå plutselig og ut av intet, en vakker dag, kommer jo kvanteteknologien. Det vil også påvirke samfunnet og økonomien og gi oss noen utfordringer og fantastiske muligheter, men da må vi være forberedt.

Vi må passe på at vi har posisjonert oss riktig før kvanteteknologien rulles ut for fullt. Vi må ha en plan, en strategi, og vi må bli en del av det eventyret. En forutsetning for en strategi som handler om kvanteteknologi, er at den er dynamisk. Det vi vet i dag, er ikke nok til å vite hva vi bør ta kloke beslutninger om om et år eller to. Vi må ikke stå på sidelinjen. I et så hurtig tempo som mulig må vi forsøke å ta utfordringene inn over oss. Vi kan ikke utnytte mulighetene kvanteteknologien gir, uten at vi har forberedt oss og har en strategi.

Teknologien forventes å få stor betydning innenfor en rekke samfunnsområder: energi, finans, helse, sensor-teknologi, sikkerhet og forsvar, sikker kommunikasjon, ekstremt raske beregninger, optimering og styring av komplekse systemer innenfor data og prosesser, bioteknologi og videre utvikling av kunstig intelligens. I sum betyr jo det omtrent alt som er viktig for oss som samfunn.

Tidshorisonten for bruk innenfor sensorteknologi, helse og kvantekommunikasjon antas å være fra null til

fem år, og på sikkerhetsaspektet ligger det noe lenger fram. Det er veldig kort tid på helt sentrale områder for oss som enkeltindivider og for Norge som nasjon. Dette vil i tillegg til en klar strategi kreve betydelige investeringer både i hardware og ikke minst i forskning og kunnskap.

Vi har noen sterke kunnskapsmiljøer i Norge, og vi har bedrifter som står klare til å ta sin plass. For Norge som stor produsent av våpen og sikkerhetsteknologi er det avgjørende at vi får opp tempoet. Vi ligger betydelig bak, og det er utfordrende i den geopolitiske situasjonen vi nå befinner oss i.

Våre nordiske naboer ligger langt foran oss og har en betydelig og helt bevisst satsing. I det videre arbeidet er det viktig med tett samarbeid med de nordiske landene og EU. Det er viktig at vi satser på områder innenfor kvanteteknologi der vi har naturlige fortrinn, kunnskapsmiljøer og et næringsliv som står klar til å ta del i det kapløpet denne utviklingen er.

Støre-regjeringen har år for år redusert investeringen i forskning, og de totale bevilgningene ligger nå godt under målet om 1 pst. av BNP. Næringslivet ble nevnt her. Det næringslivet jeg kjenner, står klar til å investere betydelig mer i forskning, men forutsetningen er forutsigbare og fornuftige rammevilkår.

De to siste årene har Høyre foreslått mer enn 900 mill. kr i økt bevilgning til forskning generelt i våre alternative budsjetter. Høyre prioriterer forskning. Vi glemmer ikke den krystallklare ambisjonen da handlingsregelen ble innført i 2001. Oljepengene skulle ikke sløses bort, men investeres klokt i landets framtid, og kvanteteknologi er en svært viktig del av landets framtid.

Jeg vil utfordre statsråden på hvordan næringslivets behov og planer skal hensyntas i utformingen av den kommende forskningssatsingen og i en eventuell nasjonal strategi for å sikre relevans og involvering fra starten av. Og ikke minst: Hvordan vil regjeringen legge til rette for at Norge og norsk næringsliv kan bli konkurranse-dyktige og sikre norske interesser innenfor dette feltet, i tillegg til å sikre deltakelse i den utviklingen som skjer i Europa? Det er nå det gjelder. Vi kan ikke bli stående på sidelinjen når kvanteteknologien gjør sitt inntog for fullt. Det har vi som samfunn ikke råd til. Nå er det Støre-regjeringen som er på vakt, og jeg håper statsråden er seg sitt ansvar bevisst.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [13:20:11]: Jeg må starte med å si hurra for at kvanteteknologi er tema i Stortinget. Det synes jeg er veldig bra. Senterpartiets misjon uavhengig av politisk område er å løfte det Norge vi er så glade i, sikre våre fortrinn og faktisk ivareta verdier, grunnleggende muligheter og nasjonale inter-

esser for oss. Det gjelder selvsagt også innenfor kvanteteknologi.

Jeg må fortsette med å kommentere foregående taler. Representanten Jønnes påstår at det ligger verken premiss eller direksjon for næringslivet forut for kvanteteknologiske satsinger. Det stemmer selvsagt ikke. Det er en rekke grunnleggende regelverk som også legger rammer for kvanteteknologi og annen teknologisk utvikling, som er kjempeviktig – alt fra Grunnloven til personvernreglement, forbrukerreglement og mer. I tillegg har Nærings- og fiskeridepartementet bl.a. et glimrende veikart for næringslivet inn i teknologi og grønn omstilling.

Kvanteteknologi kan være en av de viktigste teknologiske utviklingene i vår levetid. Teknologi og datamaskiner med nye superkrefter som vil endre mye i samfunnet vårt, sikring av kritisk digital infrastruktur, cybersikkerhet og nye forretningsmodeller er noen av mulighetene. Det globale kappløpet er i gang. Andre land i Norden har eller jobber med å utarbeide nasjonale strategier for kvanteteknologi, og vi bør samarbeide.

Kvanteinformasjonsteknologien tar utgangspunkt i kvantefysikk med superposisjon som et sentralt prinsipp. Kvantedatamaskinenes teknologi tillater maskinen å prosessere de ulike tilstandene i en operasjon samtidig i stedet for etter hverandre – kvantebiter bygger opp. Tanken om at en partikkel i et atom eller molekyl kan være i flere tilstander samtidig, eller at en datamaskin utgjør flere regneoppgaver samtidig, er krevende. Det er da det er viktig for oss politikere å la ekspertene jobbe og legge rammevilkårene godt til rette. Regjeringen er i aller høyeste grad i gang.

Det kan også være interessant å tenke på at sensortechnologi med kvantesensor kan sense ting vi i dag ikke engang senser, og at sensorene som eldes, i seg selv vil kunne oppdateres og utvikles, og vi kan ha kvantesensorer som kvalitetssikrer andre sensorers sensing. Her kan egentlig snart bare fantasien sette grenser for hva teknologien kan gi oss av muligheter.

Samtidig er det også et bakteppe her. IKT-Norge meldte allerede i budsjettthøringen til utdanningskomiteen i 2023 om at kvanteteknologi kan bryte dagens kryptering. Derfor er det viktig at vi er på. Enkelte melder at kryptovaluta vil falle betydelig når kvanteteknologi utvikles, og at det vil bli en såkalt disruptiv innovasjon.

Interpellanten er veldig opptatt av Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, men jeg vil gjøre oppmerksom på at Kunnskapsdepartementet, som ansvarsdepartement for kvanteteknologi, naturligvis har vært på ballen i flere år allerede. I 2022 vedtok Stortinget langtidspanen for høyere utdanning og forskning, som nettopp tar inn over seg muliggjørende teknologier. Nytt av ny regjering er også at man er spesifikt knyttet til kvanteteknolo-

gi, eksempelvis kvantedatamaskiner, kommunikasjonsnettverk, sikkerhet og den digitale verden, med kvanteteknologi som en vesentlig del av teknologiutviklingen.

I grunnforskningen på fagområder som er nødvendige for utvikling av muliggjørende og industrielle teknologier, trekkes kunstig intelligens, kvanteteknologi og nevroteknologi spesifikt fram som satsingsområder. Dette har regjeringen naturligvis fulgt opp videre, bl.a. med forskning, utvikling og innovasjon. KI-milliarden til flere sentre tar opp i seg både KI-satsinger og kvanteteknologi. I tillegg har Forskningsrådet nå egne utlysninger som retter seg mot kvanteprosjekter, sammen med forsvarssatsinger, som også har blitt trukket fram i tidligere innlegg her. Ellers må jeg si at i statsbudsjettet for 2025 prioriterer regjeringen nettopp satsing på tre spesifikke kvantefelt, og her gjelder det bare å melde seg på i diskusjonen videre.

Sikkerhetspolitikken er i endring, og det er viktig at vi er aktive og tar mulighetsrommet. Det har blitt et nytt NATO-senter for kvanteteknologi i Danmark, og Norge har et annet NATO-senter for teknologi. Her er det viktig å samarbeide. Mulighetene er store, og strategi kan være lurt. Viktigst er uansett at Norge utnytter sine fortrinn og satser videre strategisk og bevisst.

Nikolai Astrup (H) [13:25:29]: Jeg er ganske fornøyd med denne interpellasjonsdebatten – i all beskjedenhet. Grunnen til det er egentlig flere ting.

Det ene er at vi diskuterer fremtidens teknologi i Stortinget. Det er viktig, og det må vi gjøre mer av fremover fordi kvanteteknologi kommer til å få stor betydning for samfunnsutviklingen, for norske bedrifter og virksomheter, for samfunnssikkerheten, for Forsvaret mv.

Det andre som gjør at jeg er ganske fornøyd, er at jeg etterlyste en nasjonal strategi, og jeg leser statsråden dit hen at han mener det naturlige neste skritt er å lage en nasjonal strategi for kvanteteknologi, når han har områdd seg og har fått identifisert styrker og svakheter og hvilke miljøer vi skal satse videre på alene og i samarbeid med andre. Det tenker jeg er helt strålende, for da har vi en forventning om at regjeringen faktisk begynner å jobbe med det i tiden fremover. Så skjønner vi alle at det ikke kommer til å komme i morgen, men at regjeringen nå signaliserer til Stortinget at det er et naturlig neste skritt, er veldig bra. Jeg tror det er helt nødvendig for å sette retning i arbeidet og sørge for at det vi gjør, ikke blir for fragmentert og for smått, at det er samordnet fra regjeringens side.

Jeg er selvsagt helt enig i at det er viktig at forsknings- og høyere utdanningsministeren er tungt involvert i dette, men en nasjonal strategi må selvsagt omfatte flere departementet. Det er naturlig at både digitaliserings- og

forvaltningsministeren, næringsministeren, forsvarsministeren, utenriksministeren og andre relevante statsråder er med på å utarbeide en slik strategi. Jeg stilte denne interpellasjonen i utgangspunktet til digitaliserings- og forvaltningsministeren fordi hun har det koordinerende ansvaret for digitaliseringsarbeidet på tvers av alle regjeringens områder. Men jeg antar at vi er enige om at dette er noe som må involvere store deler av regjeringen, rett og slett fordi det får konsekvenser for så mange samfunnsområder.

Når vi snakker om konsekvenser, er det viktig at vi ikke mister av syne mulighetene som denne teknologien kan gi oss. Vi har en tendens til å fokusere på utfordringer når vi snakker om ny teknologi, men like viktig er det at vi ser på mulighetene. På galleriet i dag sitter bl.a. Kongsberg Gruppen. Hvis de kan bruke kvantesensortechnologi, er det klart at det virkelig kan sette dem i stand til å komme med banebrytende nye produkter som kan ha betydning for dem, men også for samfunnet og sikkerheten – vår felles sikkerhet. Så dette er viktig.

Jeg takker for debatten og anser dette som en start og ikke en slutt på debatten om kvanteteknologi i Stortinget.

Statsråd Oddmund Hoel [13:28:47]: Eg vil òg takke for ein god debatt og for engasjementet. Det er litt igjen til kvanteteknologi er ein folkesport, men me som no praktiserer innanfor idretten, i alle fall i debatten, får halde koken og halde på interessa.

Det som både interpellanten og representanten Jønnes no har etterlyst gjennom sine innlegg, oppsummerer egentleg ganske godt det regjeringa gjekk i gang med alt i fjor – for så vidt tidlegare enn det, men som dei sette kraft bak i fjor. Eg trur det blir tenkt veldig likt i denne salen om kva som er viktig.

Det nordiske samarbeidet er ein nøkkel. Det er spesielt gledeleg å seie det no som den nordiske samarbeidsministeren sit i salen. På seinhausten var det møte både i Göteborg, i Oslo og i København. Eg såg forresten interpellanten på eitt av dei. Dette var møteplassar mellom politisk nivå, finansierar av forskning, både offentleg og privat, og næringslivsaktørar. Det er nettopp den koplinga – mellom dei nordiske landa og mellom både næringsliv, forskning og politikk – me har behov for å halde på og byggje vidare ut. Det er òg ein sentral tanke bak det danske initiativet til ei felles erklæring om kvanteteknologi.

Gjennom ei god satsing og god arbeidsdeling mellom dei nordiske landa kan me gjere Norden til eit kraftsentrum i Europa på kvanteteknologisk forskning. Det er òg veldig gledeleg å sjå at Wallenberg-stiftelsen er inne og støttar dette i Sverige. Novo Nordisk-fonda er tungt inne i finansieringa av kvanteforskning i Danmark. Dei

har no signalisert offentleg at ein også er interessert i å finansiere aktørar i andre nordiske land på dette feltet viss me greier å få etablert eit godt nordisk samarbeid, så her opnar det seg gode, nye moglegheiter.

Det er veldig mykje gledeleg som skjer. Eg kan avslutningsvis seie at det per no er Kunnskapsdepartementet ved forskings- og høgare utdanningsministeren som har ansvaret for dei pengane som skal bli sette i arbeid gjennom forskningssatsinga. Det er per no me som koordinerer det, men det skjer i tett samarbeid med digitaliserings- og forvaltningsministeren, med forsvarsministeren og med næringsministeren. Me har eit godt grunnlag, og eg gler meg til neste gong me skal stå her og diskutere kvanteteknologi.

Presidenten [13:31:40]: Sak nr. 5 er dermed avsluttet.

Sak nr. 6 [13:31:41]

Interpellasjon fra representanten Sveinung Stensland til utviklingsministeren:

«Norge har i flere tiår investert stort i global helse. I dag spiller Norge en mindre rolle gjennom reduserte bevilgninger til multilateralt samarbeid og global helse. Tallene viser at fra 2013 til 2023 økte helsebistanden med 9,7 pst., samtidig økte den totale bistanden med 32,2 pst. Helse utgjør altså en betydelig mindre andel av vår bistand. Ifølge Stoltenberg-utvalgets rapport fra november 2024 bør Norge ta en tydeligere lederrolle innen global helse, gjennom både økte investeringer og reform av internasjonale helseorganisasjoner.

Hva vil statsråden gjøre for å sikre at rapporten følges opp, slik at Norge igjen tar på seg ledertrøyen ved å prioritere global helse høyere som del av vår bistandspolitikk?»

Sveinung Stensland (H) [13:32:55]: Nylig sto det i et innlegg av Bill Gates, oversatt til norsk, i Aftenposten:

«En av de største bragdene i menneskehetens historie ble muliggjort av investeringer fra land som Norge.»

Dette er vår arv, men i dag står vi i fare for å kaste den på båten. Mens vår totale bistand har økt med 32,2 pst. fra 2013 til 2023, har helsebistanden økt med 9,7 pst. I 2023 brukte vi 1,1 pst. av BNI på bistand. Det er mer enn noe annet land i verden. Men hva hjelper det når vi samtidig svekker innsatsen der den har dokumentert størst effekt? Det blir litt som å bygge et fyrtårn og så skru av lyset. Bill Gates påpeker:

«Særlig har bistanden til Afrika stupt. Denne nedgangen kunne knapt kommet på et verre tidspunkt.»

Vel, han har jo rett i det. For første gang på en generasjon ser vi en økning i ekstrem fattigdom. Antallet barn som ikke blir vaksinert, har økt som følge av covid-epidemien. 59 land kommer ikke til å nå bærekraftsmålene for helse. Mødre- og nyføddødeligheten globalt har stagnert – og noen steder går de opp. Annethvert minutt dør en mor som følge av komplikasjoner som kunne vært unngått.

La meg minne om hva Norge faktisk har oppnådd. Våre bidrag til Gavi alene har sikret vaksiner til mer enn 110 millioner barn og reddet nesten 1,9 millioner liv. Det tilsvarer tre ganger Oslos befolkning. Dette er ikke teoretiske resultater, det er konkrete, målbare liv som er reddet, takket være norsk bistand.

Utviklingsministeren har lagt større vekt på både matsikkerhet og landbruksinvesteringer. Samtidig har andelen av bistandsbudsjettet som går til helse, sunket. Statsråden har flere ganger snakket om at landbruksinvesteringer er mer effektive. Da må jeg spørre: Er de mer effektive enn å redde 1,9 millioner liv? Er de mer effektive enn å halvere dødeligheten på grunn av aids, tuberkulose og malaria gjennom Det globale fondet? Det er ikke så godt dokumentert. Det siste er godt dokumentert, men ikke at landbruksinvesteringer er mer effektivt.

Utgangspunktet for min interpellasjon er Stoltenberg-utvalget. De har satt et ambisiøst mål om å halvere antallet for tidlige dødsfall globalt innen 2050. Bill Gates påstår at dette kan oppnås enda tidligere, men det skjer ikke hvis vi opprettholder dagens kurs, ikke når vi nedprioriterer det området hvor vi har oppnådd de beste resultatene.

Dette handler ikke bare om moral. Gates påpeker at globale helseinvesteringer handler om «mer enn å redde liv».

Og videre:

«Dette er investeringer som bidrar til å gjøre hele verden – også Norge – tryggere og mer velstående.»

Tenk på en ting: Gavi anslår at vaksiner i perioden 2000–2023 har gitt en samlet økonomisk gevinst på over 220 mrd. dollar. Ingen annen bistandsinvestering kan vise til maken.

Her er det jeg mener må gjøres: Vi bør øke helseandelen av bistandsbudsjettet. Vi bør ta en lederrolle i reformeringen av internasjonale helseorganisasjoner, slik Stoltenberg-utvalget anbefaler. Vi må opprettholde – og helst øke – vårt bidrag til GFF, Gavi og Det globale fondet. Vi må oppfordre andre rike land til å følge vårt eksempel. Som Gates påpeker, har mange giverland aldri vært i nærheten av å nå 0,7-prosentmålet.

Hvis vi ønsker å være forberedt på den neste pandemien, kan vi ikke vente til den allerede er et faktum. Vi må fortsette å investere i global helse. Bill Gates sa:

«Verden trenger at Norge fortsetter å være en global leder – ikke bare for å unngå det som kan gå tapt, men også for å realisere de store mulighetene som ligger foran oss.»

Når vi i Norge reduserer vår relative innsats innen global helse, bidrar vi i mindre grad til å redde liv. Vi svikter ikke bare vår egen stolte historie som humanitær stormakt, vi svikter millioner av mennesker som kunne fått et bedre liv gjennom dokumentert effektiv helsebistand.

Valget er vårt. Vi kan fortsette å lede an, eller vi kan trekke oss tilbake og late som om andre former for bistand gir samme resultat. Målet mitt er ikke nødvendigvis å øke bistandsbudsjettet. Målet mitt er å bruke bistandsbudsjettet slik at det gir best mulig effekt.

Da vil jeg gjerne utfordre statsråden: Hva vil hun gjøre for å følge opp Stoltenberg-rapporten, slik at Norge igjen tar på seg ledertrøya ved å prioritere global helse høyere som del av vår bistandspolitikk?

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinning
[13:37:41]: Jeg vil berømme interpellanten for at han tar opp et tema som ettertrykkelig viste sin relevans gjennom covid-19-pandemien. Det er helt riktig, som representanten påpeker, at Norge har investert massivt i global helse i en årrekke. Det norske engasjementet for global helse er videreført. Det er videreutviklet av flere norske regjeringer, og det har gitt oss en styrke og en tilitt internasjonalt.

Den norske innsatsen er fremdeles betydelig, både finansielt og gjennom våre bidrag til internasjonal politikkutvikling på feltet. Jeg er derfor helt uenig i representantens premiss om at Norge i dag spiller en mindre rolle enn før. Våre økonomiske bidrag til global helse er fortsatt veldig store. Årlig bevilger denne sal mellom 3 og 4 mrd. kr over bistandsbudsjettet til global helse. At det nå utgjør en mindre del, relativt sett, av bistandsbudsjettet, ligger først og fremst i det faktum at bistandsbudsjettet siden 2022 har hatt en stor økning, særlig på grunn av Russlands angrepskrig mot Ukraina. Dessuten hadde bevilgningene til global helse en ekstraordinær økning under covid-19-pandemien. Det skulle bare mangle, men justert for dette har støtten til global helse holdt seg forholdsvis stabil over tid.

Akkurat slik forrige regjering gjorde omdisponeringer på grunn av covid, har dagens regjering også gjort sine prioriteringer, bl.a. på matsikkerhet. Men la meg få tilføye: Matsikkerhet og ernæring handler i høyeste grad om helse, selv om det ligger på en annen budsjettlinje.

Representanten refererte til Bill Gates, og jeg vil også referere til Bill Gates og Gates Foundations rapport fra i fjor, som fastslår at feilernæring er den største helsekrisen blant barn i verden – den største helsekrisen. Apropos matsikkerhet kan jeg bare fastslå at Høyre kuttet 840 mill. kr til matsikkerhet i Afrika i sitt alternative budsjett. De kuttet 855 mill. kr til bistand til Afrika, som inkluderer støtte til helse, og de la ikke inn økt støtte til global helse i sitt alternative budsjett, slik representanten selv oppfordrer til at regjeringen bør gjøre. Så de som er opptatt av global helse, bør ikke belage seg på Høyres støtte.

Så er det viktig å understreke at dette området handler om veldig mye mer enn finansielle bidrag. Vel så viktig er den faglige og den politiske innsatsen i arbeidet med å utvikle systemer, institusjoner og rammeverk, og Norge har vært instrumentell i mye av politikikutviklingen på dette feltet de siste tiårene. Vi var med på å etablere Gavi, vi var med på å etablere vaksinekoalisjonen CEPI, vi støtter opp om WHO, Verdens helseorganisasjon, og så sent som i november i fjor ga vi et ekstraordinært frivillig bidrag på ytterligere én milliard til Verdens helseorganisasjon. Vi har vært særs aktive i forhandlingene om en ny pandemitraktat – bare for å nevne noe.

Så har jeg lyst til å benytte anledningen til å nevne et annet, mindre kjent eksempel. Siden 1996 har Norge støttet utviklingen av et åpent helseinformasjonssystem med utgangspunkt i Universitetet i Oslo. Dette er verdens største helseinformasjonssystem. Det brukes nå av helsemyndigheter og andre i mer enn 80 land, hvorav de aller fleste er lavinntekts- og mellominntektsland. Et godt eksempel på hvordan dette systemet blir brukt, er Sri Lanka under pandemien, hvor man raskt kunne utvikle en app for smittesporing og vaksinerings som reddet liv. Helsebistand redder liv. Derfor er det et viktig område for regjeringen.

Norge er fortsatt ledende innen global helse, men vi må jobbe annerledes enn da Gavi og CEPI ble opprettet. Vi må ha fokus på å bygge robuste helsesystemer i landenes helseapparat på bakken. Dette ble bl.a. slått fast i Lusaka-agendaen, der Norge og Kenya sammen ledet arbeidet, og som nettopp handler om å sette utviklingslandenes egne prioriteringer i fokus.

Arbeidet for global helse er en viktig prioritering for regjeringen, og jeg kan forsikre om at Norge fremdeles er et fyrtårn – med lyset på.

Sveinung Stensland (H) [13:42:54]: Da går vi allerede inn for landing. Det viser at engasjementet rundt det som er en av de største postene på statsbudsjettet, nemlig bistandsbudsjettet, ikke er så veldig stort i denne forsamlingen. Men nok om det.

Jeg viste mye til Bill Gates i mitt innlegg, nettopp fordi det var et godt innlegg han skrev, og som jeg så etter at jeg hadde planlagt denne interpellasjonen – men det var Stoltenberg-utvalget som avstedkom min interpellasjon.

Hvis vi ser på anbefalingene derfra, er det fire hovedanbefalinger. Jeg skal ikke lese opp alt, men det handler om å fornye Norges lederskap. «Fornye» innebærer at det er noe som må gjøres bedre, for vi har ikke lederskapet lenger. Dette gjennomsyrrer rapporten. Det står også at vi må investere mer i global helse, og vi må redusere helseulikhet ved å gå inn i internasjonale helsesystemer og også bruke vår kompetanse og vår makt til å investere i tiltak for global helse.

Jeg opplever ikke at statsråden svarer ut utfordringene fra Stoltenberg-rapporten. Jeg ser at statsråden er opptatt av dette, men ser vi på tallene, er det helt tydelig at denne regjeringen vurderer det som viktigere å satse mer på matsikkerhet enn vår regjering gjorde. Det er helt åpenbart, tallenes tale er klar på det. Jeg mener at global helse er viktigere. Dette er jo en diskusjon vi har internt i Høyre, og jeg forbeholder meg retten til å mene ting helt uavhengig av det faktum at jeg er medlem i Høyre. Jeg mener faktisk at også Høyre burde satse mer på global helse, noe jeg har hatt innlegg om på vårt landsmøte.

I dag kan vi i Altinget lese et interessant innlegg fra Nigerias helseminister, Pate. Der står det: «Norsk lederskap kan redde liv». Resultatene av det Norge har gjort, viser hva ekte lederskap kan oppnå. Men den samme helseministeren spør også om vi fortsatt vil lede an. Det er jo litt det samme som jeg er inne på. Det er det vi må stille spørsmål om: Vil vi fortsatt lede an?

Og så skal jeg gi litt trøst på veien til regjeringen: Det er litt urettferdig at disse tallene måles i dollar. Jeg vet ikke om det er regjeringens feil, men den norske kronen har jo svekket seg litt, så våre bidrag blir relativt svakere så lenge dette oppgis i dollar. Såpass skal regjeringen få.

Jeg vil til slutt takke for en kort, men hyggelig debatt.

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [13:45:49]: La meg starte med å si at vi kan dele begeistringen over at norsk og internasjonal helseinnsats nytter. Vi har oppnådd svært gode resultater med norsk bistand de siste 20 årene, gjennom skiftende regjeringer, når det gjelder barnedødelighet, mødre helse, hiv, malaria og andre smittsomme sykdommer, bare for å nevne noe. Vi må likevel rette blikket framover. Derfor er jeg glad for at representanten Stensland tar opp rapporten fra det såkalte Stoltenberg-utvalget.

Utvalget bekrefter at Norge har spilt en viktig og stor rolle i det globale helsearbeidet, og så fremmer de noen forslag som absolutt er godt i samsvar med regjer-

ingens egen politikk og prioriteringer på området. Blant annet tar rapporten opp behovet for reform av de globale helseinitiativene. Dette er jeg veldig opptatt av. Det er behov for nå å rette fokus mot å bygge beredskap og robusthet i de nasjonale helsesystemene. Det har vært ignorert for lenge. Derfor har Norge vært en pådriver i den såkalte Lusaka-agendaen, sammen med Kenya, som handler om at vi må styrke samarbeidet mellom disse globale initiativene som vi har vært inne på, som CEPI og Gavi, sånn at de samarbeider bedre, og ikke minst at vi må understøtte landenes egne initiativer på feltet.

Rapporten til Stoltenberg peker også på behovet for å styrke primærhelsetjenesten, og her er vi også helt på linje. Derfor gjennomfører regjeringen en bevisst dreining av helsebistanden i retning styrking av nasjonale helsesystemer, universell helsetilgang og en bedre primærhelsetjeneste.

Så har jeg lyst til å nevne at jeg er veldig stolt av at Norge sto sentralt i å etablere Afrikas aller første mRNA-hub, slik at det i framtiden skal kunne produseres vaksiner på det afrikanske kontinentet. Vi husker at det var en grunnleggende svakhet under covid, og vi må altså bygge landenes egen selvforsyning av vaksiner og medisiner.

Utvalget til Stoltenberg viser også til problemet med antimikrobiell resistens, og i fjor la jeg, sammen med fem regjeringskollegaer, bl.a. helseministeren, fram en tverrdepartemental AMR-strategi. Den er et veikart for det videre arbeidet med dette svært alvorlige problemet, som bare kan løses gjennom samarbeid på tvers av land og på tvers av organisasjoner.

Dette er den typen utfordringer som vi jobber med, og det er her Norges initiativ for global helse er en nøkkelkomponent for å finne løsninger.

Åsmund Aukrust (A) [13:49:09]: Takk til representanten Sveinung Stensland, som har tatt opp et veldig viktig spørsmål. Jeg er helt enig med ham: Det burde vært mer debatt om dette temaet, både i dag og generelt. Jeg ønsker at det skal være mer debatt om alle typer utviklingspolitiske spørsmål. Vi bruker, som interpellanten helt riktig sa, mye av skattebetalernes penger på dette, og feltet fortjener en større debatt enn det får. Så jeg ønsker alle initiativ til å diskutere dette velkommen, både i denne salen og i offentligheten for øvrig.

Jeg er helt enig i at Stoltenberg-utvalget kommer med veldig mange gode forslag, og at det er en veldig god rapport, som alle politiske partier bør bruke tid på å både lese og sette seg inn i, og diskutere hvilke av de forslagene rapporten kommer med, som bør følges opp politisk. Fra Arbeiderpartiets side skal vi ha et møte med Camilla Stoltenberg og andre i utvalget i løpet av et par uker. Jeg tror at de fleste andre partier kommer til å gjøre det også.

Når det er sagt: Jeg er uenig i virkelighetsbeskrivelsen representanten Stensland kommer med av både norsk utviklingspolitikk generelt og hvordan den brukes, og ikke minst av hvordan helsebistanden brukes. Norge er fortsatt i front internasjonalt. Vi er dessverre litt alene i front, vil jeg si. Utfordringen er at det er få andre land som er med Norge i dette viktige arbeidet med å sette global helse på dagsordenen. I utenriks- og forsvarskomiteen har vi nesten ukentlig møter med aktører fra andre land, og i nesten alle møter får vi anerkjennelse og stor takk for den veldig viktige jobben Norge gjør for internasjonal helse. Jeg er helt sikker på at det også er den tilbakemeldingen utviklingsministeren får på alle hennes reiser rundt omkring i verden.

Gavi er en fantastisk historie. Den er et resultat av arbeidet til Jens Stoltenberg, broren til Camilla Stoltenberg, og hans første regjering. Det kom med i regjeringsplattformen da han ble statsminister i 2000. Så skjøt det virkelig fart under den rød-grønne regjeringen og de åtte årene Jens Stoltenberg var statsminister, da dette ble gjort til en hovedprioritet for Norge. Jeg er glad for at regjeringen som kom etter hans, og dagens regjering, har videreført dette arbeidet, med støtte til både Gavi, Det globale fondet og WHO og med helsebistand på en rekke andre områder.

Jeg synes kritikken fra Høyre blir litt hul, all den tid de i sitt alternative budsjettforslag, som ministeren sa, ikke la på en eneste krone. Men jeg synes det er bra, som Sveinung Stensland sa, at han, internt i Høyre, foreslår å bruke mer penger på helsebistand. Jeg håper at han får mer gjennomslag for det i Høyres alternative budsjetter i framtiden, for i deres budsjett for i år var det store kutt i bistanden, noe som også har gått ut over helsefeltet. Men det som virkelig ville føre til store kutt, er de enorme kuttene Fremskrittspartiet foreslår. Når vi hører Sylvi Listhaug, som nå for tiden er de borgerlige partienes statsministerkandidat, på radioen, er visst det å bruke norske bistandspenger redningen for alt vi skal få til her hjemme i Norge. Det ville blitt kutt på milliarder av kroner dersom det som meningsmålingene som publiseres nå for tiden, viser, hadde blitt valgresultatet om et halvt år.

I debatten om utviklingspolitikk og hvordan vi skal bruke helsepolitikken, er penger veldig viktig – helt avgjørende. Derfor er jeg veldig glad for og stolt over at Norge bruker milliarder av kroner på det, men penger er ikke det eneste som er viktig. Politikk er vel så viktig. La meg peke på noen områder hvor jeg mener at Norge også går i front.

Det ene er helse i krig og konflikt. Akkurat nå er det kanskje verst på Gazastripen. Tenk på de tusenvis av fødende kvinner i Gaza nå og hva slags forhold de lever under, både under fødsel og i de første ukene av sine ny-

fødtes liv. Der har Norge virkelig tatt opp kampen for helsetilbudet. Vi har blitt kritisert av Høyre for å engasjere oss for mye i Midtøsten og helsetilbudet til den palestinske befolkningen på Gazastripen.

Det andre spørsmålet der vi har valgt en annen kurs enn den forrige regjeringen, handler om vaksiner. Noe av det første Anne Beathe Kristiansen Tvinnereim gjorde etter at hun ble utviklingsminister, sammen med daværende utenriksminister Anniken Huitfeldt, var å varsle at Norges posisjon var at vi ville gi unntak for covid-vaksinenes patenter, slik at det skulle bli flere vaksiner til verdens fattigste. Det var ikke en politikk det var mulig å få gjennomslag for under den forrige regjeringen, men det ble det under denne.

Et tredje område er at vi skal jobbe for at andre land gir mer penger. Vi ser dessverre hva som skjer når høyrepartiene styrer, ikke minst i Sverige, vårt naboland, hvor det har vært enorme kutt innenfor bistanden med det svenske konservative partiet, Moderaterna, og Kristdemokraterna i regjering.

Til slutt: Jeg tror dette er noe vi kommer til å bruke mye tid på å diskutere, spesielt etter at den nye presidenten og hans administrasjon innsettes. De har varslet at de vil melde seg ut av Verdens helseorganisasjon. Så når det gjelder global helse, kommer kampen for Verdens helseorganisasjon til å være en hovedjobb for denne regjeringen. Jeg håper at vi her kan jobbe sammen på tvers av partiene.

Sveinung Stensland (H) [13:54:25]: Jeg hører at representanten Aukrust bruker ordet «hul». Kritikken blir veldig hul hvis en ikke får lov til å ta til orde for det en tror på fordi Høyre har sagt noe annet tidligere. Det er faktisk et poeng med min interpellasjon at denne regjeringens største satsing – til forskjell fra vår – er på matbistand. Det er godt dokumentert at helsebistand virker mye bedre. Jeg sa i mitt første innlegg at det ikke er noe mål for meg at bistandsbudsjettene skal øke, men at de brukes mest mulig effektivt.

Til påstanden om at en ikke kjenner seg igjen i min virkelighetsbeskrivelse: Dette er ikke min virkelighetsbeskrivelse; dette er virkelighetsbeskrivelsen jeg hører når jeg snakker med aktører der ute. I forbindelse med denne interpellasjonen har jeg hatt kontakt med både Gavi, Unitaidd og Det globale fondet for å få tall og føle litt på stemningen, og stemningen der ute er nemlig at Norge ikke lenger har den samme offensive lederrollen.

Jeg vil igjen takke, og jeg vil beklage at jeg overså at representanten Aukrust hadde tegnet seg til innlegg. Da er det jo tre partier på Stortinget som engasjerer seg i dette, som er en av de største budsjettpostene.

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinnereim [13:55:35]: Jeg tror at vi i tiden framover vil se et økende

engasjement også for dette feltet, ikke minst i lys av det representanten Aukrust nevnte, nemlig at den påtroppende amerikanske presidenten allerede har annonsert at USA vil trekke seg ut av WHO-samarbeidet. Vi vet at USA for tiden står for omtrent 20 pst. av finansieringen av deres budsjetter, så dette vil bli et krevende felt i framtiden.

Representanten Stensland gjentar påstanden om at effektiviteten av investeringer i matproduksjon er lite dokumentert. Det stemmer ikke. Verdensbanken og FNs internasjonale fond for landbruksutvikling opererer med en multiplikatoreffekt på mellom 7 og 11 pst. når det gjelder denne typen investeringer, men jeg skal la det ligge. Poenget er at ernæring er essensielt også for god helse, og det håper jeg at representanten Stensland kan være enig med meg i.

Jeg vil benytte mitt avslutningsinnlegg til å løfte et felt som ikke var nevnt i Stoltenberg-utvalgets rapport, men som jeg synes vi i fellesskap skal være stolt over. Det er samarbeidet som Norge hadde under covid-19-pandemien med Sør-Afrika i forbindelse med det såkalte ACT-Accelerator-initiativet. Det hadde som formål å øke lands tilgang på vaksiner, testutstyr og medisiner og sørget for to milliarder vaksinedoser og over 200 millioner tester. Dette samarbeidet ble videreført.

Jeg tror vi kan være enige om at den aller beste bistanden er investeringer i problemer som vi kanskje aldri leser om i avisene, nemlig kriser og katastrofer som ble forebygget. Faktum er at dette samarbeidet førte til at responsen på utbruddene av mpox, også kjent som M-kopper, og Marburg-viruset i Afrika det siste året i all hovedsak forebygget utbruddene. Vi unngikk et massivt epidemisk utbrudd nettopp fordi denne bistanden hadde vært effektiv.

Avslutningsvis: Bevilgningene til global helse var ekstraordinært høye under pandemien. Det skulle bare mangle. Men nye behov, som dem i Ukraina, påvirker bistandsbudsjettet. Til tross for dette vil jeg forsikre om at regjeringen prioriterer arbeidet med global helse. Norge har fortsatt ledertrøya på. Arbeidet pågår for fullt ute i verden.

Presidenten [13:58:31]: Debatten i sak nr. 6 er dermed avsluttet.

Det ringes inn til votering.

Votering

Presidenten [14:03:05]: Stortinget går da til votering i sakene nr. 1–3 samt sak nr. 8 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 9. januar 2025

Innstilling fra Stortingets presidentskap om Endringer i karantenelova (informasjonsplikt, godtgje-

ring og reaksjonar m.m.) (Innst. 106 L (2024–2025), jf. Prop. 95 L (2023–2024))

Presidenten: Under debatten har femte visepresident Ingrid Fiskaa satt fram et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Karantene-loven § 8 første ledd skal lyde:

En politiker som er ilagt karantene etter § 6, mottar en godtgjørelse i karantenetiden som tilsvarende 80 prosent av den lønn vedkommende hadde ved fratreden som politiker, med tillegg av feriepenger.»

Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 86 mot 15 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.41)

Presidentskapet hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

I o v

om endringer i karantene-loven (informasjonsplikt, godtgjørelse og reaksjoner m.m.)

I

I lov 19. juni 2015 nr. 70 om informasjonsplikt, karantene og saksforbud for politikere, embetsmenn og statsansatte gjøres følgende endringer:

I følgende bestemmelser skal ordet «tilsettingsmyndigheten» endres til «ansettelsesmyndigheten»:

§ 13 første ledd, § 13 andre ledd første punktum, § 14 andre ledd, § 14 fjerde ledd, § 15 første ledd, § 17 første ledd første punktum, § 17 første ledd tredje punktum, § 18 første ledd første punktum, § 18 andre ledd første punktum, § 18 tredje ledd andre punktum, § 19 første ledd første punktum, § 20 første ledd, § 20 fjerde ledd.

I følgende bestemmelser skal ordet «tilsettingen» endres til «ansettelsen»:

§ 14 første ledd første punktum og § 14 fjerde ledd.

Ny § 1 a skal lyde:

§ 1 a *Lovens formål*

Loven skal bidra til å fremme den alminnelige tilliten til forvaltningen og det politiske systemet ved overgang som omfattes av loven, ved å:

- motvirke at noen får særlige konkurransefordeler
- beskytte intern informasjon i statsforvaltningen
- beskytte andre virksomheters forretningsinformasjon som statsforvaltningen har fått tilgang til

- medvirke til å opprettholde skillet mellom politisk ledelse og embetsverk.

§ 2 tredje ledd skal lyde:

Med saksforbud menes et tidsbegrenset forbud mot å involvere seg i bestemte saker eller saksområder. *Dette omfatter blant annet å drive påvirkningsarbeid, gi råd til eller opptre på vegne av andre og delta i saksbehandling, møter eller forhandlinger.*

§ 5 skal lyde:

§ 5 *Informasjonsplikt*

Politikere skal gi Karantenenemnda de opplysninger nemnda trenger for å fatte vedtak etter loven. Opplysningene skal gis i rett tid og være fullstendige, slik at tilliten til forvaltningen og det politiske systemet ivaretas.

Politikere skal gi opplysninger til Karantenenemnda når de innen 18 måneder etter fratreden som politiker går over til stilling eller verv utenfor statsforvaltningen eller etablerer næringsvirksomhet. Informasjonsplikten omfatter også opplysninger om tidligere embete eller stilling og den nye stillingen, vervet eller virksomheten.

Plikten etter andre ledd gjelder tilsvarende dersom det i samme tidsrom skjer

- endringer i hvilke sektorer eller bransjer politikerens skal arbeide med
- endringer i politikerens kontakt med myndighetene
- endringer i politikerens organisatoriske plassering i en stilling, et verv eller en næringsvirksomhet.

Opplysninger etter andre og tredje ledd skal gis senest tre uker før overgangen eller før endringen trer i kraft.

Departementet kan gi forskrift om informasjonsplikten etter første til fjerde ledd.

§ 7 andre ledd skal lyde:

Dersom det foreligger særlig tungtveiende grunner, kan det ilegges saksforbud i inntil 18 måneder etter fratreden.

§ 8 andre ledd skal lyde:

Godtgjørelse gis ikke for ilagt karantene ved overgang til næringsvirksomhet en politiker har opprettet etter å ha tiltrådt det politiske embetet eller den politiske stillingen, eller ved overgang til egen næringsvirksomhet som ikke tidligere har hatt reell drift. Tilsvarende gjelder for ilagt karantene ved overgang til stilling, verv eller næringsvirksomhet som utgjør en bistilling eller et bierverv.

Nåværende § 8 andre og tredje ledd blir tredje og nytt fjerde ledd.

§ 9 første ledd skal lyde:

Karantenenemnda har frist på to uker til å treffe vedtak om å ilegge karantene og saksforbud, regnet fra det tidspunkt vedkommende politiker har oppfylt sin informasjonsplikt etter § 5. Politikeren kan ikke tiltre stilling eller verv eller etablere næringsvirksomhet før Karantenenemnda har truffet endelig vedtak i saken. *Det kan heller ikke iverksettes endringer som nevnt i § 5 tredje ledd før Karantenenemnda har truffet endelig vedtak.*

§ 20 første ledd skal lyde:

Ved forsettlig eller uaktsom overtredelse av informasjonsplikten etter §§ 5 og 15, bestemmelsene i §§ 10 og 11 eller vedtak truffet etter §§ 6, 7, 13 eller 14, kan Karantenenemnda eller ansettelsesmyndigheten gi pålegg om å betale overtredelsesgebyr til statskassen.

20 femte ledd skal lyde:

Adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr foreldes fem år etter at overtredelsen er opphørt. Foreldelsesfristen avbrytes ved at Karantenenemnda eller ansettelsesmyndigheten gir forhåndsvarsel om eller treffer vedtak om overtredelsesgebyr.

Nåværende § 20 femte ledd blir nytt sjette ledd.

§ 21 i kapittel 5 skal lyde:

§ 21 *Opphør og tilbakekreving av godtgjørelse*

Ved overtredelse av vedtak om karantene kan Karantenenemnda eller ansettelsesmyndigheten vedta at tilkjent godtgjørelse skal opphøre og kreves tilbakebetalt helt eller delvis. Opphør og tilbakekreving kan bare skje dersom dette ikke vil være urimelig.

Endelig vedtak om tilbakekreving av godtgjørelse er tvangsgrunnlag for utlegg. Godtgjørelse som er krevd tilbakebetalt, tilfaller den virksomheten som utbetalte godtgjørelsen.

Nåværende § 21 blir ny § 22 i kapittel 6.

II

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer.

V o t e r i n g :

Presidentskapets innstilling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 2, debattert 9. januar 2025

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Haltbrekken og Ola Elvestuen om økonomisk støtte i forbindelse med søknader om vindkraftutbygging (Innst. 73 S (2024–2025), jf. Dokument 8:4 S (2024–2025))

Presidenten: Under debatten har Ola Elvestuen satt fram et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendring som sikrer at det gis nødvendig økonomisk bistand til behandlingen av søknader om kraftutbyggingsprosjekter, som vindkraft, på linje med det som gis til berørte parter i forbindelse med søknader om vannkraftutbygging etter vassdragsreguleringsloven.»

Det voteres alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:4 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Haltbrekken og Ola Elvestuen om økonomisk støtte i forbindelse med søknader om vindkraftutbygging – vedtas ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble innstillingen vedtatt med 81 mot 20 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.03)

Votering i sak nr. 3, debattert 9. januar 2025

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Sveinung Stensland, Anna Molberg, Sandra Bruflot og Turid Kristensen om landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd (Innst. 97 S (2024–2025), jf. Dokument 8:163 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten har Sveinung Stensland satt fram et forslag på vegne av Høyre og Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:163 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Sveinung Stensland, Anna Molberg, Sandra Bruflot og Turid Kristensen om landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd – vedtas ikke.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet ble innstillingen vedtatt med 66 mot 34 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.58)

Sak nr. 8 [14:06:07]

Referat

1. (117) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Jørgensen, Mimir Kristjánsson og Sofie Marhaug om å få fart på energieffektiviseringen (Dokument 8:39 S (2024–2025))
2. (118) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Morten Wold, Himanshu Gulati, Silje Hjemdal, Terje Halleland, Sylvi Listhaug, Bård Hoksrud, Hans Andreas Limi og Marius Arion Nilsen om mer vannkraft – grunnsteinen i Norges energiforsyning (Dokument 8:40 S (2024–2025))
Enst.: Nr. 1 og 2 sendes energi- og miljøkomiteen.
3. (119) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Silje Hjemdal, Hans Andreas Limi og Roy Stefensen om å splitte opp og selge NRK (Dokument 8:42 S (2024–2025))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen.
4. (120) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Per-Willy Amundsen, Sylvi Listhaug, Dagfinn Henrik Olsen, Tor André Johnsen og Himanshu Gulati om at Norge skal vurdere å tre inn i Storbritannias migrasjonsavtale med Rwanda (Dokument 8:41 S (2024–2025))
Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.

Presidenten [14:06:32]: Stortinget går tilbake til behandlingen av dagens kart.

Sak nr. 7 [14:06:39]

Interpellasjon fra representanten Sveinung Stensland til helse- og omsorgsministeren:

«Legemiddelmangel er et vedvarende problem i store deler av verden. Sverige har styrket beredskapen gjennom selskapet APL, som driver bestillingsproduksjon, bygger legemiddellagre og skal opprettholde produksjon i en eventuell krise. Norge har arbeidet med en lignende modell gjennom lager av virkestoff og det er også tatt andre initiativ. Det er større rom for samarbeid mellom offentlige instanser og privat sektor for å bygge kompetanse og sikre tilgang til kritiske legemidler. Norge kan også koble seg på ulike initiativ i våre naboland.

Hva gjør statsråden for å gjøre oss bedre rustet og mer selvhjulpne i en mer usikker verden og for å utvikle systemer som skal styrke vår legemiddelberedskap og slik sørge for at vi står bedre rustet ved en ny helsekrise eller pandemi?»

Sveinung Stensland (H) [14:07:55]: Dere som sitter igjen etter voteringen, må ikke gå, for dette er veldig viktig.

Norsk legemiddelberedskap har de siste tiårene vært i stor endring. Ikke bare opplever vi krig og kriser, men svært mye av produksjonen av legemidler er flyttet fra vår del av verden og østover. Over tid har vi opplevd utfordringer med stabil tilgang av livsviktige medisiner. Stadig flere nordmenn er avhengig av nettopp kontinuerlig legemiddelbehandling for å overleve.

Jeg hadde en interpellasjon om dette som fersk stortingsrepresentant for elleve år siden. Da var det mange som lurte på hva jeg snakket om, for dette var ikke et så stort tema, men det har blitt mer og mer aktuelt. Slik sett hjalp ikke interpellasjonen i særlig grad, men det ble satt i gang mye bra etter det. Jeg er kjent med at dagens regjering også er opptatt av denne problemstillingen.

For noen år siden fikk vi på plass en mye bedre oversikt. Vi har diverse ferdigvarer på lager gjennom samarbeid med grossistene. Vi har også gjort tiltak rundt lager av API, «active pharmaceutical ingredients» – virkestoffer – men overordnet er ikke leveringssituasjonen mye bedre nå enn for elleve år siden.

Som et lite land på toppen av verden er vi sårbare. Selv om Norge står utenfor EU, er vi helt avhengig av europeisk samarbeid for å sikre legemiddelforsyningen. Samtidig ser vi en urovekkende trend: Produksjonen flyttes ut av landet og ut av kontinentet, kompetansen blir svekket, og antallet industriarbeidsplasser innen farmasien går betydelig ned.

Tre grep kan være avgjørende:

- sikre norsk produksjonskompetanse og støtte små, fleksible produsenter

- tilpasse merkingskrav for å øke volumet i det norske markedet – er det nødvendig med særnorske pakninger?
- etablere enda tydeligere ansvarlinjer for legemiddelberedskap

Medisinforsyning er nesten like viktig som matsikkerhet. Vi trenger en koordinert innsats der leverings-sikkerhet og beredskap prioriteres høyere enn lavere priser. Kanskje vi skal finne frem legemiddelmeldingen, Meld. St. 28 for 2014–2015, og se til at alle de fire legemiddelpolitiske målene blir prioritert like høyt, slik Stortinget vedtok enstemmig i 2015. Tiden er inne for en ny giv i norsk legemiddelpolitikk.

Vi har flere miljøer i Norge som kan gjøre mer om de får litt drahjelp. Jeg kan f.eks. nevne Norsk medisinsk syklotronsenter. De fører videre en stolt norsk tradisjon innen radiofarmasi. Norge har gjennom dem en god mulighet til å sikre kreftpasienter i hele Europa livsviktig behandling. Med radioaktive isotoper kan vi stille presise diagnoser og gi presis behandling til den enkelte kreftpasienten. Alle vet at forekomsten av kreft øker. Dette er et fagfelt i rivende utvikling, og etterspørselen etter isotoper øker med det. Samtidig er det liten kapasitet i verden og spesielt i Europa. Per i dag er det Kina og Russland som er de ledende leverandørene av isotoper, noe som har sine sikkerhetspolitiske nedsider og gir risiko for forsyningsproblemer.

Legemiddelmangel er ikke lenger unntaket, men regelen i Norge. I fjor måtte Direktoratet for medisinske produkter, DMP, håndtere over 1 400 varsler om forsyningsproblemer. Det positive er at de fleste situasjoner blir løst før de rammer pasientene. Bare i 9 pst. av tilfellene måtte leger vurdere alternativ behandling. I dette arbeidet legger også apotekene ned et betydelig arbeid. Jeg har drevet et apotek og vet hvor mye styr det er når det går tomt for viktige preparater. Det er et betydelig merarbeid. Det er farmasøyer som ringer til leger, og leger har, som alle vet, mer enn nok å gjøre. Det blir mye «hassle» for alle.

DMP overvåker forsyningskjedene. De godkjenner løsninger med utenlandske pakninger, og de sørger for at både helsepersonell og pasienter kan få informasjon når mangelsituasjoner oppstår, men vi kan ikke løse dette i Norge alene. Vi deltar aktivt i det europeiske samarbeidet for å styrke legemiddelberedskapen. DMP jobber kontinuerlig for å få flere aktører inn på det norske markedet for kritisk viktige medisiner.

Jeg nevner i min interpellasjon APL, som er en svensk modell. Svenskene har en noe mer utviklet legemiddelindustri og mye mer forskning på feltet. Gjennom det knytter de sammen akademien, produksjon og forskningsmiljøer utover det, for å bygge beredskap. Jeg er ikke på jakt etter at vi skal lage og etablere et nytt stat-

lig selskap, men det kunne kanskje vært en idé at vi lærte av dem og kanskje også kunne kople oss på et liknende arbeid.

Jeg lurer på hva statsråden gjør for å gjøre oss bedre rustet, for å utvikle systemer som styrker vår legemiddelberedskap, og slik sørge for at vi har bedre motstandskraft i en ny helsekrise eller pandemi.

Statsråd Jan Christian Vestre [14:12:46]: Takk til interpellanten for å reise et særdeles viktig tema som det er bra at vi diskuterer. Vi har et sterkt felles engasjement for å ivareta vår trygghet og beredskap. Vår regjering la fram den første stortingsmeldingen om helseberedskap høsten 2023. Der er forsynings-sikkerhet og tilgang til nettopp legemidler identifisert som ett av seks risikoområder. Stortingsmeldingen viser hvordan vi jobber helhetlig for å ivareta tilgangen til legemidler for hele Norges befolkning.

Legemiddelmarkedet er som kjent globalt med betydelige avhengigheter i både verdi- og forsyningskjedene. Tilgangen til legemidler er derfor helt avhengig av en balanse mellom nasjonale og internasjonale tiltak. Det er ingen land i verden som klarer dette alene. Regelverk for legemidler er totalharmonisert innenfor EØS-området. Det skal Norge være glad for. Gitt kompleksiteten i dette markedet er internasjonalt samarbeid helt avgjørende. Vår desidert viktigste partner er EU.

Legemiddelsektoren er av stor strategisk viktighet, også geostrategisk viktighet. Økt europeisk konkurransekraft innenfor legemiddelfeltet er et hovedfokus for den nye Europakommisjonen. Det gir oss en felles motstandsdyktighet, og det er viktig at dette kommer Norge til gode. Som kjent kan ingen land produsere alle legemidler vi har behov for, verken i hverdagen eller i en helsekrise. Derfor har regjeringen besluttet og jobber aktivt for at Norge skal delta i EUs styrkede helseberedskapssamarbeid på så like vilkår som mulig som EUs medlemsland.

Initiativ for nordisk samarbeid om produksjon og lagring er gjort gjennom Nordisk råd og nordiske nærings- og helsemyndigheter. Norge har deltatt og deltar fullt ut i dette. Studiene og prosjektene gjennomført på nordisk nivå viser likevel at selv Norden er for lite for økt legemiddelproduksjon alene. Det hører med til historien at både Danmark og Sverige har betydelige store internasjonale aktører, men selv der er man altså avhengig av samarbeid med mange andre land. Jeg mener derfor at nordisk samarbeid må ivaretas ved at Norden bidrar inn i det europeiske samarbeidet med en felles stemme. Vi utreder nå muligheten for økt bruk av felles nordiske innkjøp og godkjenningsordninger av legemidler.

Vi har betydelige legemiddelberedskapslagre som er bygget opp og videreutviklet etter pandemien. Disse

er viktige for å understøtte forsyningssikkerheten, særlig i den innledende delen av en eventuell helsekrise. Direktoratet for medisinske produkter har fått et utvidet ansvar for forsyningssikkerhet og beredskap. Det innebærer et overordnet helhetlig ansvar for å overvåke verdikjedene, forvalte legemiddelberedskapslagene, og vurdere bruk av juridiske og økonomiske virkemidler. Direktoratet leder også utvalget for forsyningssikkerhet for medisinske produkter og har etablert en offentlig-privat samarbeidsgruppe.

I august 2023 la daværende helseminister og daværende næringsminister fram Norges første veikart for helsenæringen. Det er et veikart som ble laget sammen med norsk helsenæring, og jeg er veldig glad for at det også ble tatt godt imot av norsk helsenæring. Gjennom veikartet er det etablert en arena for strategisk dialog og samarbeid med næringen. Nærings- og fiskeridepartementet har gitt Siva, Forskningsrådet og Innovasjon Norge i oppdrag å samarbeide om etableringen av en kompetanse- og nettverkshub for legemiddelproduksjon som bygger på kompetansen vi har i Norge.

Vi tror at en solid norsk helsenæring vil ha positive ringvirkninger for norsk helseberedskap. Norge har et betydelig virkemiddelapparat for næringsutvikling som tilbyr en rekke ordninger, som lån, tilskudd, garantier, kompetansetiltak, hjelp med FoU, etablering, vekst, skalering og eksport. Helsenæringen mottar en betydelig andel av støtten som gis. Det er viktig – og det tror jeg interpellanten er enig i – at vi må skille mellom tiltak for helseberedskap og tiltak for næringsutvikling. For at tiltak skal ha betydning for helseberedskapen må de også fungere i hverdagen, utenfor en krise. Det betyr at aktørene må være bærekraftige, konkurransedyktige og lønnsomme fra et næringspolitisk perspektiv hvis dette skal være bærekraftig over tid.

Det er satt i gang veldig mange tiltak, som jeg nå har redegjort for. Vi implementerer stortingsmeldingen om helseberedskap og veikartet for helsenæringen. Vi jobber nært sammen med våre venner i Brussel for å sikre norsk deltakelse i det utvidede helsesamarbeidet. Jeg er glad for at vi nå har fått et mandat fra EU-kommisjonen, som er fremmet for Rådet. Jeg håper og tror at vi raskt skal komme videre i denne viktige prosessen.

Sveinung Stensland (H) [14:18:02]: Takk til statsråden for svaret. Dette var en fin redegjørelse for alt som er gjort og skrevet, men jeg er litt opptatt av det operative i dette. Det er helt klart at ja, globalt må vi jobbe mer sammen med Europa, og samarbeidet med EU er helt avgjørende her.

Som statsråden er inne på, må vi skille mellom helse som beredskap og helse som industri, men det er en god sammenheng der. Så vidt jeg vet, eksporterte norske «li-

fe sciences» i 2023 for 21 mrd. kr for Norge, så den næringen er allerede en betydelig aktør. For eksempel settes det hvert tredje sekund en dose røntgenkontrastmiddel der råstoffet er produsert på Lindesnes. Det er egentlig en fantastisk historie. Så de initiativene som er tatt, er bra, men vi må komme oss videre.

Jeg nevnte i mitt innlegg småskalaprodusenter. Vi hadde for noen år siden noe som ble omtalt som en morfinkrise i Norge. Det var veldig vanskelig å få tak i morfin til injeksjon i dette landet. Da var det et selskap som het AS apotekproduksjon som håndterte det og laget dette i små skala. I små skala, men med raskt arbeid, kan man fortsatt produsere ganske mye. Jeg nevnte også Norsk medisinsk syklotronsenter, vi har selskapet Curida som kan gjøre ting, og Ås produksjonslab har også ganske stor kapasitet. Det vi og statsråden kan gjøre, er å stimulere til at vi i større grad bruker nettopp disse produsentene.

Det har vært en stor endring i hele apotekbransjen de siste 30 årene. Det kom en ny lov i 2001 som gjorde at apotekbransjen ble snudd helt på hodet. Fram til 2001 hadde alle apotek en lab der de kunne produsere alt mulig. Da jeg var praktikant, ble jeg tvunget til å lage alt fra vagitorier til øyedråper og kapsler. Den kunnskapen er faktisk i ferd med å forsvinne, også kapasiteten. Derfor er det veldig viktig at vi stimulerer til den typen produksjon, for det kan hjelpe oss.

I dag er det, med unntak av de som jeg nevnte, stort sett sykehusapotekene som har denne typen produksjonskapasitet. Så jeg håper vi kan gjøre mer med tanke på småskala operativt. Vi har nettopp vært gjennom en pandemi, og da var det faktisk slik at vi ringte rundt til små produsenter og spurte om de kunne hjelpe oss med å lage alt fra håndsprit til dialysemidler og andre ting som vi var i ferd med å gå tom for.

Jeg hører på statsråden at han er offensiv og ønsker å holde trykket oppe når det gjelder dette. Men det er nå vi har tid til å forberede oss på neste krise. Det er for sent neste gang alarmen går. Jeg håper virkelig at vi holder trykket oppe. Mye av det vi kan gjøre, er å gjøre det enklere å gjøre unntak og enklere å få inn utenlandske pakninger. Jeg vil igjen oppfordre til å se bort fra kravet om norske pakker og kanskje ha mer nordiske pakker, som gjør at det vil være større volum som skal produseres til ett samlet markedet, f.eks.

Statsråd Jan Christian Vestre (A) [14:21:14]: Takk igjen til interpellanten for en god runde og for at temaet reises, for dette er viktig.

Så er jeg litt usikker på om det i et beredskapsperspektiv er regler om merking og regler om innpakning som er det mest avgjørende, men det er sikkert noe en kan diskutere. Det viktigste er å sørge for at man har for-

syningslinjer, at man har beredskapslagre, og at det også finnes alternative verdikjeder dersom én eller flere av verdikjedene skulle bryte sammen. Vi lærte også under pandemien at utviklingen av mRNA-vaksinene var så kompleks og så krevende og hadde virkestoffer fra så mange land, at selv ikke de virkelig gigantiske legemiddelselskapene globalt sett – mange av dem med mye aktivitet bl.a. i USA, som jo har en enormt stor næring – var store nok til å kunne håndtere dette selv. Så det er internasjonalt samarbeid som er viktig.

Jeg er enig med interpellanten i at det også ligger store eksportmuligheter for denne verdikjeden i Norge. Det var også grunnen til at vi 9. februar i fjor lanserte eksportsatsingen på helsenæringen som en del av regjeringens program «Hele Norge eksporterer», med mål om å øke eksporten fra fastlandet med 50 pst. fram til 2030. I den eksportstrategien for helsenæringen, som også ble laget i veldig nært samarbeid med helsenæringen selv, la vi fram 15 tiltak med et ambisiøst mål om å doble eksporten fra norsk helsenæring, fra 22 mrd. kr i 2021 til over 50 mrd. kr i 2030. Denne eksportstrategien settes nå ut i livet.

Vi kan alltid diskutere om det er mulig å gjøre mer, men summen av helseveikartet, som bl.a. skal bygge opp under norske produsenter, er f.eks. eksportsatsingen, det som er gjort av legemiddelberedskapslagre og det offensive arbeidet som legges til grunn for at Norge skal få delta i EUs utvidede helsesamarbeid. Det er gjennomført en rekke forskriftsendringer, regler om rasjonering, slik at så mange pasienter som mulig får sine legemidler når det er mangel. Vi har fått muligheten til å forby parallekksport, og vi har fått innsyn i grossistenes lagerbeholdninger, slik at vi mer effektivt kan forebygge og håndtere mangelsituasjoner. DMP, direktoratet som interpellanten viser til, har fått en tydeligere rolle og ansvar for forsyningssikkerhet og beredskap. Så det er altså gjennomført mye, og vi kan alltid diskutere mer.

Når det gjelder den svenske ordningen APL, som interpellanten også viser til, gjør den i stor grad mye av det samme som serviceproduksjonsordningen i Norge iva- retar, som interpellanten kjenner godt. Det er vel også grunn til å si at Sveriges legemiddelbehov i en krise uan- sett ikke vil kunne dekkes ved hjelp av APL, men det er et initiativ som har noen fordeler. Derfor er det også bra at vi serviceproduksjonsordningen i Norge, og den skal vi selvfølgelig utvikle videre.

Erlend Svardal Bøe (H) [14:24:34]: Først vil jeg takke interpellanten for en viktig interpellasjon. Det er li- ten tvil om at vi har sett flere og flere meldinger de siste årene om legemiddelangel, og siden 2017 er altså an- tallet meldinger om legemiddelangel blitt doblet. Heldigvis klarer en å finne gode alternativer for pasien-

tene, men det er pasientene som må ta konsekvensen av at en får en økt legemiddelangel i landet vårt.

Legemiddelangel er ikke et enkelt problem å løse. Det er veldig mange komplekse grunner til at det opp- står. Mye handler om internasjonale forhold, utfordrin- ger i produksjonskapasitet, distribusjon og annet, men det vi må stille oss spørsmål om, er hvordan vi som land kan forebygge legemiddelangelen i størst mulig grad. Koronapandemien viste nettopp hvor sårbart et lite land som Norge kan være i møte med det internasjonale samfunnet.

Etter koronapandemien tok Solberg-regjeringen initiativ til Norges første helseberedskapsmelding, og det er veldig bra at regjeringen har fulgt det opp og la fram den meldingen. Et av tiltakene i meldingen var at en skulle ha en ny helseberedskapsmodell, og en opp- rettet i forbindelse med det et eget utvalg for forsynings- sikkerhet for medisinske produkter. Det utvalget burde ha vært oppe og gått for lenge siden, siden det er nesten ett år siden helseberedskapsmeldingen ble vedtatt, nett- opp på grunn av det som interpellanten snakket om, hvordan man kan bidra til at det offentlige og private kan samarbeide bedre om å finne løsninger på den økende legemiddelangelen vi står overfor.

Det handler også om en del andre ting. Vi venter fortsatt på å få en prioriteringsmelding til behandling i Stortinget, og grunnen til at prioriteringsmeldingen er viktig, er bl.a. at vi ser at godkjenning av nye legemidler tar veldig lang tid i Norge. I snitt tar det 494 dager å få igjennom et legemiddel som allerede har europeisk godkjenning, mens det f.eks. i Danmark tar 109 dager. Så det som handler om godkjenning av nye legemidler, er viktig inn i denne debatten, fordi det også kan være al- ternativer til eksisterende legemidler.

Jeg har en annen bekymring som jeg håper statsråd- en vil adressere i sitt oppfølgingsinnlegg. Det handler om tilknytningen til EUs helseberedskapssamarbeid, HERA. HERA ble opprettet i etterkant av koronapande- mien for å sikre tilgang på legemidler og medisinsk ut- styr i en krisesituasjon, og nå ser vi at Norges tilknytning til EUs helseberedskapssamarbeid tar altfor lang tid. Det er nesten to år siden EU ga mandatet om å sette i gang forhandlingene om tilknytning til HERA, og nå ser vi at EU kommer med en del bekymringsverdige signaler til Norge. Det handler bl.a. om at EU sier til Norge at vi må ta ned ambisjonsnivået for hvor integrert vi skal være i EUs helseberedskapssamarbeid. EU var også veldig ty- delig på at nå er det nok med den «cherry-pickingen» som vi har sett fra Norge i mange år, og at det vil være forskjell på å være med og å ikke være med som en del av EU-samarbeidet. Så det å få fortgang i Norges tilknyt- ning til EUs helseberedskapssamarbeid er utrolig viktig for å forebygge legemiddelangel i årene framover.

Vi må heller ikke glemme det som handler om lagring. Vi må ha gode lagre av legemidler og medisinsk utstyr. Det var grunnen til at Solberg-regjeringen fikk på plass disse beredskapslagrene, der vi sa at det skal være beredskapslagre for inntil seks måneders forbruk.

Produksjon av legemidler er også viktig. Vi vet at Norge ikke er et land som kommer til å klare å være selvforsynt på legemidler, og derfor må vi se på hvor vi kan ha ulik produksjon. For noen måneder siden var jeg på besøk hos Marbank i Tromsø. KinSea AS er en bedrift som tar virkestoffer og komponenter fra marine produkter og ser på hvordan en kan utvikle legemidler basert på det, f.eks. mot brystkreft, blodkreft og andre ting. Så ja, vi skal være flinke til å ha internasjonalt samarbeid og lagring av legemidler, men vi må også se på hvor Norge kan spille en rolle når det gjelder nye komponenter og virkestoffer i legemidler som kan bidra i behandlingen av en rekke sykdommer.

Jeg synes det er veldig bra at interpellanten har løftet denne interpellasjonen. Jeg skulle nok kanskje opplevd at regjeringen hadde en litt mer «state of emergency» når det gjelder behovet for å gjøre noe med legemidelmangelen, som vi ser øker, og som jeg dessverre tror kommer til å øke også i tiden framover.

Bård Hoksrud (FrP) [14:29:51]: Dette er definitivt en viktig interpellasjon. Jeg hører statsråden skryter av at de la fram den første helseberedskapsmeldingen i 2023. Det er for så vidt bra, men det må også følges opp. Vi leste i VG i mai 2024 om varsel om medisinmangel, og at helsemyndighetene sier at dette kan bli den nye normalen. I snitt er det årlig ca. 1 400–1 500 ulike medisiner som mangler i Norge. Det er nesten sånn at folk kjører på apotekrundtur for å få tak i medisinene de trenger – det gjelder enkelte medisiner. Jeg mener at det er kjempealvorlig. Derfor er beredskap viktig – å sørge for at man får på plass sikkerhet og trygghet for å få medisiner.

Jeg mener også at den tiden vi bruker i Norge på å godkjenne nye legemidler, er altfor lang, når vi ser hvordan nabolandene våre klarer å godkjenne nye medisiner langt raskere.

Det handler altså om å være mer offensiv. Her kunne nok også Høyre vært litt mer offensiv med tanke på Fremskrittspartiets forslag, hvor vi bl.a. foreslo justering av hva et godt leveår er verdt, som ikke er gjort siden man innførte ordningen. Det kunne bidratt veldig positivt.

Jeg har også lyst til, når statsråden er her og prater om noe av det som også er viktig i prioriteringsmeldingen, nemlig hvordan man skal sørge for medisiner til dem som trenger det, på en rask, effektiv og god måte, å utfordre ham på at dette skulle kommet for veldig lenge

siden. Nå er vi altså i det siste året for denne regjeringen, i alle fall fram til valget – det er forhåpentligvis siste sesjon med denne regjeringen. Det kunne vært interessant i denne debatten om statsråden kunne sagt når vi kan forvente at prioriteringsmeldingen faktisk kommer, for det er et veldig viktig dokument.

Jeg hørte også at statsråden pratet varmt om oppbygging av beredskapslager. Det har Fremskrittspartiet vært opptatt av, og derfor har vi også fremmet forslag i statsbudsjettene om å bevilge mer penger for å sikre at vi har god beredskap, og at vi også har medisinsk utstyr. Vi hadde noen få norske bedrifter som prøvde, og som faktisk bidro under pandemien med å levere medisinsk utstyr, men som i etterkant har opplevd staten og det offentlige Norge på en veldig dårlig måte. Vi ser nå at beredskapslagrene på enkelte områder bygges ned, på tross av de signalene som ble gitt etter pandemien, om å sikre at vi står godt rustet hvis det skulle komme en ny pandemi.

Så har jeg lyst til å utfordre statsråden på noe annet, for når man nå er i ferd med å kjøre på med anbud på blå resept, betyr det fort at det er vinneren som tar alt. Det betyr at det kan være vanskeligere å få tak i medisiner som kan være viktige for de pasientene som kanskje ikke får den medisinen som blir bestemt, nummer én-medisinen, og at den medisinen de får, ikke virker på rett måte. Da kan det bli vanskeligere å klare å få tak i de medisinene i framtiden, fordi det ikke er attraktivt for selskapene å fortsatt ha de medisinene her. Norge er jo et forholdsvis lite land, og det er lite attraktivt hvis man ikke får lov til å levere medisinene.

Dette er kjempeviktig, og jeg ser fram til statsrådens innlegg og håper at han kan svare litt på noen av disse utfordringene, spesielt dette med den berømte prioriteringsmeldingen, som har drøyd og drøyd og drøyd, og som det har vært et stort ønske om at skulle komme til Stortinget. Det er gjort et fantastisk arbeid fra grupper som har sittet og jobbet med innspill til prioriteringsmeldingen, og i respekt for alle dem som har bidratt der, synes jeg regjeringen burde klart å legge fram denne meldingen langt tidligere enn det man nå legger opp til. Jeg håper virkelig at statsråden fortsetter der, og at man tar inn over seg dette med blå resept-anbud, hvor det er stor frustrasjon blant mange av pasientorganisasjonene, som mener at dette er en dårlig idé. Det som egentlig satte i gang dette, det første anbudet, var et tilrettelagt anbud for at det skulle bli en suksess. Og når en FrP-er er kritisk til anbud, da bør en statsråd fra Arbeiderpartiet virkelig lytte. Det bør være et alvorlig signal til statsråden.

Nils T. Bjørke hadde her teke over president-plassen.

Sveinung Stensland (H) [14:34:50]: Jeg vil takke for en morsom debatt, vil jeg si, om et viktig tema.

Jeg er den eneste som har snakket om pris på legemidler. I mitt første innlegg gjorde jeg det, og det skal jeg snakke mer om. En del av problemet når det gjelder legemidler, er at Norge er et lavkostland. Vi har en veldig offensiv prispolitikk og presser veldig på pris. I tillegg er vi et lite marked. Man skal ikke ta mange telefoner rundt om i legemiddelbransjen før man får høre at Norge blir prioritert ned i en mangelsituasjon, fordi det er et lavprismarked – selvfølgelig, vi er et lite marked med lave priser. Større markeder med høyere priser vil selvfølgelig prioriteres først når det er mangel. I tillegg er vi utenfor EU. Så vi er litt svake der.

Jeg vil minne forsamlingen om de fire legemiddelpolitiske målene vi vedtok ved behandlingen av legemiddelmeldingen i 2015. Det er fire legemiddelmål. Det er å sikre god kvalitet ved behandling med legemidler, at legemidler skal ha lavest mulig pris, at vi skal ha likeverdig og rask tilgang til effektive legemidler, og at det skal legges til rette for forskning og innovasjon. Stortinget vedtok i tillegg at alle disse fire målene skal tillegges lik vekt. Men hvis man ser på hva som tillegges vekt når vi tar i bruk nye legemidler, er det veldig ofte prisen det står på. Det er et tankekors. Dette var jeg opptatt av da Høyre satt i regjering. Jeg fikk ikke viljen min da, og jeg får det vel helt sikkert ikke nå, men vi må se på om dette er klokt, når vi ser mangelsituasjonene.

Statsråden var innom norske pakker og særnorsk merking. Det er EU-regler som sier at det skal være merket på morsmål, holdt jeg på å si, og det skal være pakningsvedlegg tilpasset markedet man selger i, men det mener jeg faktisk at Norge bør jobbe for å gå vekk fra. Pakningsvedleggene finnes det helt enkel teknologi for. Man kan skanne en strekkode og få pakningsvedlegget på telefonen sin. Det har vært bransjeinitiativer til det. Hadde vi hatt paneuropeiske pakninger der man fikk norske vedlegg opp via en app, hadde det løst et stort problem, for da blir det mye større serier. Når man produserer legemidler, skal man stemple på holdbarhetsdato og batch-nummer per batch, og man må ha forskjellige batch-nummer når det er forskjellig merking. Igjen får Norge, som er et lite marked, små serier. Vi blir prioritert ned. Det bare slik det er, det er bare en «basic truth».

Forbud mot parallelleksport blir nevnt som et tiltak. Vel, forbud mot parallelleksport gjør jo at det blir vanskeligere å få parallellimport. Parallellimport er ofte løsningen på problemet, så jeg er i utgangspunktet litt redd for forbud mot parallelleksport. Det er en viktig dynamikk når det gjelder å utnytte deler i Europa der det faktisk er et overskudd av pakninger.

Jeg vil gi Bård Hoksrud rett i noe, i dag igjen. Han er ofte iallfall innom sannheten i sine innlegg. Hoksrud snakket om anbud. Det er et stort problem når det gjelder både sykehus og blå resept, når det blir slik at «the winner takes it all». Da blir det ingen andre som kan være der med produkter når det blir tomt. Så vi må gjerne se på om anbudene skal ha flere leverandører, at ikke noen får alt, men de får mesteparten, eller noe slikt.

Statsråd Jan Christian Vestre [14:38:06]: Jeg vil takke for en god debatt, og jeg vil også berømme interpellanten for å holde seg til temaet. Vi har jo vært innom en del andre ting her også, som strengt tatt ikke handler helt om interpellasjonen, men det er bra at vi kan diskutere.

Jeg har ikke hørt så mange forslag til nye tiltak. Jeg hørte at man ba om mer handlekraft, og at det skulle gå raskere og bedre. Det er en ganske sedvanlig kritikk mot regjeringen. Men jeg redegjorde altså i de to innleggene mine for om lag ti helt konkrete tiltak som denne regjeringen har gjort. Jeg vet ikke om noen regjering som har gjort mer for å styrke norsk helseberedskap. Men hvis det er konkrete forslag og innspill til mer vi kan gjøre, imøteser jeg selvfølgelig gjerne det.

Så ble det sagt at Norge ikke får være med i det utvidede europeiske helsesamarbeidet på en så god måte som vi burde. Vel, Norge er ikke medlem i EU. Vi har en EØS-avtale som gir oss adgang til det indre markedet. Det betyr at Norge, i likhet med de andre EØS-landene, må forhandle om deltakelse i samarbeid og initiativer som ikke er dekket av EØS-avtalen. Det har denne regjeringen brukt mye tid og kapital på, for det har vært veldig viktig for oss. Jeg er veldig glad for at EU-kommisjonen før jul i fjor la fram forslag til et mandat for forhandlinger, som nå er til behandling i Rådet.

I det mandatet står det helt tydelig at Kommisjonen tar sikte på at Norge skal delta på såkalte medisinske mottiltak. Det betyr altså at Norge skal ta del i vaksinitilgang og andre medisinske produkter som vil være å regne som mottiltak i en eventuell pandemi eller en krise. Veldig mange land hadde vært tilfreds med det og ville sagt: Det er det vi trenger, for det var vaksiner vi mangelte under pandemien, og nå har vi et forhandlingsmandat fra Kommisjonen som gir oss tilgang til medisinske mottiltak. Men denne regjeringen har høyere ambisjoner. Vi ønsker å være med på så like vilkår som mulig som EU-landene, og derfor jobber vi med nære, viktige, store partnere i EU for å få det til. Jeg er optimist med tanke på at vi også skal få det til.

Jeg er enig med representanten Hoksrud i at det enkelte ganger tar for lang tid å godkjenne nye legemidler. Derfor inviterte jeg direktoratet, Beslutningsforum, Sykehusinnkjøp og legemiddelindustrien til et møte i fjor

sommer. Vi ble enige om en fempunktsplan for helt konkrete tiltak som skulle iverksettes for å få ned ventetidene. Vi hadde et møte rett før jul, og ventetidene går nå ned. Så ser vi at det fortsatt går med en del tid for at industrien skal levere dokumentasjon. Der jobber vi nå nært sammen med industrien for å se på om vi kan gjøre dette bedre, f.eks. forenklede metodevurderinger, nordisk samarbeid, felles godkjenningsordninger – alt det vi kan gjøre for at dette skal gå mer smidig.

Prioriteringsmeldingen kommer, og den kommer til å bli bra. Vi jobber hver dag for å iverksette den helseberedskapsmeldingen vi la fram for Stortinget, veikartet for helsenæringen og eksportstrategien for helsenæringen. Det vil bedre vår motstandsdyktighet.

Presidenten [14:41:14]: Debatten i sak nr. 7 er avslutta.

Dermed er dagens kart ferdig handsama. Ber nokon om ordet før møtet vert heva? – Møtet er heva.

Møtet slutt kl. 14.42.

